ДУХОВНО ОГЛЕДАЛО

СЛОВА ЗА ПОКАЯНИЕТО И ПОСТА ПРЕЗ СВЕТАТА ЧЕТИРИДЕСЕТНИЦА

Свети Теофан Затворник

ДУХОВНО ОГЛЕДАЛО: СЛОВА ЗА ПОКАЯНИЕТО И ПОСТА ПРЕЗ СВЕТАТА ЧЕТИРИДЕСЕТНИЦА

Свети Теофан Затворник

Издава се с благословението на славянобългарския манастир “Св. Вмчк Георги Зограф”, Света Гора, Атон.

..... 1
В НЕДЕЛЯ НА МИТАРЯ И ФАРИСЕЯ 2
В същата неделя 4
..... 7
В НЕДЕЛЯ НА БЛУДНИЯ СИН 8
В същата неделя 10
..... 13
В НЕДЕЛЯ МЕСОПУСТНА 14
В същата неделя 15
..... 18
В НЕДЕЛЯ СИРОПУСТНА 19
В същата неделя 20
В СРЯДА НА ПЪРВА СЕДМИЦА НА ВЕЛИКИЯ ПОСТ 23
В същия ден 25
В ПЕТЪК НА ПЪРВА СЕДМИЦА НА ВЕЛИКИЯ ПОСТ 28
В същия ден 29
В СЪБОТА НА ПЪРВА СЕДМИЦА НА ВЕЛИКИЯ ПОСТ 33
В същия ден 34
В същия ден 35
В същия ден 37
В ПЪРВА НЕДЕЛЯ НА ВЕЛИКИЯ ПОСТ 39
В същия ден 40
ВЪВ ВТОРА НЕДЕЛЯ НА ВЕЛИКИЯ ПОСТ 43
В същата неделя 45
В същата неделя 47
В същата неделя 48
В НЕДЕЛЯ КРЪСТОПОКЛОННА 51
В същата неделя 53
В същата неделя 55
В ЧЕТВЪРТА НЕДЕЛЯ НА ВЕЛИКИЯ ПОСТ 57
В същата неделя 59
В същата неделя 61
В същата неделя 63
..... 66
В ПЕТА НЕДЕЛЯ НА ВЕЛИКИЯ ПОСТ 67
В същата неделя 68
В същата неделя 72
ВЪВ ВТОРНИК НА СТРАСТНАТА СЕДМИЦА 74
В СРЯДА НА СТРАСТНАТА СЕДМИЦА 76
ВЪВ ВЕЛИКИ ЧЕТВЪРТЪК 78
В същия ден 79
..... 82
ПАСХАЛНО ПРАВИЛО 87

Отвори ми
вратите на покаянието, Жизнодавче,
духът ми бодърства в Твоя свят храм,
носещ храм телесен цял осквернен;
но като щедър очисти ме с благостта
на Твоето благоутробие.

Настави ме
на пътя на покаянието, Богородице;
окалях душата си със срамни дела
и преминах в леност целия си живот;
но с Твоите молитви ме избави
от всяка нечистота.

(Песнопения
от Великопостното богослужение)

Дойде постът, майка на чистотата,
изобличител на греха,
проповедник на покаяние,
живот на ангелите,
спасение на човеците.

Да започнем, хора, непорочен пост,
да поработим на Господа със страх,
да помажем главите си
с елей от добри дела,
да умием лицата си
с вода от чистота.

Сега е благоприятно време,
сега е време за покаяние.
Да отложим тъмните дела,
да се облечем в оръжие от светлина,
да преплуваме великото море на поста
и да стигнем до Възкръсналия Господ,
спасяващ душите ни.

В НЕДЕЛЯ НА МИТАРЯ И ФАРИСЕЯ

(Лука 18:10-14)

Ние отново сме пред подготвителните недели към Великия пост. Нека благодарим на Господа, че ни сподоби да доживеем душеспасително до тия дни! Нека се помолим Господ да ни помогне да се възползваме от тях, според Неговите блага намерения за нас. Впрочем в това отношение не намирам за нужно много да ви говоря. Не за първи път вие сте пред такива дни, не един път сте слушали обяснение на значението на тези дни и упътвания, какво трябва да усвоим от тях. Също не един път вие от собствен опит знаете как се преминават тези дни за духовен възход и как се преминават за духовно погубване. Има ли нужда от дълги наставления? Достатъчно е да се каже: братя и сестри, направете така, както вече знаете, както ви внушава вашата съвест и ви учи вашият опит, но всичко да цели вашето духовно изграждане и спасение на душите ви.

Въпреки всичко не искам да ви лиша макар от най-общи съвети, за ваше ръководство към спасително прекарване на настъпващите дни.

Има болни, които отиват да се лекуват на баня. Те предварително обмислят предстоящото пътуване и грижливо подготвят всичко, което е нужно за по-удобно прекарване на това целебно място и за най-плодотворно използване на определеното за лечение време. Ето и за нас се приближава определеният курс на спасително лечение на нашите души - светият пост. Ние ще участваме в тоя курс: и за да се къпем в слъзните води на покаянието и да приемаме вътрешно многоцелебното лекарство - Тялото и Кръвта на нашия Господ. Ние трябва да се подготвим за този курс и колкото душата е по-високо от тялото, толкова нашата грижа за лечението трябва да бъде по-силна и по-действена, отколкото грижата за лекуващите се в коя да е баня.

На първо време не е нужно да се обременяваме много. Нека се погрижим само да разберем намеренията на майката Църква и по нейните указания да създадем у себе си подготвително настроение. Във време на поста ние ще се трудим за очистване на нашата съвест и за изправление на нашия живот. И понеже успехът на тия трудове зависи от смекчаване на сърцето чрез съкрушаване, то светата Църква отрано ни предразполага към това чувство и с различни средства иска да го възбуди и укрепи в нас. Днес с Притчата за митаря и фарисея тя ни внушава, че най-верният път към съкрушаването е да унищожим в себе си фарисейското самомнение и да утвърдим покайния вик на митаря: “Боже, бъди милостив към мене грешника”. В следващия неделен ден, с притчата за блудния син тя ни учи, че колкото и дълбоко да е падението на кой да е вярващ, ако той се обърне към Господа със съкрушено и смирено сърце, казвайки: “Не съм достоен да се нарека Твой син, направи ме като един от наемниците си, ще бъде приет в обятията на Многомилостивия небесен Отец”. По-нататък, ако ли нечия душа се окаже твърде окаменела и безчувствена, светата Църква желае да я трогне, като ѝ припомни картината на Страшния съд. Ако някой така е свикнал със своето унизително греховно състояние, че е започнал да го счита за свое естествено положение, и не се стреми към нищо по-добро, за такива светата Църква напомня падението на прародителите, за да предизвика в сърцата им скръб по изгубеното и да пробуди ревност за възвръщането му, напомняйки колко велико е било то и как заслужава да жалим за него и всякак да се потрудим, за да го придобием отново.

Ето намеренията на светата Божия църква. Нека вникнем в тях и да постъпваме по съветите на нашата грижлива майка!

На днешния ден и през седмицата ни се предлага урок за митаря и фарисея. Той е кратък: да не се надяваме на нашата праведност, но при цялото ни богатство от добри дела, всичката си надежда за спасение да възлагаме на Божията милост, викайки от дълбочината на душата си: “Боже, бъди милостив към мене грешника!”

Размисляйки за гордия фарисей, не мислете, че делата на правдата, благочестието, благотворителността и строгото въздържание нищо не значат пред Божиите очи. Не. Господ упрекнал фарисея не за делата, а защото той започнал да се хвали с тях, и само на тях възлагал цялата си надежда, забравяйки за греховете, от които, разбира се, не бил чист. Също така, разсъждавайки за митаря, не мислете, че греховете са маловажни

пред Господа. Не. Господ похвалил митаря не затова, че той чрез греховете поставил себе си в такова състояние, че не бил достоен дори да погледне небето, а затова, че като довел себе си до това лошо духовно състояние, той скърбял и се съкрушавал, очаквайки да намери спасение единствено в Божията милост, похвалил го за това обръщане от греха към Господа, за смирения дух и сърдечно страдание, в което викал: “Боже, бъди милостив към мене, грешника!”

Като вземем доброто и от единия и от другия, ние ще получим следния урок: да се трудим и да работим за Господа усърдно, в цялото разнообразие на Неговите заповеди, но надеждата за спасение да възлагаме единствено на Божията милост. Ние никога не ще достигнем до такова състояние, че да бъдем във всичко чисти пред Божиите очи. Ето защо, при всеки наш привиден успех ние трябва да викаме от сърце: “Боже, бъди милостив към мене, грешния!”

Това е урокът. Нека го запечатаме в сърцето си. Ето какво още трябва да направим: да си спомним целия наш живот и да видим какви грехове сме извършили - със слово, с дело и с мисъл. Вероятно ще се намерят такива. И ако е така, всеки от нас би трябвало да вика към Господа: “Боже, бъди милостив към мене, грешния!”

Нека съберем след това всички наши добри дела или ония, които нашето самомнение счита за добри, и да видим много ли са? Колко бихме могли да извършим за една година и колко сме извършили? Можем ли с такъв малък капитал да тръбим: “Не съм като другите човеци”, особено когато беззаконията ни нямат край? Защото много от часовете на денонощията за цялата година са отбелязани като греховни. А съзнавайки това, не можем да не викаме: “Боже, бъди милостив към мене, грешния!”

При това, малкото наши добри дела наистина ли са добри? Върху колко от тях се вижда отблясъкът на Божията слава? Извършвайки тия добри дела, не сме ли търсили да угодим повече на себе си и на другите, отколкото на Бога? А ако е така, то как ги оценяваме и изпадайки в горда самоизмама, говорим дръзко: “Не съм като другите.” Не. Ако насочим върху нашите дела безпристрастното огледало на правосъдието, начертано в Словото Божие, трудно ще повярваме, че нашата съвест не ще ни застави да викаме: “Боже, бъди милостив към мене, грешния!”

Може би между нас няма такива, които в своето самохвалство дръзко и открито да говорят “не съм като другите”, но мисля, че рядко са ония, които са се запазили от чувството на самомнение и самочувствие, когато, в сърцето се раждат мисли, които отдават високо значение на нашите трудове и деятелност от страна на другите. И това чувство на самодоволство е несправедливо. Трябва да чувстваме, и то дълбоко, че ние всъщност няма на какво да се осланяме. Една е нашата опора - Божията милост. А това вътрешно чувство на самохвалство трябва да прогоним от себе си. Един свят подвижник всеки път, когато неговата мисъл му нашепвала: това и това в тебе е добро, подозирайки тук вражеско прелъстяване, отговарял: “Бъди проклет с това твое “добро”. Така постъпвал този свят старец. Толкова повече така трябва да постъпваме и ние, грешните.

В нравствената област няма нищо по-зло от мисълта на самомнението. То направо напада чувството на сърдечно съкрушение и го охлажда. Както огънят не може да бъде заедно с водата, така съкрушението е несъвместимо с чувството за праведност. Както парализата поразява органите на движението, така самочувствието пресича всяко напрежение на силите на доброто. Както сланата погубва прекрасните цветя, така лъжливото самодоволство погубва в нас всяко добро. Братя, изберете доброто и отхвърлете злото!

В църковните песни самодоволният фарисей се сравнява с пътник, който пътува по море с параход, а самоунижените митар - с пътуващ на обикновена лодка. Но първият бил потопен от бурята на самопревъзнасянето чрез удар в скалата на гордостта, а при втория - дълбоката тишина на самоунижението и тихият повей на покайните въздишки го извели безопасно до пристанището на Божието оправдание. В същите песни фарисеят се сравнява с пътуващ на колесница, а митарят - с пешеходец. Но последният, съединявайки смирението със своето съкрушение, изпреварил първия, чийто път бил препречен от камъните на самохвалството.

Братя, слушайки такива внушения, нека се стремим така да тичаме, та да постигнем. За нас сълзите нека са море, самоунижението - лодка, покайните въздишки - ветрове, а гласът на митаря - всички разпореждания

по плаването. Ние непременно ще стигнем до пристанището на Божието милосърдие, ще стъпим бодро на брега на оправданието, където ще вкусим от сладостния покой на съвестта в Божието всеопрощение.

Нека щедрата Божия благост да дари всички ни с това велико благо. Амин.

В същата неделя

От днес в светата Църква започва да се служи по т.нар. Постен триод. Чувства се вече полъхът на поста. Трябва да се приготвим да го посрещнем, и то не само него, но най-вече това, за което постът е установен - да се приготвим към покаяние и поправяне на нашия греховен живот. И ето, ние слушаме умилната песен: “Жизнодавче, отвори ми вратата на покаянието!”

Отвори ми вратата на покаянието! А кой ги е затворил? Те са отворени чрез Кръста: стоят и ще стоят отворени за всички хора, докато свят светува, а за всекиго от нас - докато има у нас дихание на живот.

Така, отворени са вратите на Божието милосърдие и кой ще ги затвори? - Но входът в тях е устроен през други врати - вратите на сърдечното страдание и съкрушение. Трябва първо да минем през тях, за да влезем в другите врати. Нека да имаме сърдечно страдание и да се съкрушим и Бог ще ни приеме!

Да се съкрушим, а сърцето не се съкрушава! Да застрадаме - а то не иска да страда! И ето, заключеният в себе си човек чрез окаменяване на сърцето и безсилен да преодолее себе си, вика към милосърдния Бог: “Жизнодавче, отвори ми вратата на покаянието! Господи, Твоята врата винаги е отворена, но моята е заключена и за мене няма изход! Отвори ми вратата на моето окаменено сърце чрез съкрушение, та да изляза към Тебе и да вляза във вратата на Твоето милосърдие!”

Господ обръща внимание на молбата на скърбящия и му дава да разбере как трябва да действа върху себе си, за да се отвори вратата на неговото сърце. Вчера ние пяхме: отвори ми вратата на покаянието, а днес, като отговор, слушаме Притчата за митаря и фарисея. Следващият неделен ден, в отговор на същата песен, ще чуем притчата за Блудния син. По-нататък, със същата цел ще ни бъде припомнена картината на Страшния съд и грехопадението на прародителите. Господ като че ли ни казва: постъпвайте според указанията на истините, които ви се съобщават чрез тези евангелски четива и може би ще стигнете до възможността да се отворят накрая вратите на нашето съкрушено сърце. Той очаква, че както тежкият чук, удряйки върху камъка, го разбива и раздробява, така и тези истини, една от друга по-поразителни, ще съкрушат накрай окаменелостта на нашето сърце, ще изтръгнат от него вопли на разкаяние и ще породят сълзи на умиление.

Братя, нека вникнем в Божиите намерения и да последваме спасителните указания на милосърдния Господ. Той променя сърцето, но и ние трябва да се подбуждаме и принуждаваме поне да не пречим на действието на спасителната Божия благодат в нас.

Днешната притча за митаря и фарисея сочи главното препятствие в нас за съкрушаването на сърцето в чувството на неговата праведност и ни учи, като изгоним това чувство, да се установим в разположението на митаревия дух, та с неговите думи да викаме: “Боже, бъди милостив към нас, грешните!” Господ ни представя двама човека и като че ли ни казва: ето, вижте, при Мене дойдоха тези двама. Единият пристъпи смело, уверен в своята праведност и заслугите си пред Мене и не получи оправдание. А другият не смееше дори да Ме погледне, а само се удряше в гърдите и просеше милост и Аз го оправдах. Постъпвайте и вие така. Хвърлете тая пагубна дреха на самооправданието, облечете дрехата на самоукоряването и ще бъдете помилвани.

Самодоволството и самооправданието - това е най-пагубната измама, в която врагът успява да задържи твърде много, и то не съвсем лоши хора. Тази измама подкосява нозете и спира шествието. Който чувства себе си праведен, каква нужда има да се безпокои и да търси милост? Целта е постигната - човекът е праведен, за какво да се труди? Остава само да се оглежда наоколо, да се гордее, а другите да унижава. Всъщност това значи - чрез самомнението да разруши това, което е постигнал с труд и да погуби себе си.

Ето защо в отеческите наставления постоянно се повтарят уроците на смирението и самоунижението и с особена сила се изтъкват укорите срещу самомнението и самопревъзнасянето.

Който иска да разпръсне тази мъгла на измамата, нека да се поучи от фарисея. Вижда се, че последният не е считал за нужно да се крие: той открито изказал това, което е било в душата му и така явил вражеската мрежа, в която сатаната бил омотал неговата бедна душа и я държал в самоизмама.

Не съм като другите. Първата измама! Фарисеят не е имал лошо поведение. Той погледнал към явните грешници и, естествено, намерил себе си по-добър от тях. Но защо е било нужно да гледа към ония, които живеят греховно? Да бе погледнал тези, които живеят добре, би съзрял мнозина, които го превъзхождат по живот и вероятно не би казал пагубните думи: *Не съм като другите*.

Братя, за нас това е голяма поука. И сега, както и тогава, сатаната си служи с една и съща примка. И сега, както и тогава, той внушава: “Ето виж, този е такъв, онзи е такъв, ти си съвсем друг!” Слуша бедният човек тези измамни думи и наистина започва да мисли, че е добър, замайва се със самомнение и се лишава от Божията милост. Но защо да гледаме ония, които живеят безгрижно? Нека гледаме строгите ревнители на добродетелта и благочестието и ще се просветим с познаване на нашите недостатъци. Или по-добре, не гледай към никого от живите тук: защото, кой е чист? Отминавай всички и запомни само ония образци, на които Словото Божие ни задължава да подражаваме! *Бъдете мои подражатели, както съм и аз на Христа* (I Кор. 11:1; Еф. 5:1), казва свети апостол Павел. *Защото ви дадох пример, да правите и вие същото, каквото Аз ви направих* (Иоан. 13:15), или: *бъдете съвършени, както е съвършен и Небесният ваш Отец* (Мат. 5:48), казва Господ. Ето кого трябва да гледаме и с кого да сравняваме нашия живот. С добродетелите на светите Апостоли, с делата на Господа Спасителя, със съвършенствата на Небесния Отец. Поставяйки себе си в тоя ред, кой от нас би се осмелил да помисли: *Не съм като другите*? Нали, потъвайки в срам и навеждайки очи, по-скоро всеки би извикал от сърце: Боже, бъди милостив? Така, съпоставянето ни с висшите и най-съвършени образци е най-силното и истинско лекарство против самомнението.

По-нататък фарисеят казва: *постя два пъти в седмица*, *давам десятък от всичко, що придобивам* (една десета част от своите доходи раздавам на бедните и на Църквата). Ето втората измама - да гледа само делата, скривайки от себе си греховете си, и в делата да гледа само тяхната външна страна, без да обръща внимание на вътрешните чувства и разположения, с които са извършени. Фарисеят постъпвал така и се помрачавал чрез самомнението. Той не разглеждал правилно своите дела и поради това не вървял по правилен път. Аз, казва, направих това и това добро. Но колко случаи е имало, при които не е направил доброто, което е могъл и е бил длъжен да направи и колко случаи е имало, при които е направил зло вместо добро, за това той мълчи, опитвайки се да го скрие и от себе си и от Бога. Бихме казали: “Чакай, фарисеино, припомни си и злото, което си сторил, сложи на едната везна всичкото добро, а на другата - своите лоши дела и виж какво ще стане”. Всеки може да се досети, че ако ти би постъпил така, не би дръзнал да кажеш: “Не съм като другите”. Ако ти добросъвестно би обсъдил, по какви подбуди е извършено това малко добро, за което говориш, т. е. дали не е поради пустославие или поради човекоугодничество ли, не затова ли - да добиеш тежест и да не изгубиш изгодите на своето положение, не затова ли, че такива са били обстоятелствата, и не са ти били по сърце, и изобщо: да угодиш на Бога и неговата слава ли си имал предвид, или себе си и своите интереси? Ако би обсъдил твоето малко добро от тая страна, у тебе не би останало нищо освен боязливият вик: “Боже, бъди милостив към мене, грешника!” Фарисеят не направил това и попаднал в мрежата на самохвалството и заради самооправданието е получил осъждане от Бога.

И тъй, братя, желаете ли да избегнете опасната самоизмама, поучете се от фарисея, по пътя на противоположностите, избягвайки това, което той е вършил и вършейки това, което той не е направил. Когато врагът пристъпи и започне да тръби в сърцето ви, че вие не сте като другите, че вършите такива добри дела, вземете го със себе си и го поведете при всички ваши лоши дела, запитвайки: “А това кой направи, а това кой, а това кой?” Тогава ще се пробуди изобличителният глас на съвестта и ще заглуши онзи неясен шепот на самохвалството: “Не съм като другите!” Ако ли, въпреки това, сърцето все още се гордее със своето самочувствие, изобличете го с най-строг укор, казвайки: “Макар да е извършено нещо добро, но ти с твоите зли помисли го развали и оскверни ту с пустославие, ту с човекоугодничество, ту с очакване на някакви странични изгоди”. Ако при извършване на някои дела и да не си имал такива чувства, ти сега ги скверниш и отнемаш цялото им достойнство, като се големееш чрез тях. Като изобличим себе си така, ние се лишаваме

от всякаква опора за самооправдание и не ще има към кого да се обърнем, освен към застъпничеството на Божията милост, към която нелицемерно ще започнем да викаме: “Боже, бъди милостив към нас грешните!”

О, дано Бог ни помогне да вникнем в тези оправдателни чувства на митаря и да ги усвоим! Струва ми се, че те са така естествени за нас. А в същото време не винаги и не лесно ги срещаме у себе си. И в това трябва да се обучаваме, както и за всяко добро. Да се обучаваме. И ето какъв начин трябва да възприемем за такова обучение: да вникнем у себе си внимателно. У нас има едно истинско огледало на нашите дела - съвестта, но огледало, захвърлено и дори изцапано. Нека го изнесем на открито, да го почистим и проясним чрез словото Божие, като възстановим в него точно текста на всички задължителни за нас думи, дела, чувства и мисли. След това да го поставим пред себе си, т.е. пред нашето съзнание така, че да се оглеждаме право в него, без да се прикриваме с каквото и да е. Понеже без светлина не е възможно да се види нищо, нека осветлим нашата вътрешна постройка със страх Божий, при действието на който всички черти на лицето, т.е. на нашето съзнание, до най-малки подробности, ще се виждат ясно в огледалото на съвестта. Когато се съсредоточим така вътре, несъмнено ще вникнем в чувството на митаря. Не само делата, но и всички лоши мисли, които са излизали и излизат от сърцето, ще се отпечатват на лицето на съзнанието, ще се отразяват в съвестта и ще предизвикват съд чрез действието на Божия страх. И както митарят, застанал далеч, не е смеел да се приближи от страх, не е смеел да погледне към небето от срам, поради изобличение на съвестта се е биел в гърдите, бидейки недоволен от себе си и скърбейки за своето безобразие, така и у нас страхът ще се сменява със срам, срамът с изобличение, изобличението със страдание за нас самите. И понякога ще се роди самомнение и ще се възроди самопревъзнасянето и самооправданието. Защото, поради това че вътрешната деятелност не се прекратява, сърцето ежеминутно кове зло. Но тъкмо затова не ще има минута, когато да не чувстваме подбуда да се бием в гърдите и да викаме: “Боже, бъди милостив!” Блажено състояние, действително привличащо Божията милост и оправдание!

Ние обикновено казваме: “Аз съм грешен, аз съм грешен!” Това е приятно на Бога. Но нека се погрижим, не само езикът да го изговаря, а и сърцето да го чувства. Нека убедим себе си, че чувството на праведност е завой към пътя на погубването, и когато то се появи, да го гоним като най-опасен враг, който дебне, за да открадне от нас най-скъпото ни благо - оправданието пред Бога. За да унищожим подобно изкушение още в началото, нека постъпваме така, че всяко наше дело и намерение да се предшества от чувство за нашата греховност. Милостиня ли даваме, да я даваме с мисълта: аз не съм достоен да получа за нея Божията милост. Постим ли, или упражняваме някоя друга добродетел, трябва да имаме такива мисли: чрез тази добродетел другите увеличават числото на своите достойни за похвала дела, аз пък ще се потрудя за моите грехове. В храма ли ходим, или се молим у дома, нека си казваме: “Ще се потрудя, може би Господ ще се съжали и ще прости греховете ми”. И особено при молитва, обръщайки се към Бога с ум и сърце, трябва да търсим Неговата милост, подобно на свети Пимен, който е казвал: “Аз гледам на себе си като на човек, който е потънал до шия в калта и има само уста да вика: “Боже, помилвай ме!”

Като се устроим така, с Божията благодат ще избегнем измамата на самомнението и ще отстраним главното препятствие за отваряне вратата на сърдечното съкрушение, от която като излезем, несъмнено ще срещнем и вратата на Божието милосърдие. Амин.

От колко блага се лиших, окаяният!
От какво царство отпаднах, страстният,
като разпилях богатството, което получих
и престъпих заповедта.
Уви, страстна душо, осъждаш се на вечен огън.
Затова преди края въззови към Христа Бога:
приеми ме като блудния син, Боже,
и помилуй ме.

Отче благи, отдалечих се от Тебе,
не ме оставяй, нито ме показвай
непотребен за Твоето царство.
Вселукавият враг ме оголи
и взе моето богатство,
блудно разпилях душевните дарби.
Но като се вдигам, се обръщам към Теб и зова:
направи ме като един от Твоите наемници,
Ти, Който заради мене простря
пречистите Си ръце на кръста,
за да ме изтръгнеш от лютия звяр
и да ме облечеш в първата одежда,
като едничък многомилостив.

В НЕДЕЛЯ НА БЛУДНИЯ СИН

(Лука 15:11-32)

В миналия неделен ден светата Църква ни научи на смирените чувства на разкаянието, с които се привлича Божията милост. Сега тя иска да ни възведе до въодушевената решимост, напускайки греха, да тръгнем по верния път към Небесния Отец. Поради това, в притчата за Блудния син, от една страна се изобразява жалкото състояние на грешника, отпаднал от Бога, и, от друга - радостта и мира, в които покаялите се са приети от Небесния Отец. Нека тръгнем след падението и издигането на този грешник. Мнозина от нас ще видят тук своята история, било в светли или мрачни черти.

Нека се върнем мислено в ония дни, когато миналата година ние постихме, изповядахме се и се причастихме със светите Христови Тайни. В какво блажено състояние бе тогава нашата душа! Всичко ѝ изглеждаше светло: и вътре в нея, и около нея, и над нея, и в далечното минало и в неизвестното бъдеще. Каква тишина цареше в сърцето. Какъв ред имахме в живота, каква сериозност в мислите и сила в изпълнение на добрите намерения. Каква готовност да търсим Бога и да изпълняваме неговите заповеди! Струваше ни се, че никой не е по-блажен от нас и си казвахме: никога не ще променим тоя правилен живот, за да не се лишим от радостта, и винаги да принадлежим на Небесния Отец, докосването на чиято грижлива десница така силно чувстваше тогава нашето сърце.

Наистина, блажени са ония, които действително са устояли, макар и не напълно, в тия свои благи разположения и съвестни обещания! Но всички ли са такива? Дали по-голямата част от нас не са повторили историята на Блудния син? Нека си припомним... Ето, измина поучителният и спасителен пост и настъпиха светли празници. След тях дойде и прекрасно време. Ние си позволихме малка отстъпка, като някакво право на отдих, след издържания подвиг на строгия живот, който водехме дотогава. Не сме и помисляли да се предаваме изцяло на временни утешения. Първото развлечение бе невинно, но то остави забележима следа в душата. Ревността към строгия живот отслабна и мисълта често се връщаше на вкусеното невинно удоволствие. Ето, представя се случай за ново развлечение и утеха. Сега ние се утешаваме по-смело. И ако добрите мисли за опомняне ни спохождаха, ние ги отхвърляхме дръзко като ненужни. Плодът на това бе мрак и смущение. Ние чувствахме колко тежки и стесняващи са приетите от нас правила на благочестивия живот. И често сме мислили дали да не ги изоставим. Ще настъпи благоприятно време, пак ще започнем да работим за Бога, а сега нека се поотпуснем. И се заредиха немара след немара! Междувременно привичната страст надигна глава и започна своите разговори със сърцето. Като стари познати, те скоро се спогодиха. Нямаше вече кой да противоречи на страстните помисли. Позволявахме си услаждания и чрез предмети и чрез дела на страстта. Насладите разколебаваха волята. Честите повторения родиха склонност към старото, произлезе свързване с греха и вътрешното падение бе вече факт. При сгоден случай падението е извършено и чрез дело. По-нататък идва падение след падение и ние изпаднахме напълно в предишното греховно настроение. Нравственото разстройство е пълно и ние заприличахме на Блудния син, когато той, пропилявайки всичко далеч от баща си, пасъл свине и се хранел с рожкови.

Ония, които са се подхвърлили на такова нещастие, нека сравнят това, което сега е у тях, с онова, което е било. Нека поскърбят и да поплачат! Как всичко бе светло, а сега наоколо е мрак: всички чисти понятия и спасителни Божии истини като че ли са откадени и не си ги спомняме, или, ако си ги спомняме, ни изглеждат непонятни. Колко драго ни беше да отидем на църква, а сега? Тогава не ни се излизаше от храма във време на какво да е свещенодействие, а сега? Може би нашето външно състояние не се е изменило, но вътре копнеж и мъка терзаят сърцето. И вече никакви утехи и наслади не могат да облекчат тая безутешна вътрешна мъка. Падналият знае всичко това и го изпитва на дело, а може би знае и изпитва повече от това, което може да каже словото на страничния наблюдател. Но, бедна душо! Нима ще се предадеш безвъзвратно в ръцете на своето падение? И ако си пожелала падението на блудния, не ще ли поревнуваш да му подражаваш и в издигането?

Дойди в себе си! Виж каква пустота е в греха, каква беднотия във всичко и какво разстройство. Това ли е красотата, с която си украсена при създаването и с която те украсяваше Господ - твоят Изкупител? Ти ли,

която носиш Божия образ, трябва да пълзиш долу и да се валяш в нечистотии? Възкреси мислено твоето достойнство и поревнувай да го възстановиш!

Не гледай на това, че твоите външни отношения са изправни. Не това е ценно, а ценни са твоите вечни отношения към Бога. А какви са те?! Мисълта за Бога поразява със страх, но не със страха на сина, а със страха на престъпника. Така ли трябва да бъде с Божиите чеда, каквато си ти? Постави се в списъка на ангелите и светиите. Ще устоиш ли сред тях? Разбира се, че не. Но така ли трябва да бъде с нас, които сме призвани да бъдем съжители на светиите и вечно Божии? Нима така ще останем и не ще поревнуваме да поправим тези разстроени отношения? Нека побързаме, или ще погинем духовно.

Днес-утре идва смъртта. Със затварянето на очите за нас ще се затвори и вратата на Божието милосърдие, ако не се погрижим да влезем в нея по-рано. А тогава? Словото е слабо да изрази оная беда. Нека не отлагаме. Ето, идва благоприятното време на светия пост. Нека пожелаем още отсега да се възползваме от него за спасение и да се готвим за това. Нека възбуждаме нашата заспала ревност към спасение с всички средства, каквито са предоставени на нашата свобода от всеустройващата Божия благодат.

А Господ е близо, Той чака само да кажем: *ще отида*. И преди ние да се приближим до Него, Той ще ни срещне и ще ни обгърне в отеческите обятия на Своята любов. Вижте колко много наемници има Той, които Му служат. И между тях има мнозина, които са изпитали падение като нашето. Вижте: ето Мария Магдалина, ето Закхей, ето Мария Египетска, Пелагия и др., чието число е безбройно. Ние не бива да се отчайваме, но не бива и да се бавим. Господ няма и да спомене нашите беззакония и от радост за нашето връщане, което ще възрадва цялото небе, ще ни възвърне всичко изгубено от нас.

Вие сами знаете всичко това. Ние сме изпитали вече сладостта на духовното пробуждане, неговите удобства и утешителни плодове. Който е имал нещастие отново да падне, нека побърза да се ощастливи с ново ставане. Колкото и да е падал някой, Господ ще го приеме с обич, когато стане. Но ако той се изостави и с удоволствие се обрече да се валя в греховната кал, ще го изостави и Господ. Ако ние напомняме на Бога за себе си чрез нашата грижа за собственото ни издигане, Господ ще дойде и Сам ще ни вдигне, ще ни подаде Своята всесилна ръка и ще ни извлече из дълбочината, в която сме затънали. Нека се възползваме от неизчерпаемото Божие дълготърпение и да предприемем всичко, което би ни въодушевило към труд за нашето ставане. Нека съберем около своето сърце всички подбуждащи истини - и от небето и от земята, от настоящето и от бъдещето - за да дойдем накрай до решимостта да кажем: *ще стана и ще отида*! Нека наистина да станем и да отидем! Да отидем при Небесния Отец, Който ни чака, и не само чака, но ни и търси и с всички сили се грижи за нашето обръщане, винаги готов да ни помогне в това трудно и решително за нас действие.

Нека си пожелаем това взаимно един на друг, независимо дали някой се намира в по-малко или в по-голямо падение. Да си пожелаем, а и да се принуждаваме взаимно да станем и да отидем не поотделно, а всички при Отца, за да бъдем заедно с Него, с целия Му дом, с цялото царство на спасените, които ще бъдат облажавани во веки. Амин.

Разпилял богатството на бащиния дар,
пасох, окаянят, с безсловесните скотове
и като желаех тяхната храна,
се измъчвах от глад, и не се насищах.
Но върнал се към благоутробния Отец,
зова със сълзи; приеми ме като наемник,
по Твоето човеколюбие,
и ме спаси.

Отдалечих се безумно от Отеческата слава
и в зло разпилях богатството, което ми даде.
Затова, като блудния, зова към Теб;
съгреших пред Тебе, щедри Отче,

приеми ме, каещия се, и ме направи
като един от Твоите наемници.

В същата неделя

Притчата за Блудния син, която чухме от светото Евангелие, е може би жива история на мнозина от нас, присъстващи тук. Припомнете си миналия пост. Колко духовно зрели се показахме, как започнахме да говеем, как се покаяхме, получихме разрешение и се приобщихме със светите Христови тайни. Заради нашето покаяние и обещание да живеем правилно, Небесният Отец ни даде частта от нашето благодатно наследство, присъдена ни от Неговата Отеческа благост. Добре ни беше в тихото и светло жилище на Отца. Но ето, дойде пролет и започнаха развлечения и увеселения. Вниманието се разсея и ревността на духа все повече и повече гаснеше. После дойде падението, отначало може би внезапно. След него второ, трето и т. н. Душата стана безчувствена, понятията се омрачиха, чувствата и желанията загрубяха. И сега има мнозина, които приличат на Блудния син, обеднял и загиващ от глад.

Но ако подражаваме на Блудния син в падението, нека възревнуваме да му подражаваме и в издигането. И ние като него разпръснахме нашето благодатно наследство. Нека също като побързаме да се върнем в обятията на Небесния Отец, които винаги са отворени за нас. За това е установен подходящ пост. Притчата за блудния син се чете днес, за да ни напомни навреме за подвига на поста и да ни предразположи да проправим в нашия ум целия път на издигането ни към Господа, от Когото сме се отдалечили.

В това отношение нека се поучим от Блудния син. Как започна обратният път на блудния към Отца? - С това, че той дойде в себе си. И за всички това е първата стъпка от греха към Бога. Би могло да се каже, че това още не е стъпка, а само начало на пътя, отправна точка. Грехът потопява душата в съня на самозабравата, безчувствието и безгрижието. И грешникът дълбоко спи! Но както е необходимо да събудим заспалия, за да стане и да тръгне, така и грешният човек трябва да бъде пробуден от греховния сън, за да види своето опасно положение и да реши да стане и да отиде при Господа. За тази именно цел ние чуваме подбуждащи гласове отвсякъде около нас. И съвестта, и Словото Божие, и словото на Отците, и богослужебният чин на светата Църква, и цялото творение, и щастливи и нещастни обстоятелства ва живота - всичко буди, всичко говори на заспалия грешник: *стани ти, който спиш,* стани *и ще те осветли Христос* (Еф. 5:14). Какво ще ни говори постът, какво великопостното четене и пеене, какво самото тогавашно благовестие, ако не същите думи: “Стани ти, който спиш и възкръсни от мъртвите”.

Всъщност подбужда ни Божият дух, който прониква в човешкия дух. Но нужно е и ние сами да се грижим и принуждаваме: защото без нас и Божият дух нищо не ще стори в нас. Нека се молим и да просим от Господа вътрешна подбуда, но и сами не бива да стоим с наведена глава и скръстени ръце. Ние сами трябва да разпалваме в себе си грижовния дух за нашето спасение и за славата Божия. Трябва да действаме противоположно на действията на греха в нас. Както гъстата мъгла скрива от нашия поглед всички предмети, така и грехът слага покривало след покривало върху очите на нашия ум и скрива от него всички предмети, които той е длъжен винаги да вижда, за да знае къде и как да се движи.

Нашият дух е създаден за Бога и за божествения ред на нещата, в съзерцание на който той трябва да пребивава и да се движи и да действа в него като в някаква атмосфера.

“Бог, Комуто се покланяме в Троица, Който е създал света и промишлява за него, спасява ни в Господа Иисуса Христа, с благодатта на Дух Свети, в Своята света Църква, заради вярата и живота ни съобразно с вярата, очиствайки ни в тоя живот, та за малкия тукашен труд, в другия живот да ни даде вечен мир”.

Ето божественият ред. В този именно божествен ред нашият дух трябва да пребивава с внимание, за да живее и да постъпва съобразно него. Но грехът изтръгва всичко от нашето внимание и го увлича в друг ред на нещата, съвършено противоположен, в който Бог е забравен, забравено е благодатното домостроителство, забравена е смъртта, бъдещият живот и справедливото възмездие. Виждат се само

земните блага и чувственият живот, който не чака своя край. Но в тази именно мъгла прониква лъчът на Божията благодат, за да пробуди грешника, да отстрани заслеплението от очите му и хващайки го като че ли за ръка, да го извлече в светлината на съзнаване на Божия ред. А ние, които знаем този ред, нека се заемем и сами да действаме. Нека съсредоточим нашето внимание и да проследим целия този ред от началото до края. Да си спомним как Бог всичко е създал чрез Словото, отличил човека от всички твари и го удостоил със Своя образ, как човекът паднал и прогневил бога и как бил наказан с изгонване от рая. Как Бог, от любов към него, обещал да изпрати Спасител, как дошъл Господ Иисус и ни спасил със Своята кръстна смърт, как ни дарил благодатта на Светия дух и как ние сме изгубили всичко това със своя безгрижен и порочен живот, как всеки ден нас ни чака смъртта и след нея съд и възмездие за нашите лоши дела. Нека мислено преминем целия този ред за нашето спасение. И не само мислено, но нужно е и да действаме, докато имаме време и сили. Когато извършим това с усърдие, може би ще покълне у нас семето на страха за самите нас, а заедно с него и грижата за нашето спасение. Родило се, това чувство ще приведе в напрежение отслабналите от безгрижие наши духовни сили и ще роди не само мисъл, но и желание да престанем най-после да се валяме в греха и да се обърнем към Господа.

Това значи да дойдем в себе си и да се пробудим от греховния сън: да вникнем с внимание, със съзнание и чувство в Божия ред и чрез това да почувстваме опасност за своето оставане в греха и да се погрижим да излезем от него.

Когато Блудният син дойде в себе си, какво каза? - *колко наемници у баща ми имат в изобилие хляб, пък аз от глад умирам*! Това е същото, като: “Колко е хубаво в дома на баща ми и колко зле съм аз, след като го напуснах. Колко светъл, утешителен и блажен е божественият ред и животът в него, отреден за мене. И колко зле съм аз, напуснал самоволно тоя ред, отчуждил се от него и останал в греха. Каква нужда има сам на себе си да увреждам и сам да се погубвам? *Ще стана и ще отида*! Ще захвърля греха и ще започна да живея по Бога!

Ще стана и ще отида - ето втората стъпка от греха към Бога. При първата стъпка у грешника се ражда само мисъл и желание да остави греха, а тук вече той решава да го остави на дело. Там той само се е събудил от греховния сън, а тук той става и иска да върви. Когато събудят някого, той може пак да заспи, без да е станал. Другиго събуждат, а той веднага пак заспива. Пак го събуждат и пак заспива. Друг се събужда и знае, че трябва да става, но си лежи - не спи и не става. Всичко това в различните видове се повтаря и в духовния живот. Събужда се грешният човек и отново се предава на съня на безгрижието, пак се събужда и пак заспива. Някой чувства и нужда да напусне греха, но все си остава в него, като че ли от липса на смелост да се откъсне от него. Ето защо, дори и след като е осъзната и почувствана нуждата да се поправим и да променим нашия живот, не бива да мислим, че всичко е сторено. Не. Трябва да създадем у себе си напрегната решимост веднага да се разделим с греха и с всички начини на греховния живот и да започнем да живеем по всички осъзнати изисквания на духовния живот. И това е главното нещо в обръщането към Бога, или това е самото то - обръщането. Тук се извършва прелом на волята, след който тя вече не желае греха, гнуси се и се отвращава от него, и обратно, стреми се да обича и да върши само доброто, угодно на Бога.

Трудно е да определим как става този прелом. Той се извършва в светилището на нашия дух, скрито и тайно, както са скрити всички зародиши на живота. И тук, както и първата стъпка, всичко извършва благодатта, но пак не без нас. Как и какво върши благодатта? Кой ще изследва нейните премъдри нареждания? А какво трябва да вършим ние, ще кажа на-кратко.

Дошла ни е мисълта за спасение. Ние сме почувствали опасност от пребиваването ни в греха и имаме намерение да се поправим. Виждате ли, не бива да пропускаме без внимание именно тези движения на нашата душа. Това е дарът на благодатта: не бива да го пренебрегваме и отхвърляме! Каквото ни се внушава да направим, не бива да го отлагаме за утре. Нека преценим веднага състоянието си и да започнем грижливо да пресмятаме и съобразяваме всичко, което трябва да сторим със себе си и за себе си. След това трябва да започнем живот по начина, в който се внедрява и възгрява побеждаващата благодат: да пазим поста, да посещаваме светия храм, да вършим милостиня, да не се пристрастяваме към житейските работи и грижи, да четем, да размишляваме и, главно, да се молим, да се молим с ум и сърце и да искаме от Господа да ни помогне да победим себе си. Ако вършим това с цялата си искреност, добросъвестност и търпение, Господ ще погледне на нашия стремеж, ще ни осени със Своята благодат, ще смекчи сърцето ни и ще ни даде сили

да сломим упорството на нашата воля. Има много вериги, които не дават на душата да стане и да отиде при Господа. Освен порочните страсти и склонности, усвоените под влияние на греха жизнени привички, взаимните отношения, облагите от земния живот и благосъстоянието ни образуват здравата тъмница, в която се мъчи грешната душа. Но всичко това се стопява от огъня на Божията благодат. В такава минута човек всичко принася в жертва на Бога и на всичко е готов само за да получи опрощение и да бъде приет от Бога, макар като последен от всички, които работят в Неговия дом. Каквото е казал блудният, това казва всеки, който с решимост се обръща към Бога: *ще стана и ще отида* - и ще кажа на баща си: "Татко, съгреших против небето и пред тебе, и не съм вече достоен да се нарека твой син; направи ме като един от наемниците си!"

Моментът на решимостта е главният момент на обръщането. Това, което следва, вече е изпълнение на онова, което човек в момента на обръщането решава да извърши. Ако блудният не бе дошъл до тая решимост, не би отишъл при баща си, а би страдал в своята беднотия и глад и може би, примирявайки се със своето злощастно положение, би останал завинаги в него. Но ето, Господ му помогна: той стана и отиде при баща си, каза му каквото бе намислил и бе милостиво посрещнат, опростен, облечен, обут, нахранен, приет пак като син. Голяма е била радостта в целия дом!

Такъв е краят на решимостта на Блудния да се върне при баща си. В обръщането на грешния човек всичко, за което говорихме, се изпълнява тогава, когато той, решил да се поправи, изповяда своите грехове, и като получи разрешение от духовния ръководител и прощение от Господа, се причастява със светите пречисти и животворящи Христови Тайни за очистване на греховете и за вечен живот. И това е следствие на решимостта на грешника да отиде при Господа, необходим завършек на делото на обръщането, запечатване на това, което се е оформило в сърцето в минутата на решимостта. Напомням за това, за да не помисли някой да се ограничи само с едно вътрешно обръщане към Бога, пренебрегвайки светите божествени Тайни. Такова обръщане би било несигурно и не ще доведе до никакво добро. Ако ковачът изработи един нож както трябва, а не го закали, ножът ще остане мек и за нищо негоден. Точно така и човекът, който е решил да остави греха и да започне нов живот, ако се изповяда и не приеме светото Причастие, не би имал сила и мъжество за никакво добро: той е унил, пропуска случаи да върши добро и винаги отстъпва пред пречките. А това означава почти същото - да остане в същото положение, като по-рано, или да се спре насред път. - Който се е решил, той е станал. Но както станалите се обличат и се приготовляват за работа, така и решилият се трябва да се облече и да се въоръжи с благодатта на изповедта и светото Причастие, та с духовна сила, в необходимото духовно въоръжение, да започне делата на богоугаждането и спасението. Когато нощта премине и настане ден, човек отива по делата си и по своя работа до вечерта (Пс. 103). Също така, когато премине нощта на греха и в душата просияе денят на благодатта в Христа Иисуса, облагодатеният започва работа и работи до вечерта на своя живот, Господ му помага и утвърждава неговите блага начинания със Своето благоволение и благословение.

Такъв е, братя, пътят на обръщането от греха към Бога. *Стани ти, който спиш, и възкръсни от мъртвите, и ще те осветли Христос* (Еф. 5:14). Ако сега се затруднявате, подгответе се поне за поста, когато светият Апостол ще се обърне към всички ни с думите: *Ето сега благоприятно време, ето сега ден на спасение* (2 Кор. 6:2)! Амин.

Когато поставят престолите и разтворят книгите
и Бог седне на съда, о, какъв страх тогава.
Ангелите предстоят в страх и огнената река влече.
Какво ще правим тогава
ние, провинените в много грехове човеци?
Когато Го чуем да призовава
благословените на Отца в Царството
и да изпраща грешните в мъките,
кой ще изтърпи тези страшни думи.
Но еднички Човеколюбче, Спасителю,
Царю на вековете, преди да дойде краят,
обърни ме към покаяние и ме помилвай.

Горко ми, мрачна душо,
докога няма да се отказваш от злините си,
докога ще плачеш в униние.
Защо не се замисляш за страшния час на смъртта,
защо не трепериш цяла
от страшния съд на Спасителя?
Какво ще отговаряш или какво ще отречеш,
делата ти предстоят за твое изобличение,
постъпките ти те клеветят и изобличават.
Впрочем, душо, време е:
тичай, избързай, извикай с вяра:
Съгреших, Господи, съгреших Ти,
но зная Твоето благоутробие, Човеколюбче,
добри Пастирю, не ме отделяй от дясната Си страна,
заради великата Твоя милост.

В НЕДЕЛЯ МЕСОПУСТНА

Днес светата Църква ни напомня за Страшния съд. Тя вече ни припомни смирената молитва на митаря: Боже, бъди милостив към мене грешника. Внуши ни да не се предаваме на падение, а като станем, подобно на Блудния син, да отидем при милосърдния Отец и да го молим да ни приеме като Свои наемници, понеже сме недостойни да се наречем Негови синове. Но тя още се страхува да не би някой по невнимание да е пропуснал тези уроци и поради ожесточение на сърцето да остане в своите грехове. Ето защо днес, като ни рисува картината на Страшния съд, тя още по-високо зове: “Покайте се”. Ето, Бог е определил един ден, който ще дойде и ще изнесе наяве тайните на тъмнината, ще разкрие сърдечните помисли и ще въздаде всекиму според делата. Тогава за грешниците не ще има пощада. Ще влязат в радостта на Господа само праведните и ония, които след падението са принесли искрено покаяние и са поправили своя живот. И тъй, спомняйки си за тоя страшен ден, нека престанем да грешим, нека се покаем и да вземем твърдо решение да живеем според заповедите на Господа.

И действително, никоя друга истина не е способна да смекчи неразкаяното сърце, както истината за Страшния Божи съд. Сатаната знае това и с много хитрости се старае да ни доведе до такова състояние, че ние или съвсем не мислим за този съд, или, ако помисляме понякога, мислим повърхностно, не допускайки тая мисъл до сърцето си и не позволявайки ѝ да произведе там своето пълно действие. Ако ние си спомняхме винаги за този съд и силата на този спомен стигаше до сърцата ни, не бихме вършили толкова много и тежки грехове. Но ето, ние не вникваме в Божиите намерения и затова грешим и си оставаме в греховете чрез нашата неразкаяност.

Братя, елате да изхитрим нашия духовен враг и да решим веднага: да си спомняме непрестанно за съда и със сърцето си да възприемаме цялата му сила и страх.

Нека си нарисуваме в съзнанието картината на Страшния съд и да я помним винаги. Както в обикновения ни живот ние виждаме над нас небе със слънце и други небесни светила, както и различни създания наоколо, същото нещо можем да си представим и в духовното царство. На небето ние ще съзерцаваме Съдията - Господ с ангелското войнство, а около себе си всички човешки синове, от началото на живота до края, които предстоят около Господа със страх и трепет. Тази мисъл трябва да владее в съзнанието ни винаги. Сутрин, когато започва новият ден, вечер, когато се готвим за сън, нека си спомняме, че ни очаква смърт и след смъртта - съд. Дали ние ще си спомняме за съда, или не, той не ще ни отмине. Но ако го помним, ще се предпазим от много грехове. Мисълта за съда ще ни научи да отбягваме всичко, което именно го прави страшен, и страхът от съда ще ни избави от страшно осъждане.

Само че това да не бъде в нас празна мисъл. Да съсредоточим върху нея нашето внимание, да възприемем със сърце и съда, и осъждането, и решението на съда.

Има ли сега някой между нас, който вярно би съдил за себе си, или вярно би бил осъден от другите? Нашето самолюбие ни скрива от нас самите и от собствения съд на съвестта. Тялото и нашата външност ни прикриват от проницателността на хората около нас. Поради забравяне на Бога, мнозина като че ли си казват: “Бог не вижда!” Там не ще бъде така: всички ще бъдем открити и за себе си и другите ще ни виждат какви сме в думите, делата и мислите. Всеки, виждайки себе си, ще съзнава, че е виждан от всички и пронизван от Божиите очи, по-светли от самото слънце. Това съзнание, че греховете са явни за всички, с тежестта си ще притисне грешника така, че нему би било по-леко да паднат планините върху него, отколкото да стои така, като открита цел за погледите на всичко небесно и земно.

Сега ние сме изобретателни в снизхожденията и по различни начини се извиняваме и пред себе си, и пред другите, и пред Бога. Тогава ще бъде късно за каквото и да е оправдание. И нашата съвест ще ни казва: защо направи така? И в очите на другите ще четем: какво си направил? Сърцето ни ще чувства укор и от Господа: така ли трябваше да постъпваш? Тези осъждания и укори от всички страни ще се трупат в душата, ще я пронизват и поразяват, а тя няма с какво да се оправдае, нито къде да се скрие. Тази нова тежест - тежестта на всеобщото безапелационно осъждане - още по-непоносимо ще измъчва безутешния грешник.

Сега нерядко протакането на следствените дела облекчава участта на престъпника и мами с надеждата за оправдание. Там не ще бъде така. Всичко ще се извърши за един миг: и съдът без следствие, и осъждането без справки със законите, не ще има и възражения. По даден знак от Бога праведниците ще се отделят от грешниците, както овците от козите. Тогава Господ ще каже на едните: *дойдете вие*, *благословените*... а на другите: *идете от м ене...*

Ето, това ще стане в последния ден! Ето, това сега светата Църква иска да запечати в сърцата ни! Нека вземем присърце тази безутешност на грешника в оня ден - безутешност, в която ще го поставят съдът, осъждането и решението, да се замислим и да се погрижим да я избегнем. Съдът никого не ще отмине. Всичко ще стане така, както е писано. Небе и земя ще преминат, но Словото Божие не ще премине. Нима ние сме врагове на себе си? Не. Тогава, нека побързаме да избегнем бедите, скръбта и отчаянието, с каквито ни застрашава последният ден. Как да ги избегнем? Или с праведност, или с милостиво оправдание. Ако нямаме праведност, заради която бихме могли да застанем с онези, които са отдясно на Съдията, то нека навреме да пожелаем да се оправдаем пред Бога, като се умием със сълзите на покаянието и като се очистим с подвизи на самоотверженост, и ще бъдем приети в тяхното число по оправдаващата милост, ако не по правда.

Ето, започва благоприятно време за това! Светият пост вече се приближи. Светата Църква е наредила да намалим удовлетворяването на потребностите на плътта, за да дадем по-голям простор на действията на духа. Нека се подготвяме да влезем достойно в попрището на поста и говеенето, да се очистим телесно, да се утвърдим в духовната чистота и да си осигурим възможността очистени да застанем и пред престола на Съдията на всичко - Бога. Амин.

В същата неделя

И тъй, Съдията ще дойде! Всички ще се явим пред Неговия съд, за да получи всеки своята награда според делата си. Какво ще стане тогава с нас, братя? Нека се пренесем мислено там и да предложим на нашата съвест отрано да определи това.

Вижте, пред нас е праведният и безпристрастен Съдия. Наоколо е цялата разумна твар - и небесна, и земна. В самите нас се виждат всичките ни дела: на челото ни, в очите и устата, на всички членове, с които са извършвани. Ние сами ще виждаме всичко в себе си, а и другите ще виждат всичко в нас. И Божието око ще прониква в нас. Общият за всички съд или ще ни оправдае, или ще ни осъди. При това ще отекне и нашият собствен съд. А и единият, и другият ще бъдат запечатани от Божия съд, който и ще остане вечно неизменен и ще реши нашата участ завинаги.

И тъй, как мислите? Какво ще чуем в оня час - дали утешителното *дойдете вие благословените* или безутешното *идете от мене*?

Ах, братя, нека вземем присърце оная минута и отрано да помислим върху това, какво ще стане с нас? Оная минута не ще ни отмине и не ще отменим решението. Да запитаме нашата съвест какво именно очаква тя да чуе: иди или дойди? Съвестта не ще излъже, ако поискаме искрено да чуем нейния глас и не я оборкваме с празни самооправдания. Ето и Божието око вижда определено какво представляваме в оня час и какво заслужаваме - осъждане или оправдание, и влага Своето свидетелство в ухото на вътрешния свидетел на нашите дела, за тяхното отношение към Бога и Неговия вечен закон. А какво предрешение ще ни даде за нас този вътрешен свидетел на нашите дела?

Навярно ще кажете: кой е чист? Но нали в това е и работата, да признаем себе си за нечисти и да пожелаем да се очистим. Защото, ако в тая минута, когато съвестта ни признае за нечисти, ние се намираме пред съда и чуем и от себе си, и от другите, и от Господа такава присъда за себе си, какво би било с нас? Ето защо, още отсега трябва да се погрижим да променим присъдата, която ни се готви, от осъдителна на оправдателна.

Не питайте как ще постигнем това. Защото кой от нас не го знае? - Покайте се и вече не грешете - ето цялата тайна на подготовката за получаване на оправдателна присъда на Страшния съд.

Покайте се! - Много ли е това и трудно ли е то? Цялото дело на покаянието се съдържа в няколко думи: “Съгреших, няма вече да греша”. Трудно ли е да кажем това? А между това, каква голяма сила се крие в

тези няколко думи. Макар някой и да мълчи и само в сърцето си, със своето вътрешно чувство да каже: “съгреших, няма вече да греша”, това вътрешно слово ще се разнесе по цялото небе и ще предизвика там всеобща радост. Всички ангели се радват за един разкаял се грешник, казва Господ. Радват се, но заради какво? Те се радват за оная неизказана радост, с която ще бъде обрадван покаялият се грешник в съдния ден. Притеснението, скръбта и бедата, които очакват грешника на съда, се премахват съвършено от тия кратки покайни думи: “Съгреших, няма вече да греша”.

Грехът се отпечатва в нашето естество, отпечатва се и във всичко около нас и се записва в книгата на живота. В съдния ден той ще бъде видим във всички тия места и отразявайки се в нас, ще привлича нашето осъждане. Но покаянната и съкрушена въздишка: “Съгреших, няма вече да греша”, така го заличава навсякъде, че от него не остава никаква следа за наше изобличение. Както изпраното платно се избелва на слънцето така, че никаква нечиста точка не се забелязва върху него, така и сълзите на покайното съкрушение и изповед избелват нашето естество, свличат от него следите на греха, заличават го от самата книга на съда, така че в съдния ден най-големият грешник, заради покаянието, ще се яви безгрешен и не ще има никакви основания за неговото осъждане, защото покаянието ги е премахнало.

Когато греховете остават в нас неочистени чрез покаянието, те още оттук ни подготвят наказателно определение на съда. А покаянието, заличавайки ги, още оттук отменя това определение. Такава е силата на покаянието. Бог изпращал пророк Иона при ниневитяните със заплаха, че още три дни и Ниневия ще бъде разрушена, но ниневитяните се покаяли и Божието определение било отменено. Друг пророк съобщил на цар Изекия за неговия смъртен час, но царят се помолил със сълзи и му било дадено време за покаяние. Виждате как покаянието и сърдечното обръщане към Бога са променили Божието определение. Така и онова определение, което ни готвят на Страшния съд нашите грехове и което вече е предрешено според състоянието, в което се намираме сега, може да бъде отменено напълно от покайните сълзи и изповедта на нашите грехове. Точно така - да бъде отменено. Но нали ако ние не се променим и то ще остане непроменено. Нашето оставане в греховете утвърждава Божието определение, а покаянието го вдига и отменя. Нека побързаме към спасителното покаяние, докато още имаме време.

Докато е време. Времето ще се свърши с края на нашия живот. А кой ще каже кога ще е този край? Ето защо, нужно е сега да пристъпим към покаяние. Затова именно Господ ни е открил тайната на съда, та като слушаме за осъдените там, всеки да види себе си, да се съжали над себе си и чрез покаяние да побърза да се спаси от вечната гибел. Нима Господ желае да ни осъди? Ако Той искаше това, не би дошъл на земята и не би претърпял страдания и смърт заради нашето спасение. Но понеже не може да няма съд, Той ни е съобщил за него отнапред, като че ли казвайки ни: “Вижте, ето какво ще бъде! И ето какво трябва да направите, за да избегнете предстоящите там беди”. Господ говори за съда, за да не попадне никой под неговото осъждане. Както съдията някога е съобщавал на населението, че ще дойде при тях да разглежда дела, та да се приготвят да отговарят и да не се забъркват, така и на нас Господ е известил за съда, за да знаем отнапред какво ще бъде там и така да се приготвим, та да дадем добри отговори. А как ще ги дадем? - Тогава не ще има никакви въпроси, ако сега, при изповедта, на всички въпроси, които се отнасят до действителни наши грехове, ние изявим чистосърдечно признание и разкаяние, казвайки от душа: “Съгреших, няма вече да греша!”

Братя, нека вникнем в тези блага Божии намерения за нас. Нека нарисуваме картината на съда в паметта си и да ходим под нея като под някаква защита. Тя ще ни научи как да избегнем осъждането на този съд. Светите отци, които са ревнували за християнско съвършенство, така дълбоко са внедрявали в паметта си спомена за съда, че били неотлъчно с него, каквото и да са вършили. И когато заставали на молитва, те мислено представяли себе си на Страшния съд, пред лицето на съдията Господ, готов да произнесе окончателната присъда за тях. И съзнавайки себе си в това положение, винаги се молили: “Господи, помилвай ни!” Пробуждайки се от сън, те пеели: “Ето, Женихът иде!” Отивайки да спят, молили се: “Господи, страхувам се от Твоя съд и вечните страдания”. Във всеки час на деня, при всяка работа, виждайки ежеминутно картината на съда, която носили в ума си, те удвоявали своята молитва към Господа: “Господи, помилвай ни!” Така те си придобили сърце съкрушено и смирено, което Бог не ще презре (Пс. 50). Непрестанните сълзи на умилението измили душата им от всяка нечистота и ги представили чисти и съвършени пред милосърдния Господ, Който желае тяхното спасение.

Нека и ние да тръгнем по същия път на помнене на Страшия съд. То ще роди в нас съкрушение, умиление и сълзи, които ще загасят огъня, приготвен ни от нашите грехове, ако останат неоплакани. Амин.

Съблякох боготъканата си дреха,
като престъпих Твоето повеление
по съвета на врага.
Облякох се в смокинови листа и кожа,
осъден бях да ям хляба си със пот.
Земята бе проклета да ми ражда
тръни и бодили.
Но Въплътили се от Дева,
призови ме и ме въведи отново в Рая.

Раю всечестни,
красива, прекрасна доброта,
богосъздаден град,
несвършващо веселие и радост,
жилище на светиите
и слава на праведните.
С шума на твоите листа
умоли Създателя на всичко
да ми отвори вратите,
които с непокорство затворих,
и да приема дървото на живота
и радостта, която преживях
някога във тебе.

В НЕДЕЛЯ СИРОПУСТНА

Помни, прочее, откъде си паднал... Така говори Господ на Ангела на Ефеската църква в откровението на Иоана Богослова. Но помни нелекомислено и равнодушно, а така, че да намериш в това подбуда към покаяние и възвръщане към предишните добри дела. *Помни, прочее, откъде си паднал, и се покай, и върши предишните дела* (Откр. 2:5). Ето, тази заповед би трябвало да се внушава непрестанно на всеки човек и на цялото паднало човечество. Спомняй си първоначалното блаженство на прародителите, велико и неописуемо, изгубено чрез грехопадението, и с това разпалвай у себе си ревността и грижата към издигане и възвръщане на изгубеното. Така болният, спомняйки си приятното състояние при здраве, по-усърдно желае оздравяване. Пленникът, спомняйки си радостта на свободата, търси освобождение. Обеднелият, спомняйки си покоя на доволството, полага всички усилия отново да забогатее. Мисля, че никой не би бил безгрижен и нехаен за своето спасение, ако човешката памет не отслабваше, а помнеше: колко хубаво е било до падението и колко лошо е станало след него.

Разбира се, тая памет би могла да хвърли в отчаяние, ако ние нямахме под ръка средство да поправим своето състояние. Но ето, грижливата Божия благост е установила на земята начин за издигане и го приближила до нас - благонадежден начин на издигане, изпитан вече от мнозина, и показал своята дивна сила над тях. В това отношение помненето откъде сме паднали е същото, както възбуждането на жаждата, когато пред очите ни има бистър воден извор, или възбуждането на глада, когато пред нас е сложена богата трапеза. И ето намерението, с което всяка година ни се предлага историята на грехопадението пред началото на великия пост. Чрез тази история светата Църква ни казва: “Спомнете си, какви сте били по-рано, какви сте сега и поревнувайте да се издигнете”. *Ето сега благоприятно време, ето сега ден на спасение*!

Но ето, въпреки Божиите грижи за нас, от всички спасителни истини, малко спомняни, най-малко се помни нашето падение в лицето на прародителите. Като че ли всичко трябва да бъде така, както е. Забрава, достойна за съжаление! Наистина, в жалко положение е изпаднала нашата душа, създадена по образ и подобие Божие, щом тя не помни каква е била първоначално и каква е сега и не желае да се възползва от дадените ѝ средства, за да се върне в първото си достойнство. Тя е била поставена в светлината на знанието, а сега е заобиколена с тъмнината на незнанието, съмнението и заблужденията. Тя е била изпълнена с мира на мислите, желанията и съвестта, а сега в нея бушува борба на мислите с желанията, на мислите и желанията със съвестта, борба, от която тя получава рана след рана. Тя се е радвала на сладък покой и пълно доволство, а сега страстите една след друга поразяват сърцето. Същевременно, чрез удовлетворяване на страстта, тя очаква да получи за себе си наслада. От това вътрешно несъгласие идват и външните скърби, нужди, болести, неуспехи, несъгласия. Това ли е сладостният рай, в който трябва да бъдеш ти, душо, според твоя род и назначение? *Помни откъде си паднала и се покай*. Струва ми се, че всеки би трябвало да чувства неестествеността на нашето сегашно положение, страдайки цял живот и изпитвайки всякакви неудобства и лишения. А не е така. Някои така се сродяват със своето положение в падението, та дори и не мислят, че не бива да бъде така, даже доказват, че не трябва да бъде иначе. Колко странно!

Странни са всички ония, които не чувстват падението и не търсят издигане. Толкова по-странни са християните и ония, които живеят пред лицето на християнството. Пред нас е домът на спасението, в който ние вече сме се приобщили с целебните сили, които действат в него. Жалко е, ако ние излезем от светия храм, приобщени със светите Тайни не за спасение, а за погубване. Но още по-жалко е, ако, бидейки вън, равнодушно гледаме на загубата, и потънали в безгрижие, не чувстваме никакъв порив отново да влезем вътре и да се насладим на предлаганите духовни блага. Братя, будете душите си, ако са заспали. Будете ги, казвайки: “Стани, спяща и уморена от грехове душо, стани и ще те осветли Христос!” Ти си била осветена и знаеш колко голямо е блаженството на осветените. Пожелай отново това и - стани! *Ето сега благоприятно време, ето сега ден на спасение*!

Ние паднахме посредством яденето, нека се потрудим да станем чрез поста. Паднахме чрез самомнение, нека станем чрез самоунижение. Паднахме поради неразкаяност, нека станем чрез сълзите на съкрушението. Паднахме поради безгрижие и забравяне на Бога, нека станем чрез грижата за нашето спасение и чрез страх Божий. Паднахме, предавайки се на телесни утешения, нека станем чрез строгост

в живота си и доброволни лишения. Паднахме чрез отчуждаване от светата Църква, нека станем чрез привързаност към Божия дом. Паднахме, слушайки срамни песни и позволявайки си веселия, нека станем чрез слушане на духовни песнопения. Паднахме поради многословие, нека станем чрез мълчание. Паднахме от разсеяност, нека станем чрез духовно уединение и съсредоточеност. Паднахме чрез слушане на празни думи и четене на празни книги. Нека станем чрез слушане на Словото Божие и четене на душеспасителни книги.

Ето, още няколко часа и ще настъпи спасителното време на поста, което ни зове към ставане. Нека се възползваме от него, по наставленията на нашата мъдра и грижлива майка, светата Църква. Нека се възползваме, защото не знаем, ще имаме ли още време, а кой би желал да остане в падението и да се яви в другия живот паднал? Нека принесем истински плодове на покаяние и да се поправим. Ако и сега не се поправим, ще бъдем отсечени и хвърлени в огъня. Това като имаме предвид, нека решим, започвайки поста, заедно с това да започнем и подвига на издигане от падението. Господ изисква това от нас. Това очаква светата Църква, това желаят всички Божии светители, които грижливо се молят за нас и съчувствено гледат отклоненията на нашите пътища. Амин.

В същата неделя

Днес светата Църква ни напомня падението на нашите прародители. Нейната цел е и това, че като помним, че се намираме на мястото на изгонването, по-малко да се разпускаме и гордеем, а повече да се смиряваме и съкрушаваме. Но целта особено е в това, че ние, преминавайки мислено от падението на прародителите към нашето лично падение, да се разпалваме чрез духа на ревността към издигане и възвръщане на онова, което е изгубено с падението. Затова е установено да се спомня това пред началото на светия пост, който е по преимущество време на покаяние и самоизправяне. Поради това ние трябва да слушаме нежния глас на нашата състрадателна майка светата Църква, която като че ли казва на всеки от нас: “Ти си паднал? Стани!” Ето, за тебе се отваря вратата на поста и покаянието, ободри се, влез смело и тръгни по тоя път без колебание и без жалене на себе си.

Не би и следвало да убеждаваме много чедата на светата Църква, за да обърнат внимание на този призив. Но какво да правим с нашата нехайна и безгрижна душа? Не слуша или ако слуша, не внимава, или ако обърне внимание, чрез разни хитрости се разубеждава да пристъпи към делото, към което я приканват за нейно добро. Нека вникнем в нашата душа и да я убедим да не пропуска напразно предстоящия пост, а да се възползва от него за покаяние и поправяне.

Ние така сме и устроени, че само чрез поста малко-много се успокояваме, само чрез поста се замисляме сериозно за нашето спасение. В друго време ние си позволяваме волности, понякога в доста широки размери, не без грях, но считайки ги безгрешни. А чрез поста мисълта като че ли сама по себе си отрезвява. Желанията признават законно обуздаващата ги мярка и ѝ се покоряват, макар не винаги безропотно. И много грижи стихват, а изпъква грижата за онова, което е единствено потребно, макар, като изплашено дете, тя плахо да предявява своите искания. Такова настроение обикновено създава у нас светият пост. И трудно би повярвал човек, че някой ще го пропусне безплодно. Обаче се случва така, че не гледайки спасителното влияние на поста, не гледайки дори на чувстваното във време на поста принуждение към самоизправяне, някои не го причисляват към дните на спасението. На кого не е нужно и кой не чувства потребност да поправи в себе си непоправеното? Но идва снизхождението към себе си - приятел на безгрижието и нехайството - и заглушава тези добри движения. И ето, ние започваме да отлагаме изпълнението на тези искания: отначало от първия ден на втория, от втория на третия, после от първата неделя на втората или третата, от третата на четвъртата или последната, а на последната нещо ще попречи, или лукавата леност и привичката за отлагане ще измислят някакъв предлог. Така целият пост преминава без постене, изповед и светото Причастие. Но пропуснем ли поста, в друго време не можем и да очакваме да се заемем с делото на спасението. Ако не сторим това във време на поста, когато светата Църква ни въвежда в подходяща духовна атмосфера, кога друг път ще се заемем с това дело? Следователно отново ще си останем безгрижни и нехайни в същите греховни навици и страсти и в същото оскърбяване на Бога до следващия пост. А знаем ли, дали ще доживеем до него? Не бива да умрем в греховно и неразкаяно състояние.

Нека благодарим на Господа за Неговата милост, че доживяхме до сегашния пост. Но трябва да побързаме да се възползваме от нея с готовност. Разбира се, Господ е благоволил така заради нашето спасение, без оглед на нашия нехаен и безгрижен живот. Срокът на нашия живот не зависи от нас, а е в разпореждане на Бога. Господ продължава или съкращава дните на нашия живот, съдейки по това, може ли да очаква от нас нещо добро, или не. Всеки от нас в Божията Църква е като дърво в градина: ония, които живеят богоугодно, са доброплодни дървета, а нехайните и безгрижните са духовно безплодни. Градинарят гледа безплодното дърво година, две, три, а после го отсича и го хвърля в огъня. Така става и с нас: Господ чака от нас плод на покаяние година, чака втора и трета, после, като види, че от нас не излиза нищо добро, предава ни в ръцете на смъртта и чрез нея ни препраща към праведното въздаяние, което очаква безгрижните. Спомнете си притчата на Спасителя за безплодната смоковница (Лука 13:6, 7). Домовладиката казва на градинаря: “Ето, трета година идвам и не виждам плод на тази смоковница, отсечи я, защо да заема място?” Градинарят го замолил да я остави още една година, дано роди, и ако и тогава не даде плод, ще я отсече. Този образ показва как Божията милост измолва правдата за нас, безгрижните, година след година, в очакване - не ще ли принесем накрая плодове на покаяние? Ах, братя, кой знае своя последен ден и час? Може би дори сега около нас ходи правосъдието и докосвайки със своята секира корена на нашия живот, иска да ни отсече като безплодни, а Божията милост го моли да ни остави още и този пост, дано се покаем, да поправим своя живот и да сторим някакво добро. Нека помогнем на милостта да превиши правдата, като обещаем отсега в сърцето си непременно да се заемем през този пост със себе си както трябва, та да поправим всичко нередно в нашия живот, в делата ни, в нашите чувства и намерения. Дано отлети сънят на безгрижието и поне чувството на самосъхранение да подбуди духа към свойствената му напрегнатост и бързина на действане. И за да въздейства това по-силно върху нас, нека следните думи на светия Апостол да звучат постоянно в ушите ни: *Или нехаеш за богатството на Божията благост,кротост и дълготърпение, без да разумяваш, че Божията благост те води към покаяние? Но по твоята упоритост и неразкаяно сърце си събираш гняв за деня на гнева, когато ще се открие праведният съд от Бога* (Рим. 2:4, 5).

Разбира се, много и твърде много от нас са разположени да действат така, но малко ли са и ония, които са с колеблив дух и непостоянно сърце? Размислете за себе си, братя. Отхвърлете за миг пагубното невнимание към делото на спасението и разсъдете. Ето, мнозина се готвят още от първите дни да започнат трудовете на поста и говението, а ние с вас не мислим да се безпокоим и тревожим, но прекарваме времето по старому, изпълнявайки волята на плътта и страстите. Външно като че ли ония губят, а ние печелим, но всъщност ние губим, а те печелят. Те получават опрощение на греховете, имат мирна съвест, примиряват се с Бога, съединяват се с Него и светите Тайни и ще почнат да вкусват радостта на живота в духовния мир и чистота, а у нас ще остане същият вътрешен смут и несъгласие, същата скръб и недоволство, същият товар от грехове и страсти, които обаче утежняват нашето положение с оглед на ония, които са се поправили и са обрадвани заради изправянето на своя живот, както сянката става по-тъмна, когато се увеличава светлината на близките места. Поради това те все повече и повече ще се издигат, а ние все повече и повече ще падаме. Защо да постъпваме така със себе си? Не сме ли и ние като тях? Нашето призвание не е ли същото? Не е ли обещано и на нас всичко, което и те получават? Защо ние причиняваме на себе си такива лишения? Жалим себе си? О, жалост, достойна за съжаление, чрез която ние се погубваме навеки! - Боим се от труд? Но какъв труд се иска тук? - Тоя труд изглежда непоносим, докато влезем в него. А когато само започнем да се трудим, цялата трудност изчезва, защото ние не ще се трудим сами, но и Божията благодат, която помага на усърдните работници във всяко добро дело. А макар в действителност някому и да е трудно, какво значи то в сравнение с онова, което се дава за тоя малък труд? И може ли без труд? Вчера светата Църква прославяше всички, които са се подвизавали за спасение. Помислете! Всички са се трудили: юноши и девици, мъже и жени, миряни и духовници, пустинници и живеещи в света. Без труд никой още не е влязъл в Царството Божие. Какво да говорим за труда, когато без него човек може само да се погуби. Но и ония, които се погубват духовно, нима не понасят трудове? - Да и още какви! Не излиза ли така, че ние сме готови да пребиваваме в пагубния труд, а за спасителния труд не искаме и да чуем? Някой ще каже: работите и обстоятелствата пречат. Не говорете! Стига да искаме - и работите ще се свършат, и обстоятелствата ще се подредят благоприятно и делото на говението и поста ще се извърши душеспасително. Бог е дарил човека със свобода, с която той може да раздвижи всичко около себе си. Пречката не е в работите, а в нашето самолюбие, самосъжаление и забравяне на Бога, в нашето заслепение, безчувствие и нехайство. Ето, сатаната ни е свързал с тях, като пленници с вериги, и ни е хвърлил да се валяме в греха, и ние дори се радваме, макар да е явно, че това не е за наше добро.

Нека се освободим от тия мрежи, с които сатаната ни улавя живи и ни подчинява на своята воля. Нека се вслушваме в гласа на светия Апостол, който ни буди от съня на безгрижието: *настъпил е часът да се събудим вече от сън*. *Нощта се превали, а денят се приближи: да отхвърлим, прочее, делата на мрака и да наденем оръжието на светлината* (Рим. 13:11, 12). *Ето сега благоприятно време, ето сега ден на спасение* (2 Кор. 6:2). *Стани ти, който спиш, и възкресни от мъртвите, и ще те осветли Христос* (Еф. 5:14)! Амин.

В СРЯДА НА ПЪРВА СЕДМИЦА НА ВЕЛИКИЯ ПОСТ

Ето, вече преминахме доста дни в подвига на поста и говението: плътта достатъчно е усмирена, мислите се успокоиха, вниманието се съсредоточи. Време е да се заемем с окончателната подготовка към покаяние и изповед. Покаянието, придружено с изповед - това е сърцето на поста. Досегашните подвизи служат като подготовка към него, а светото Причастие увенчава и завършва всичко. Без истинско покаяние и изповед подвизите ще останат безплодни и светото Причастие ще ни бъде не за изцеряване на душите и телата. Нека вникнем в себе си и да се заемем с това както трябва.

Изповядването на греховете не създава никакви затруднения, когато човек успее да овладее себе си и да вземе решение да скъса с греха. Но той няма да се овладее, ако не се разкае, а не ще се разкае, докато не осъди себе си и не ще се осъди, докато не съзнае греховете си. Това е изходната точка в покаянието - съзнаване на греховете.

Нека преценим нашия живот и всичко, което е нередно в него. Наистина, всеки е готов да каже и казва за себе си, че е грешен. И не само казва, но нерядко и чувства себе си за такъв. Но ние си представяме тая наша греховност смътно и неопределено. Това е малко. Пристъпвайки към изповед, трябва определено да си изясним кое именно в нас е нечисто и грешно и в каква мярка. Затова ето какво трябва да направим: да поставим на една страна Божия закон, а на другата - нашия собствен живот, и да видим има ли противоречия между тях. Противоречията между тях ще ни покажат кои наши дела са законни и кои не, т. е. доколко законът е прилаган в нашия живот или не. Например ние сме били оскърбени и сме отмъстили - така ли заповядва християнският закон? Видели сме съгрешенията на другите и сме ги осъдили - така ли трябва да постъпим според Христовите заповеди? Направили сме нещо добро и се възгордяваме и тръбим около себе си - позволено ли е християнинът да постъпва така? Или, Словото Божие изисква да не се гневим, да не пожелаваме чуждото, да не даваме свобода на нашите страсти, да не завиждаме - нашият живот отговаря ли на тези правила? Така нека разгледаме и Божия закон, и нашия живот. За да не пропуснем нещо важно и в това отношение, нека спазим следния ред: да разгледаме целия си живот с оглед на нашите задължения към Бога, към ближния и към себе си, и да видим в какво той не е съобразен с Божия закон. Или, да разгледаме по-подробно десетте Божии заповеди и да видим какво от тях не сме изпълнили. Да прочетем също Нагорната проповед на Спасителя, в която Той е изяснил древния закон, допълвайки го с християнския дух. Да вникнем в апостолските послания, дето се посочват задължителни за християните дела и наредби в най-общи линии, например, гл. 12 от посланието към Римляните, гл. 4 от посланието към Ефесяните, послание на апостол Яков, първото послание на свети Иоан Богослов и пр. Нека се огледаме във всичко това като в огледало и ще видим всички нечисти петна върху душата си.

След такъв преглед на нашия живот, между нашите дела, думи, чувства и помисли ще се открият много или противозаконни, или полузаконни, т. е. такива, в които намеренията не са били съвсем чисти, макар те външно да са били съобразни със закона.

Но това е само начало на самопознаването, не бива да спираме тук. Трябва да отидем по-нататък в познаване на нашата греховност, или да навлезем по-дълбоко в нашето греховно сърце. Зад всички наши дела и думи, мисли, желания и чувства стоят постоянни разположения на сърцето, които са техен извор, съвкупността от тия разположения съставлява личността на човека и определя неговия характер. Тях именно трябва да узнаем. Тук не се иска много труд: нашата добросъвестност пред самите нас не ще ни позволи да скрием от какво е овладяно нашето сърце и какви господари живеят в него. За това ние имаме явни свидетели, именно: колкото по-често проявяваме лоши дела и при това с такава сила, че не можем да владеем себе си, зад тях трябва да търсим в сърцето съответна склонност или страст, която е и техен постоянен причинител.

Такова разглеждане ще ни доведе до познаване на действуващите в нас страсти, както и коя преобладава над всички. Известно ви е, че коренът на всяко зло в нас е самолюбието. От самолюбието произлизат

гордост, користолюбие, страст към наслади, а от тях и всички други страсти. Те всички съществуват у всеки, който греши, но не в еднаква степен: при един преобладава гордостта, при друг - користолюбието, у трети страстта към удоволствия. И гордият не е чужд на користолюбието и страстта към удоволствия, но лесно ги преодолява, когато тяхното удовлетворение може да го унижи. И скъперникът е готов да опита всяко удоволствие, ако то нищо не ще му струва в пари и пр. Така у всеки господства една коя да е страст, а другите стоят като че ли в сянка и в подчинение на главната страст. Тая именно главна страст трябва да видим, та после да предприемем против нея нещо по възможност по-решително. Един свети отец казва: “Господ иска от тебе да придобиеш отново своето целомъдрие, а ти строиш приюти и църкви. Изправи преди това първото, та и второто да бъде похвално”.

Но и още по-далеч трябва да отидем в познаване на себе си. След всичко трябва да определим общия дух на нашия живот, или отличителната негова черта, а именно: кому служим ние? - На Господа, или на себе си и на греха? Какво имаме предвид в нашия живот? - Себе си или Господа - изпълнението на Неговите заповеди? За кого държим винаги? - За Божието име или за своето? Тая черта определя: какво сме ние в себе си и какво трябва да очакваме? Познаването на всичко това се ръководи от самопознанието. Това е общият извод от предходното, който сам по себе си ще се окаже в съвестта, ще се определи ясно в съзнанието и ще се изповяда пред лицето на всезнаещия Бог.

Така, накрая, ще се оформи цялата картина на нашата греховност и цялата история на нашия греховен живот: дела, чувства и разположения и главният дух на живота. Поради това трябва да скърбим за себе си и да оплакваме своите грехове.

Като познаем своята греховност, не бива да бъдем нейни хладни зрители. Не бива да я отминаваме с такова равнодушие, с каквото се ходи по чужда, занемарена и потънала в бурени нива. Необходимо е да доближим това познание до съвестта и заедно с нея да започнем да възбуждаме в сърцето спасителни покаянни чувства. Би следвало тези чувства сами по себе си да се пораждат у нас, но това не винаги се случва. Сърцето загрубява от греха. Както ръцете загрубяват от тежка физическа работа, така загрубява сърцето на човека, който сам се предава на черното служене на греха и страстите, събира рожкови и се храни с тях. Затова не е леко да го смекчим, когато трябва да го доведем до разкаяние. Ето и още труд, и то твърде значителен: защото в делото на покаянието всичко зависи от чувствата на сърцето.

Като пристъпяме към това, преди всичко нека принудим себе си да дойдем до самоизобличение, да възбудим у себе си чувство на виновност, тъй че от дълбочината на сърцето си да кажем: “Виновен съм!” Тук ще се породи борба със самооправданието, или с извиненията на собственото падение и грехове. За да ги прогоним, трябва да отстраним от вниманието си всичко, да останем сами със Съдията Бог и откровено да укорим себе си: “Знаех, че не бива да греша и греших, можех да се въздържам и да избягвам увлеченията и не използвах за свое добро моето самовластие. И съвестта ми забраняваше, но аз с пренебрежение заглушавах този Божий глас у себе си. След това нека си спомним местата, времето и обстоятелствата на нашите греховни дела и от всичко това да съберем основания, които биха заставили сърцето и съвестта да се проникнат от чувството на виновност и да кажат: “Виновен съм!” Така нека преминем от един грях на друг и от едно нечисто разположение на друго и към всяко, като подпис, да слагаме: “Виновен съм!”

Извършвайки добросъвестно това действие на самоизобличение, ние вътрешно ще установим за себе си всички наши грехове, ще съзнаем, че сме виновни в едно, в друго, в трето, че във всичко сме виновни, ще се облечем, така да се каже, в греховете си и ще почувстваме, че те лежат върху нас с цялата си тежест, ще съзнаем, че нямаме отговор за тях и ще извикаме: “О, грешен съм!” След всичко това трябва да възбуждаме в сърцето съжалителните чувства, които съставят съдържанието на истинското разкаяние, а именно: виновност, че сме оскърбили Бога, срам, че сме докарали себе си до такова греховно състояние, съжаление, че сме могли да се въздържаме, а не сме се въздържали, досада от нашата грешна волност, която е пренебрегвала всички внушения на разума и съвестта. Тези чувства сами по себе си ще бъдат готови да се породят в сърцето, след съзнаване на греховете и нашата виновност. Но и ние сами трябва да им помогнем да се развиват и да ги подбуждаме все по-силно и по-силно. Нека душата да гори в тях като в огън: колкото повече гори и колкото по-силно е изгарянето, толкова по-спасително е то. Пределът, до който трябва да дойде това страдание заради греховете, е погнуса и отвращение от тях. В това отвращение е опората на решимостта да не грешим и надеждата за самоизправлението ни. Който е почувствал отвращение от греха,

той се е поставил вън от него, или го е изхвърлил от себе си и сега има пълната свобода да действа, без да чувства влечение към него. Ето минутата, когато смело можем да дадем обещание да не грешим, което обещание ще се произнесе в сърцето ни пред лицето на Господа. Нека паднем тогава пред Него и да кажем: няма вече да греша! Никога вече няма да греша! Това сърдечно обещание трябва да увенчае чувствата на разкаяние и да засвидетелства тяхната искреност. То не е в думите, а в чувството, и съставлява вътрешният съюз между сърцето и Бога, възстановява религията на сърцето.

Само дотук имах намерение да доведа вашето внимание. Започнете с установяване на собствената греховност, преминете през изобличаване на себе си и през болезнените чувства на разкаянието - завършете с решимостта да не грешите, потвърждавайки я с обещание пред лицето на Господа - занапред да се поправите! Който премине целия ред на тези действия, той не ще изпита никакво затруднение да открие при изповедта своята греховност, той ще направи пълна и искрена изповед, без снизхождение към себе си, за която ще получи вседействено разрешение от Господа, чрез устата на своя духовен наставник, което ще изпълни с дълбок мир и радост цялото му същество. Благодатта на Свети Дух, която не може до обитава в грехолюбиво сърце, отново ще се всели у него и той ще бъде обновен, както е излязъл от кръщелния купел.

Нека нашият Господ и Спасител да удостои всички ни с тази велика и неизказана милост. Амин.

В същия ден

Нашият Господ и Спасител зове всички ни при Себе си, казвайки: “Покайте се, защото се приближи Царството Божие!” Нека чуем този спасителен глас и да побързаме при Господа. Царство Божие - какво велико благо! И покаяние - колко леко, удобно и бързодействено средство. Особено в тези дни, когато и изискванията на духовния живот, и гласът на светата Църква за покаяние и пост, и примерът на другите и това трогателно богослужение, което предизвиква у нас съкрушено умиление, ни водят към сълзи и покаяние. Справедливо светият Апостол, в началото на поста, в неделя сиропусна, се обръща към всички ни: *ето сега време благоприятно, ето сега ден на спасение*! То е благоприятно за това, че заспалият грешник никога не слуша толкова силен призив: *стани ти, който спиш... и ще те осветли Христос*, както сега. И добре правите, че откликвате на този призив и с такова усърдие пристъпвате към вратата на покаянието.

Пристъпвайте по-смело! Тропайте по-настойчиво! Многомилостивият ще отвори, ще простре към вас ръце и ще ви приеме в Своите обятия.

Делото на покаянието е просто: една въздишка и една дума - съгреших, няма вече да греша! Но тази въздишка трябва да премине небесата, за да ходатайства пред престола на правдата. И тая дума трябва да изтрие в книгата на живота всичко, с което са означени нашите грехове. Откъде ще вземе тя такава сила? - В безжалостното самоосъждане и в сърдечното съкрушение. Ето тук трябва да бъде насочено цялото наше усърдие: да смекчим и съкрушим нашите сърца и после, в часа на изповедта, да не се срамуваме да открием всичко, което ни засрамва пред лицето на Бога и хората.

В делото на поста за нас е най-трудно да отидем на изповед и да разкрием душата си пред нашия духовен отец. В действителност това би трябвало да бъде за нас най-приятно действие. Не е ли приятно на покрития с рани да се излекува? Не се ли радва нечистият, когато се измие? И много повече не се ли радва окованият във вериги, когато получи свобода? Но именно в това се състои силата на свещеническото разрешение в изповедта. Пристъпваме в рани, излизаме излекувани. Пристъпваме нечисти, излизаме измити. Пристъпваме в окови, излизаме свободни. Такова е Божието обещание: “Изповядай преди това беззаконията си, за да бъдеш оправдан!”

Ще се оправдаем несъмнено, но преди това трябва да изповядаме всички наши беззакония. Нека знаем, че само откритата рана се лекува, само изобличената нечистота се измива, само показаните вериги се разкъсват. Нека внимаваме да не си отидем неизцерени, неумити и неосвободени.

Господ е, който действа тук. Духовният отец Него представлява и Негово слово изрича. Господ знае нашите грехове и ние мислено не може да не ги съзнаваме пред Него. Но Той иска да знае: не бихме ли изобличили

греховете си пред Него, ако сам Той би застанал пред нас, или ще ги скрием като прародителите? Затова именно Той е благоволил да ни се явява в лицето на духовния отец, който ни изповядва, като му е възложил да произнася от Негово име и разрешителните думи, които именно затова, че са произнесени на земята от слаба твар, се запечатват на небето чрез Божията сила.

Духовният отец представлява и още едно друго лице - лицето на цялото човечество. Който се срамува да изобличи себе си на изповедта, трябва да прогонва тоя срам с мисълта, че тук се понася срам за срам: по-малък срам вместо по-голям, спасителен срам вместо срам безнадежден и безполезен. Един ден всички наши лоши дела ще бъдат изобличени пред лицето на цялото човечество и ще ни покрият с такъв срам, че ние бихме пожелали по-добре да ни затрупа планина, отколкото да понасяме него. Ето защо Бог е установил срамуване пред едного, та чрез него да ни избави от принудителното срамуване пред цялото човечество.

Има едно твърде вредно лукавство в нашите сърца: понякога те разкриват драговолно всички грехове с изключение на най-големия, този, който най-вече ни петни и покрива лицето ни със срам. Най-често това е плътски грях, но и всеки друг грях може да се нареди до него. Който има такава слабост, той е готов да понесе всички подвизи и да извърши всички добродетели, само да би останала непокътната неговата любима болест. А у Господа има такъв закон: не ми давай милостиня, щом като страдаш от нецеломъдрие; на се показвай, че постиш, когато си обременен от користолюбие; не се хвали с молитвен труд, когато страдаш от пустославие. Откривай своята рана, за да се изцери и да се украси с противоположна добродетел. Нека всяка душа да се въодушеви да преодолее себе си именно в това, което се противи на преодоляването.

Този недостоен плод на покаянието е следствие на недостатъчната подготовка за изповед. Изповедта се предшества от трудове на поста, вътрешно уединяване, молитва. Този ред на строг живот, който усмирява плътта, е установен, за да може под този външен подвиг да се породят и изявят съкрушено-покаянните движения на сърцето. Той е необходим като средство, но без покаянните чувства той е безцелен и губи своето значение. Който съкрушава себе си само външно, за него не може още да се каже, че той има вече сила за пълна, безукорна изповед. Но който при това съкрушава себе си и вътрешно, у него изповедта е чиста, пълна, неукриваща нищо. Който е познал своя грях, съзнал е себе си виновен в него, оплакал го е и се гнуси от него, той вече вътрешно от сърце е казал пред Бога: “Виновен съм, няма вече да греша!” Той е готов да се изповяда пред целия свят, а не само пред духовния отец. И ето къде е коренът на целебността на покаянието - в сърдечното съкрушаване за греховете, с отвращение към тях! Сърце съкрушено и смирено Бог не ще презре. Нека смекчим сърцата си, да ги стопим чрез съкрушаване и те сами ще изхвърлят от себе си всичко нечисто, а изповедта ще изгори всичко това чрез огъня на срама и Божието опрощение.

Сърце, което плаче и скърби, привлича мъдростта, която научава каещия се така да действа вътрешно и външно при покаянието, че в пълнота да ожъне неговите плодове, в числото на които влиза не само помилването и всеопрощението, но и пълната промяна на сърцето към по-добро, от което иде изправянето на живота. Дълбоко съкрушеният се изповядва пълно и след изповедта е напълно нов човек. Спомнете си примерите на Мария Египетска, Таисия, Евдокия, Моисей Мурин, Давид, разбойника на кръста и др. За подобна промяна нека сега да възревнува всеки, който пости и се готви за изповед.

Съкрушението и изповедта съединяват чрез разрешителните думи Божията и човешка стихия в покаянието, от които излиза нова твар, както от купела на кръщението. Нека многомилостивият Господ да удостои с това всички ни, да излезем всички от лечебницата на покаянието изцерени напълно и съвършено обновени - във всички чувства и разположения на нашето сърце, та отсега да обичаме онова, към което по-рано сме били хладни, и да се въздържаме от онова, към което по-рано сме били пристрастени, да обичаме кротостта вместо гнева, смирението вместо гордостта, трезвостта вместо пиянството, целомъдрието вместо блудството, доброжелателството вместо завистта, приятелството вместо омразата, щедростта вместо скъперничеството, въздържанието вместо сладострастието, трудолюбието вместо леността, съсредоточаването вместо разсеяността, миролюбието вместо свадливостта, благата реч и запазване на честта на ближния вместо осъждането и клеветата - с една дума вместо всеки порок и страст да притежаваме противоположната на него добродетел и благоразположение.

Един добър покаял се, когото след изповедта другарите от неговия минал нередовен живот поканили за обикновените развлечения, отговорил твърдо: “Аз вече не съм същият!” Ето в какво настроение трябва

да се покажем и ние в края на подвига на говеенето, та когато се явят обикновените страсти и искат удовлетворение, цялото ни същество да им отговори: “Аз вече не съм същият!”

И наистина така ще стане, ако познаем нашите грехове, ако осъзнаем тяхната виновност и ги оплачем и се отвратим от тях, ако изповядаме всичко на духовния отец и вземем твърдо решение повече да не ги повтаряме: защото тогава Божията сила ще слезе върху нас и ние ще се почувстваме създадени в Христа Иисуса за добри дела, та в тях да ходим, отклонявайки се от всяко зло. Амин.

В ПЕТЪК НА ПЪРВА СЕДМИЦА НА ВЕЛИКИЯ ПОСТ

Покайте се, защото се приближи Царството Божие! Господ така е говорил за Своето явяване на земята, за това, че Той - Царят на спасителното царство, вече е дошъл и живее между хората. Поучавайки любознателните, Той при друг случай е казал: *ето... Царството Божие вътре във вас е* (Лук. 17:21). Но тогава Той физически е бил сред хората само проправяйки и установявайки външно начините за вътрешното Му вселяване в тях. А сега Той се вселява вътре в ония, които с жива вяра чрез светите тайнства влизат в общение с Него, вселява с в сърцата им и там царува като желан Цар и Спасител. Защото Той казва: *който яде Моята плът и пие Моята кръв, пребъдва в Мене, и Аз в него* (Иоан. 6:56). И ония, които са се удостоили с това благо, изповядват: *и вече не аз живея, а Христос живее в мене* (Гал. 2:20).

Това силно желано вселяване на Спасителя Христа вътре в нас се приближи, братя! Малко време вече остана до минутата, когато ще приемем в себе си Господа: нека се приготвим да Го посрещнем, да Го приемем и настаним в себе си достойно.

Господ ще влезе вътре в нас невидимо. Нека влезем в себе си и да подредим там всичко: да изчистим с въздишки натрупаната прах от нечисти и празни мисли и да се опазваме чрез богомислие, да умием със сълзи всяка нечистота от грешни чувства и разположения и да се опазваме с трезвост, да поправим и възстановим с искрено покаяние всичко покварено и изкълчено и да се ограждаме със свято усърдие към изпълняване на заповедите. Да пуснем повече светлина през прозореца на искрената и непоколебима вяра, за да съзерцаваме тайните на домостроителството на нашето спасение. Да направим благоуханно жилището на нашето сърце с ароматите на молитвите и топлия стремеж на чувствата към Бога, най-вече да Му приготвим мил и любезен прием чрез нелицемерна, пълна и всепредана любов към Него.

Така като се приготвим, нека се съсредоточим още по-дълбоко вътре в себе си и да чакаме Господа в благоговейно безмълвие, с желание и страх, с горещо усърдие и бодро внимание. Не бива да се суетим и да се разсейваме. Трябва да пазим всякак това топло вътрешно настроение, което сме придобили чрез постене и молитва и което особено ни е осенило или ще ни осени след пълната и искрена изповед. Само за едно трябва да се погрижим: да приготвим за Господа дарове и да ги подредим на различни места.

Бог не приема странични и чужди дарове: трябва да ги търсим в самите нас. И както Той ни дава Себе Си, така и ние трябва да се приготвим да Му се принесем в жертва с всички сили на нашето естество. Нека предразположим себе си да Му принесем преди всичко нашата личност - съзнанието и свободата, да се слеят с Него и да се покоряват във всичко единствено на Неговата воля. И тоя най-ценен дар нека поставим на първо място. После, отдясно нека поставим нашата готовност да посветим на Бога всички сили на нашата душа: разума, с обещание да бъде верен пазител на истините, съобщени от Господа на земята; волята, с всички желания и разположения, обещавайки да не допускаме тя да излиза от границите, начертани от Господните заповеди; сърцето, с всички чувства и съчувствия, обещавайки да заглушим в него всеки вкус към плътското, нечистото, порочното и да възпитаме само вкуса към чистото, святото и небесното. От лява страна нека сложим нашата готовност да посветим на Бога всички сили на тялото, обещавайки въздържане от чувствени удоволствия, опазване чувствата на зрението и слуха, обуздаване на езика, умереност в храната, съня и почивката, прилично държане, усърдие в труда, избягване на празни развлечения - да имаме всестранна сериозност в поведението.

Като приготвим всичко това вътре в нас и го подредим благоприлично, нека държим будно нашето внимание, възгрявайки в сърцата си топъл и искрен стремеж към Господа, и имайки предвид още едно: как да приемем Господа за първи път, когато се приближи и влезе. Нека знаем, че това става с подобаващо духовно преклонение пред Него, което трябва да завладее и да бъде изразено от цялото ни същество.

Това е цялото приготовление за срещане на Господа. Все още трябва да проявим усърдие и грижа да избягваме особено старателно небрежността, хладината и механичното външно изпълнение при тоя ред на

действия. Когато има усърдие и грижа за достойно приемане на Господа, Той ще бъде снизходителен, ако не всичко е приготвено, приемайки това усърдие в замяна на онова, което не достига. А когато няма усърдие, всичко ще бъде напразно: както става и между нас, когато един разкошен прием с голяма външна парадност и хладна формалност не удовлетворява посетителя и не му е приятен.

Ето така ще се приготвим да приемем Господа в себе си, за да не погинем духовно, защото сам Господ е казал и потвърдил: *истина, истина ви казвам: ако не ядете плътта на Сина Човечески и не пиете кръвта Му, не ще имате в себе си живот* (Иоан 6:53). Но трябва да се причастим с подобаваща подготовка, защото, ако не сторим това, нашето причастяване ще бъде не за спасение, а за осъждане, както учи светият Апостол: *Защото, който яде и пие недостойно, той яде и пие своето осъждане, понеже не различава тялото Господне* (1 Кор. 11:29). Така ние сме притиснати от две страни: ако не приемем светите Тайни Христови, не ще имаме живот, ако ги приемем недостойно, ще приемем своето осъждане. Какво остава да направим? - Да се приготвим, както подобава. Трудно ли е това? Нали се иска не планини да преместваме, а да променим нашите мисли, чувства, разположения, думи и дела, а всичко това е в наша власт. От нас е зависело, че в тях се е прокрадвало лошото, защо да не зависи от нас да го изгоним? Постъпвали сме лошо: нека решим да престанем и да започнем да постъпваме добре. Мислили сме лошо: нека решим да престанем и да започнем да мислим честно. Разположенията ни са били лоши: нека решим да ги променим и да създадем в нас добри разположения. Кое е трудното тук? Нужно е едно желание и всичко ще се постигне. Господ се задоволява с едно благо намерение - занапред да отбягваме злото и да вършим доброто. Макар да сме потънали в грехове, но щом се разкаем във всичко без колебание и вземем решение да се поправим - ние сме готови. Нека пристъпим, поднасяйки на Господа само тая решимост - себе си, всички наши сили и целия си живот занапред да посветим само Нему.

Това като изпълним, нека пристъпим смело към престола на благодатта, без да се смущаваме от лъжливи страхове и без да се погубваме с неразумна дързост. Господ иде с милости: нека Го пожелаем. Иде не да съди, а да прости, не да наказва, а да милва, не да поразява, а да лекува и възстановява. Съединявайки се с душата, Той ще ѝ дари Своите блага.

Милостивият Господ да омъдри всички ни да Го търсим и така да Го приемем, че като влезе, да вечеря с нас и ние с Него. Амин.

В същия ден

Ето, няма и едно денонощие до оная велика минута, когато ние ще приемем в себе си Господа. Нека се радваме и да се веселим. Но не бива да забравяме и това, че като най-драгоценна в нашия живот, тая минута изисква цялото ни внимание и предпазливост. Господ Сам иска да дойде в нас и да ни донесе Своите дарове. Колкото неразумно би било да не се възползваме от тая милост, предлагана ни даром, толкова и нехайно би било да я приемем недостойно. *Защото*, *който яде и пие недостойно, той яде и пие своето осъждане, понеже не различава тялото Господне* (1 Кор. 11:29).

Това като знаем, нека всеки според силите си да прояви усърдие достойно да приеме за спасение идващия при нас Господ в Своите свети Тайни. Предполагам, че сега и вие сте заети с това, и искам с моето слово да се приближа към вашите мисли и заедно с вас да разясня подробно как трябва да се предразположим и да действаме, за да пристъпим достойно към светите пречисти Христови Тайни.

Нека започнем от тая минута и да вървим стъпка по стъпка, докато се приближим до Самата Господня чаша, определяйки по цялото протежение спасителния образец на настроението и действието.

Още при първата стъпка ни среща свети апостол Павел със своето кратко, но строго наставление: *нека човек да изпитва себе си, и тогава да яде от хляба и да пие от чашата* (1 Кор. 11:28). Да изпитва себе си: нека всеки да прецени достоен ли е и с тая увереност трябва да пристъпи към свети Тайни. Защото, ако пристъпи недостойно, ще яде и пие своето осъждане. Ах, братя, тези думи всяват страх в грешната душа. Защото кой може да каже, че точно той е достоен да пристъпи към Господнята трапеза? Колко грехове, колко нечистота, колко явни оскърбления на Господа! Страшно е да пристъпим, но и да не пристъпим не бива, защото, ако не вкусим плътта на Господа и не пием кръвта Му, не ще имаме духовен живот в себе си. Какво

да сторим? - Да се хвърлим в обятията на милосърдния Господ, молейки го: “Милостиви Спасителю, пощади нас, недостойните, и покрий нашето недостойнство с Твоята милост”.

Но, братя, нека внимаваме да не се тревожим с празни страхове. Господ се оскърбява не само от оногова, който, бидейки неприготвен, с дързост пристъпя към Чашата, но и от оногова, който неоснователно измъчва себе си с безредна страхливост. Милосърдният Господ не ни обвързва с неизпълними условия и иска от нас малко, тъй че всеки без затруднение може да го изпълни, ако иска. Свети Димитрий Ростовски казва: “Който е изповядал греховете си напълно, без да скрие нещо, който скърби заради тях, плаче и се разкайва, който има воля и твърдо намерение повече да не се връща към греха, а се пази от всеки грях, който се е потрудил чрез пост, молитва и други подвизи на благочестието да умилостиви Господа, който се е примирил с всички и с никого не е във вражда, той е готов достойно “да яде от хляба и да пие от чашата”. Ако всичко това е изпълнено от нас, или ще се изпълни, нека пристъпим към Господа с детска смирена решителност. Ние сме грешни, много грешни, но Господ дойде да спаси грешните. Не греховете са преграда, а упорството в греховете и неразкаяността. Ако е това, не бива да пристъпяме! Оплаканите, изповядани и разрешени грехове вече не са в нас, нито против нас. Те са като клончета, отрязани от дървото. Когато обичахме греховете, те бяха върху дървото на нашия живот като живи клони и се хранеха от него. А когато се отвратихме и започнахме да се гнусим от тях, разкаяхме се и се изповядахме, ние ги отсякохме от себе си. При изповедта те отпаднаха от нас. Сега те са сухи клони и Господ иде да изгори в нас тези тръни на прегрешенията. Така че най-важната наша задача трябва да бъде да съзнаем нашите грехове, да ги оплачем, да се изповядаме и да вземем твърдо решение да ги изоставим. Чрез разрешаване на греховете при изповедта Той сам си приготовлява в нас достойно жилище - очистено и пометено.

Към това главно действие остава да прибавим още едно - да запазим нашето внимание неразсеяно и сърцето спокойно. Мисълта ни трябва да бъде отправена към Бога, Когото ще приемем. Така, съсредоточавайки се в себе си и съзерцавайки мислено Бога, нека Го молим: “Господи, не ме отхвърляй от лицето си! Не ме лишавай от Твоята трапеза, като нечист! Посети ме по Твоята милост, макар и недостоен! Дойди при мене погиващия и ме спаси!” Или: “Господи Иисусе Христе, Сине Божий, помилвай ме!” Или и без думи да припадаме сърдечно пред Него, очаквайки милост.

С това бихме могли да ограничим целия си сегашен подготвителен труд. Но ако мисълта не е силна да се съсредоточи, нека я подпомогнем чрез размишления за самото свето Причастие, свързвайки думите на Господа и на светите Апостоли за това Тайнство. Нека тя вникне в това, което Господ е казал, нека се поучи от това, което са казали светите Апостоли.

Аз съм хлябът на живота - казва Господ *, - слязъл от небето; който яде от тоя хляб, ще живее вовеки; а хлябът, който Аз ще дам, е Моята плът, която ще отдам за живота на света... Истина, истина ви казвам: ако не ядете плътта на Сина Човечески и не пиете кръвта Му, не ще имате в себе си живот. Който яде Моята плът и пие Моята кръв, има живот вечен, и Аз ще го възкреся в последния ден. Защото плътта Ми е наистина храна, и кръвта Ми е наистина питие. Който яде Моята плът и пие Моята кръв, пребъдва в Мене, и Аз в него* (Иоан 6:48-58). Нека размишляваме върху това и да се поучаваме! А на Тайната вечеря Господ казал: *вземете, яжте: това е Моето тяло. Пийте от нея всички; защото това е Моята кръв* (Мат. 26:26-28). И свети апостол Павел учил: *който яде тоя хляб или пие чашата Господня недостойно, виновен ще бъде спрямо тялото и кръвта Господня* (1 Кор. 11:27).

Нека дадем на нашия ум кое да е от тези изречения. Нека той разсъждава, да се назидава в него и да се предразполага към съкрушена молитва. Когато получим подтик за молитва, добре е да се молим и да не прекъсваме молитвата, докато имаме още настроение за нея.

Така, нека прекараме остатъка от днешния ден в богомислие и молитва, особено вечерта, преди съня. А утре, щом отворим очи, първата ни мисъл трябва да бъде мисълта за величието на настъпилия ден, казвайки в себе си: “Този ден сътвори Господ, за да се възрадваме и развеселим в него!” Настъпи Пасха за нашите души. С такова настроение, насочили вниманието си към онова, което е единствено потребно, към онова, което ще стане с нас и за нас, ние ще се приготвим да отидем в Божия храм, на света Литургия. Бързайки към храма, нека си казваме: “Ето, Женихът иде, нека Го срещнем”. И трябва да вървим така, че да не загасне светилникът, запален в нашето сърце, подобно светилниците на мъдрите девици (Мат. 25 гл.).

Пазете се! Сатаната всякак ще се опитва да загаси светилника в душата, навявайки ѝ някакво лошо настроение или разсейване на мислите, или грижа за нещо, или недоволство от нещо, или неудоволствие против някого и пр. Всеки от тези помисли внася смут в душата и я разстройва. Като запазим насочени към Господа нашето внимание, ума и сърцето, ние ще избегнем тая пречка.

Така, запазвайки нашето благо настроение, ние ще влезем в Божия храм. Тук ние ще се почувстваме като в Сионската горница, сред светите Апостоли, които Сам Господ е причастил. Защото и тук, както и там, Той е, Който действа, Той е раздаването, Той е и Който раздава. Той е, с Когото ще се приобщим. Той е и Който причастява. Свещенодействието ще бъде приготвяне на трапеза именно за нас. Приготовляваното е пречистото Тяло и пречистата Кръв на Господа. Този, Който ги приготовлява, е Господ. Нека внимаваме и да стоим със страх и благоговение.

Нека внимаваме повече от всякога във всичко, което се чете и пее, със съзнанието, че Господ приготвя за нас спасителна вечеря. И в отговор на това, нека разпалваме съответни чувства и разположения, принасяйки ги като сърдечна жертва пред всевиждащия Господ.

Да разпалваме вярата в действителното присъствие в светите Тайни на Господа и Спасителя, Който, бидейки на небето в слава отдясно на Бога и Отца, тук невидимо присъства и благоволява тайно, под вид на хляб и вино, да се раздава на верните за спасение. Изхождайки от тая вяра и мислено съзерцавайки Господа, Който иде от небето да ни посети, смирено нека казваме, по примера на праведната Елисавета, посетена от Майката на Господа: откъде ни е това, че Сам Господ иска да дойде при нас? Или с думите на пророк Давид: “Какво е човекът, та го посещаваш?” Или на стотника: “Не съм достоен да влезеш под моя покрив!” От смирението да преминем към синовния страх, който не отдалечава, а дава благоговейна трезвост и поставя нашия дух в състоянието на безплътните, които закриват лицата си със страх и все пак не бягат от Божия престол, а високо пеят: “Свят, свят, свят!” Защото наистина тук е Господ. И Господ ще влезе в нас. Коя душа не би била готова да каже с апостол Петър: “Иди си, защото съм грешен”, ако, по заповедта на Господа, самата тая греховност не ни задължаваше и да търсим и да чакаме това Господне посещение? Именно от тая Господня заповед ние трябва да се въодушевяваме към смело желание, жадуване за Господа и с някаква стремителност, нетърпение и неудържимост да се готвим да Го приемем, както еленът стремително тича към водния извор, като помним словото на Премъдростта, която вика: *дойдете, яжте хляба ми и пийте виното, което съм размесила* (Притч. 9:5) и думите на Господа, Който зове: *който е жаден, да дойде при Мене* (Иоан 7:37). Ето, жадуваме, Господи - да кажем в сърцата си - и с копнеж тичаме към Твоята щедрост! Дари ни, многомилостиви, дай на душите ни здраве като на болни, очистване като на прокажени, светлина като на омрачени, сила като на разслабени, утеха като на скърбящи, мир като на смутени. Очакваме, Господи, че ще получим всичко това като приемем Тебе, Извора на всички блага. От това очакване, което не посрамва, пак преминавайки към себе си и засвидетелствайки нашата готовност да срещнем и да приемем Господа, нека отново по-силно разпалим сърдечното съкрушение и обещание да не проявяваме никакво снизхождение към греха. Оплаквайки миналото, нека молим Господа да ни умие, да ни очисти, да ни избели в светлото жилище за Себе Си, казвайки Му: *Много пъти ме умий от моето беззаконие и очисти ме от моя грях!... Сърце чисто създай в мене, Боже, и правия дух обнови вътре в мене* (Пс. 50:4, 12).

Така, преминавайки от едно чувство на друго - от вярата към смирението, от смирението към синовния страх, от синовния страх към желанието, от желанието към надеждата, от надеждата към съкрушението - ние ще си съставим вътре в нас постоянен химн, който ще услади Господа и ще привлече вниманието на ангелите.

В такова благодатно настроение и небесно осенение нека пристъпим накрай към Господнята чаша и гледайки я, да направим поклон пред Господа, Който се приближава, като кажем с апостол Тома: Господ мой и Бог мой! И като отворим устата и сърцето си, да приемем Господа смирено и благоговейно, молейки Му се с трезва мисъл с думите на светителя Димитрий: “Влез, моя светлина и просвети моята тъмнина; влез, животе мой и възкреси моята мъртвост; влез, лекарю мой, и изцели моите рани; влез огън небесен и изгори тръните на моите грехове и разпали с пламъка на Твоята любов сърцето ми; влез, Царю мой, седни на престола на моето сърце и царувай в мене”.

И тъй, нека се приготвим да срещнем Господа и Той несъмнено ще влезе в нас и ще вечеря с нас в сърцата ни. Тогава не ще имаме нужда някой да ни учи, защото Учителят на всички ще бъде в нас. Към Него нека

насочим ухото на нашето сърце и да запечатаме думите Му в нашия ум. Той ще ни научи на всичко, но трябва да се постараем да Го задържим в себе си с пълна загриженост и внимание, предлагайки Му само това, което Му е приятно да види у нас. Амин.

В СЪБОТА НА ПЪРВА СЕДМИЦА НА ВЕЛИКИЯ ПОСТ

Днес ние бяхме на Господнята трапеза и чрез светото Причастие приехме Господа. Каква велика милост Божия! И не е нужно сега моето слово, но не мога да се въздържа да ви призова да изповядваме тая велика милост и да се възползваме от нея както подобава.

Нашата душа е жадуващо същество, а Господ е, Който всичко насища. Вселявайки се у нас, Той ни дари с всичко. Ето водата, от която пиещият не ще ожаднее во веки, според Неговото обещание. Господ в нас - това е светлина на знанието, Господ в нас - това е широтата на любовта. Господ в нас - това е радост и мир. Господ в нас - това е надежда за слава. Какво още да пожелаем? И къде още да насочим нашето сърце? Нека задържим Господа, Който ни дари Себе Си, и това ни е достатъчно.

Да задържим Господа и да Му се насладим. Да не разсейваме мислите си, да не правим отстъпки на желанията, да не отпускаме сетивата. Да продължим духовното удоволствие на молитвено пребиваване с Господа. Нашата душа желаеше Господа и Той желаеше нашата душа. Сега ние сме заедно. Да не се отделяме от Него.

Когато ни идва скъп гост, ние правим всичко възможно, за да му бъде приятно у нас и да не бърза да си отива. Ето, Господ ни посети, а кой е по-драг и скъп от Него? Нека да не щадим нашите духовни средства, за да усладим Неговото присъствие у нас и да не Го гоним от себе си. Знаем кое Му е приятно, нека това и да Му предложим. - Да отстраним от себе си всичко, което не Му е приятно. Господ обича смирението, кротостта, истината, справедливостта, миролюбието, чистотата, търпението, послушанието, трудолюбието, всяко въздържание. Нека се грижим да притежаваме всичко това и да Му го предложим. Господ не обича завистта, враждата, гордостта, осъждането, пустославието, разсеяността, леността, гнева, невъздържанието. Нека се въздържаме от всичко това. Тогава Той винаги ще пребъдва в нас, а с Него и всяка пълнота и задоволство.

Ние търсим сърдечно всезадоволство - така сме устроени, - но никъде не можем да го намерим, освен при Господа. Господ е всичко за нас: Той е наш живот, наша светлина, наш мир, наша радост, наша сила, наша защита. Сега Той дойде, за да ни изпълни с всички блага. Ние вкусихме Господа и видяхме, че Той е благ (Пс. 33). А щом сме видели това, да не обръщаме сърцата си другаде. Нека подражаваме на душата, изобразена като невеста в песен на Песните. Тя, като намерила Господа, ето как описва своето всеблаженство: “Аз усетих Неговото приближаване и трепет обхвана душата ми. Чух гласа Му и сърцето ми се развълнува от Него. Името Му за мене е миро благовонно и целият Той е прелест” (гл. 5). Ето, към това сме призовани и ние сега - да слеем сърцата си с Господа.

Не бива да се подаваме на изкушението на сатаната, да търсим другаде задоволство за сърцето си. Душата от Песен на Песните, която търсила напразно вън от Господа оногова, когото нейното сърце е желало, ето как изповядва своята грешка за наша поука: “Търсих Го, казва тя, в себе си, в моите вътрешни и външни съвършенства и не Го намерих. На леглото си го търсих и го не намерих. Тогава си казах: ще стана, ще тръгна по града, ще се отдам на удоволствия и ще се наслаждавам от всички блага на живота, но и там търсих и не намерих Тогова, когото обича душата ми. Търсих го и го не намерих. Ще тръгна по улици и стъгди и ще търсят тогова, когото душата ми люби. Но и там не намерих Тогова, когото душата ми люби. Търсих го и го не намерих”. Накрая, как Го е намерила тя? “Но щом отминах малко, казва тя, намерих. Когато се отстраних от всичко нечисто, порочно и грешно и се устремих към Господа, намерих оногова, когото обича душата ми, хванах се за него и го не пуснах” (гл. 3).

Виждате, като намерила любимия след напразни търсения, как тя здраво се държи за Оногова, в Когото е намерила своето успокоение и задоволеност. А сега, без особен труд от наша страна и без проверителни отклонения, Господ ни дари Себе Си. Чрез опита и уроците на другите нека се предпазим от изкушения да правим опити да търсим духовна задоволеност другаде, когато по Божия милост притежаваме извора на

всяко задоволство. Господ казва: *Ето, стоя пред вратата и хлопам: ако някой чуе гласа Ми и отвори вратата, ще вляза при него и ще вечерям с него, и той с Мене* (Откр. 3:20). Тази вечеря е всеуслаждаща всезадоволеност. Нека се наслаждаваме от тая вечеря и да не търсим други сладости. Нека съберем мислите си и да придобием навика да се съсредоточаваме в Господа и неговите висши дарове. Той затова и дойде при нас сега и така сърдечно ни приобщи със Себе Си, че давайки ни да вкусим от Него, да отнеме от нас всяко друго желание. Нека обърнем внимание на този призив и от дълбочината на сърцето си да кажем: "Господи, отсега сме Твои и нищо не искаме, освен да бъдем винаги само в Тебе и с Тебе". Амин.

В същия ден

Слава на Тебе, многомилостиви Господи! Много ли се потрудихме, а каква милост получихме! Сам Господ е с нас и в нас. Сам ни даде да притежаваме това, което беше ни обещал: *ще се поселя в тях и ще ходя между тях* (2 Кор. 6:16). Ще ви питат ли и вас: *Не знаете ли, че вие сте храм Божий*? (1 Кор. 3:16). Ако вярващият има свидетелство в себе си, толкова повече го има онзи, който е приел Господа. Държейки на ръце Младенеца Иисуса, праведният Симеон изповядал: сега *очите ми видяха Твоето спасение* (Лук. 2:30). А нима ние не видяхме и не усетихме това спасение, когато не с ръце, а с душа и сърце приехме не унижения, а прославения Господ Иисус? Ние със страх и трепет чакахме Господа и с много грижи се готвехме да Го приемем достойно. Ето, Той дойде и ние Го приехме. Нека всички сили на нашето естество да извикат радостното и тържествено изповядване: "Господ е вече тук!"

Той е вече тук, във вътрешното жилище на нашата душа. Да не се отделяме от Него и да не Го оскърбяваме с непочтено отношение. Като съсредоточим върху Него цялото си несмущавано внимание, да се погрижим предимно за това, да отстраним от себе си всичко, което Му е неприятно и да Го обкръжим само с приятното и така да Го задържим завинаги в нас.

Той е вече тук и с Него са всички спасителни Негови дарове, които Той донася със Себе си във всяка душа, която Го е приела. Той носи всеопрощение, осиновление и несъмнения залог за вечно блаженство. Свидетелството за това е в осезателното усещане на духовните блага, които са всегдашна следа на неговото присъствие в нашите души и сърца, като: мир, дълбок мир, който привлича душата вътре в себе си и там я задържа така, че тя не иска да гледа на нищо, нито в себе си, нито вън от себе си, освен на Тогова, Който сега я изпълва всецяло със себе Си; духовно обрадване, духовна сладост от вкусването Него Самия, та всички други земни сладости губят всякаква цена; духовно просвещение, необходимо вразумление за всяка душа, чрез което в съзнанието ни ясно се запечатва ту определението на истината, забравена или покрита със съмнение, ту начинът на живот, на който трябва да дадем по-предно място в нашите дела, ту някоя работа, която трябва да започнем и да завършим с по-голяма енергия; нравствена сила - чувство на мъжество, готовност за всички богоугодни дела, без да жалим сили и без да се страхуваме от пречки, сила, поради която душата чувства вътре в себе си мълчаливо произнасяното слово на светия апостол: *Кой ще* ме *отлъчи от любовта Божия*? (Рим. 8:35).

Всичко това Господ дарява на всяка душа - причастница, в по-голяма или в по-малка мярка. Нито една не се отделя, всяка получава своето, според труда, съкрушението и намерението да не греши. И това е само семе, само още слабо начало на онова, което ни е обещано. Да не се разсейваме, да не се предаваме на безгрижие, да не се връщаме назад. Да се радваме, че Господ е в нас, и Той още по-богато ще ни изпълни със Своите блага. Не би могло да получим изведнъж всичко, защото неведнъж сме били непостоянни. Нека покажем по-решителни опити за вярност и към малкото дадено сега ще се придаде преизобилно. Господ не иска само да мине покрай нас, но да се всели в нас и да бъде винаги с нас, както е обещал. Нека Го задържим и Неговите дарове в нас ще се увеличат по сила, до мярката на тяхната пълнота в Него Самия (Еф. 4:13). Да Го задържим, като отстраним всичко, което би могло да Го принуди да остави дома на нашата душа пуст и като Го обкръжим с всичко, което би могло да Го разположи да вземе благоволителното за нас решение: тук е моят покой, тук ще се вселя! А за това ето какво трябва да направим: да Му въздадем хвалебна благодарност за този неизказан дар, венец на всички Негови дарове към нас, недостойните, да Му предадем сами себе си, както Той се предаде на нас. Да Му принесем в жертва всички способности на нашата душа, всички телесни сили, всичко, което притежаваме, та и върху нас и върху всичко наше да блести Неговото пречисто име и всеки от нас да може честно да каже: *и вече не аз живея, а Христос живее в мене* (Гал. 2:20).

От тоя момент трябва да започнем изпълнението на всичко, което сме обещали в дух на съкрушение - да поправим всички наши нравствени недостатъци и в делата, и в чувствата, и в разположенията. За доказателство на това и за сигурен успех трябва да се откажем от празни развлечения, лоши навици, да прекъснем ония връзки, които не водят към добро, да променим целия си живот, та иначе да се държим у дома и в обществото. И то не за малко време, а за цял живот. И не като проба, а със силата на неизменен закон за нашето постоянно поведение. В нашата решимост не бива да допускаме колебание дори на косъм, та никой да не е в състояние, поради някакво човекоугодничество, да промени установеното.

Преди всичко не ще се отделяме духом от Бога и непрестанно гледайки Го в сърцето си, ще се обръщаме към него с молитва, с нея ще освещаваме всяко наше дело и ще го посвещаваме на Господа, Нему ще предоставим всецяло да действа в нас и от Него ще просим сили за всяко угодно Нему дело.

Като получим такова постоянно настроение, с Негова помощ ние ще покажем накрай най-угодната и най-желана от Него действителна промяна и поправяне на живота - цел на всички Божии благодеяния, цел на цялото устройство на нашето спасение и на всички наши трудове и подвизи. Братя, не бива да допускаме да бъде нарушено това желание на Господа, нито пък Той да бъде излъган в очакванията Му от нас. Не бива да допускаме нозете, които са посещавали често Божия храм, отново да се скитат по криви пътища; ръцете, които са се издигали в молитва за помилване, отново да посягат на забраненото; очите, които са видели великото Тайнство, отново да гледат безсрамно; устата, която е приела Тялото и Кръвта на Господа, отново да празнослови, сквернослови и хули; сърцето, посетено от Господа, отново да се предаде на непотребни желания и стремежи. Затова и Господ е с нас и всеки час Неговата помощ за нас е готова. Ако ние не оставим Неговите желания напразни, то и Той не ще остави напразно нашето очакване. Плодът ще бъде - нашето освещаване тук, а заради него вечна радост там.

Ако лукавият грях започне да пристъпя към нас с изкушения, не ще му се подадем. И ако удвои нападенията, ще се отстраним от него с правдивите думи на светия Апостол: *Защото, ако ние, след като познахме истината, своеволно грешим, не остава вече жертва за грехове, а някакво си страшно очакване на съд и яростен огън, който ще погълне противниците. Ако оня, който се е отрекъл от Моисевия закон при двама или трима свидетели, безмилостно* ***се наказва*** *със смърт, колко по-тежко наказание, мислите, ще заслужи* ***пък*** *оня, който е потъпкал Сина Божий и счел за нечиста кръвта на завета, чрез която е осветен, и е похулил Духа на благодатта? Защото ние знаем Оногова, Който е рекъл: "отмъщението е Мое, Аз ще отплатя", казва Господ. И пак: "Господ ще съди Своя народ". Страшно е да попадне* ***човек*** *в ръцете на живия Бог*! (Евр. 10:26-31).

И тъй, като пристъпихме със страх и трепет към светите Тайни, със страх и трепет нека прекараме нашия живот, та Господ да бъде винаги с нас и ние с Него. Нека отправяме винаги усърдна молитва към Сладчайшия Иисус, говорейки Му с гореща вяра и предано сърце:

"Величие на моята душа, радост на моя дух, сладост на моето сърце, сладчайши Иисусе, бъди с мене и в мене винаги и с Твоята всесилна десница ме задръж с Тебе и в Тебе! Желая да се прилепя към Тебе, Моя господ, в един дух с Тебе, та в Тебе и за Тебе и с Тебе да бъдат всичките ми мисли, думи и дела, защото без Тебе не мога да правя никакво добро! Да не живея повече за себе си, но за Тебе, моя Господ и благодетел, всичките ми телесни и душевни чувства да служат не на мене, а на Тебе, Създателю мой, всичките ми телесни и душевни сили да се трудят за Тебе, Изкупителю мой и целият мой живот до последния миг да бъде за слава на преславното Твое име, Боже мой" Амин. (Свети Димитрий Ростовски, ч. I, стр. 273.)

В същия ден

По великата Божия милост днес ние се удостоихме да се приобщим със светите животворящи Христови Тайни. Защото чрез това причастяване Сам Господ влезе в нас и живее в сърцата ни. Колко велико и неизказано благо е това! Ние не бихме се решили дори и да помислим за него, ако Сам Господ не бе казал: *който яде Моята плът и пие Моята кръв, пребъдва в Мене, и Аз в него* (Иоан. 6:56). Според думите на Господа, това така става с всекиго, който, след като е постил и се е изповядал, се приобщава със светите Христови тайни. Така става и с нас.

Това, което ние приехме в светото Причастие е, Тялото и Кръвта на Господа, а където е Тялото и Кръвта на Господа, там е и Сам Той. По вид ние приехме хляб и вино, а всъщност това са Тяло и Кръв Господни. Когато Господ за първи път причастил светите Апостоли, Той им подал също хляб и вино, но подавайки ги, за хляба казал: това е Моето тяло, а за виното: това е Моята кръв. И понеже Той е Бог, то както казал, така и станало: хлябът станал тяло, а виното - кръв. Само по вид те изглеждали хляб и вино. Но Господ Иисус Христос, както тогава, така и сега, е същият Господ. Както тогава Той е причастявал светите Апостоли, така после е причастявал и причастява всички вярващи. Той идва невидимо и извършва тайнството в светата Литургия. Тук само ръцете и езикът са архиерейски или свещенически, а извършителят е сам Господ. Сам Той казва на хляба да стане тяло и той става тяло, а на виното казва да стане кръв и то става кръв. После сам Той и причастява: наши са само ръцете и лъжицата, а причастява чрез тях сам Господ. И нас днес сам Той ни причасти с истинското Свое тяло и с истинската Своя кръв. И заедно с тях Той сам се всели в нас и вече живее в нас.

Виждате каква велика Божия милост се проявява към нас в светото Причастие! За тая именно велика милост размишлявайте сега със сърца, пълни с благодарност и благоговение.

Може би за вас е стеснително да мислите, че Господ е във вас, или се затруднявате да мислите как Той е във вас? Но така е: защото сам Той е казал това, а не са го измислили хора. Ето защо това се и нарича чудно и пречудно тайнство.

И не само това е чудно, а още и това: Господ е във всекиго от нас не с някаква част, а цял и неразделен. Все едно, както сега аз говоря слово, всеки от вас слуша това слово и го приема цяло. Моето слово е едно и аз веднъж го произнасям, а то влиза във всекиго от вас и влиза цяло, не само някаква негова част. И макар тук да стои хиляден народ, всички биха чули и приели моето слово цяло, а не част от него. Така е и в светото Причастие: колкото и хора да се причастяват, всички се причастяват от едно тяло и всички го имат цяло, а не някаква част. И Господа те имат в себе си цял, а не някаква част. Сам Господ чрез това не се разделя, а остава цял и неразделен. Вземете, например, няколко огледала и ги поставете срещу слънцето. Във всяко огледало ще се вижда цялото слънце, а не част от него. Числото на огледалата не променя факта, че във всяко огледало ще се вижда цялото слънце. Чрез това слънцето не се намалява, не се губи, а остава цяло и неразделено, и едно и също. Така е и в светото Причастие: колкото и много да са ония, които се причастяват, Господ във всекиго е цял и неразделен.

Виждате с какво сме удостоени: Господ е в нас! Нека благодарим на Господа за тая милост, казвайки в сърцето си: слава на Тебе, Боже! Но трябва да помислим как да Го задържим в себе си. Когато в нашия дом дойде голям гост, ние се държим скромно, говорим прилично. Ето, нас Господ ни посети, а кой е по-голям от Него? Не бива да се суетим и разсейваме, а трябва да се държим благоговейно и със страх. Нещо повече: да направим пребиваването на Господа в нас приятно, както на един обикновен гост предлагаме онова, за което знаем, че му е приятно. Сега на Господа трябва да предложим това, което Той обича. А какво обича Той? Той обича всичко добро и го благославя, а от лошото се отвращава и го поразява с гняв. Нека Му принесем всичко добро, което имаме у нас. Един да дойде и да каже: “Господи, ето аз ще престана да се сърдя и да се карам, а ще бъда тих и кротък”. Друг да каже: “Господи, аз ще престана да лентяйствам, а ще започна усърдно да работя и да се трудя”. Трети да каже: “Господи, аз ще престана да се гордея и да презирам другите, а ще се смиря и ще почитам другите повече от себе си”. Четвърти да каже: “Господи, аз ще престана яденето и пиенето и ще заживея въздържано и сериозно. Ако имам излишък, ще го давам на бедните или на храма”. Така нека всеки да принесе нещо добро на Господа и да Му го предложи като дар. Когато предложим на Господа нещо такова в сърцето си, Господ ще му се радва и ще се утешава с него. Нему ще е приятно да дойде в нас и Той ще живее в нас, ще ни благослови и ще ни дари с всяко благо - и душевно, и телесно. Виждате какво благо имаме в ръцете си! Нека внимаваме да не го изгубим поради неразумие или някакво непотребно дело. Нека си спомняме тоя ден, защото днес бяхме на Господнята трапеза и Той сам ни нахрани със Своето пречисто тяло и ни напои със Своята пречиста кръв. Нека помним това и да размишляваме колко велико е то и колко радостно - и наистина да се радваме до следващото свето Причастие. Амин.

В същия ден

Ние се удостоихме да се причастим със светите, пречисти и животворящи Христови Тайни. Нека кажем от цялата си душа и сърце: “Слава на тебе, Боже, слава на Тебе, Боже, слава на Тебе, Боже! Който се причастява, той се приобщава с Господа Иисуса Христа. А който се приобщава с Господа, той вкусва Неговата сила и живот. А който вкусва Неговата сила и живот, в него оживяват всички духовни сили и сам той започва да живее истински живот. Затова сам Господ говори, че *който яде* Неговата *плът и пие* Неговата *кръв, има живот вечен* (Иоан. 6:54).

Предполагам, че за вас не е трудно да разберете това, а макар и да би било трудно, вие приемете чрез вярата истината, че който се причастява, той живее истински духовен живот. Приемете тая истина и я запомнете. А аз ще се опитам да ви поясня това със следния пример.

Погледнете дърветата. На всяко дърво има много клони, големи и малки. Всяко клонче, което е на дървото, е живо, зелено, има листа, дава своевременно цвят и плод. Което клонче се откъсне от дървото, то отначало увяхва, после съвсем изсъхва и умира. От него не можем вече да очакваме нито цвят, нито плод. От какво това клонче е живо, зелено, дава цвят и плод, когато е на дървото? - От това, че бидейки на дървото, в което тече много жизнен сок, то поема за себе си от тоя сок, храни се от него и живее. Защо клончето засъхва и умира, когато се откъсне от дървото? - Защото, откършено, вече не може да получава от дървото сок, а сокът, който е бил в него, изтича или изсъхва. Без сок то не може вече да се храни и да живее, и затова умира.

Нека отнесем тоя пример към нас. Каквото са клоните на дървото, това сме ние - православните християни. Самото дърво - това е Господ Иисус Христос, нашият Спасител. Както клоните само тогава живеят и дават плод, когато са съединени с дървото, така и ние само тогава живеем истински духовно и принасяме истински плод, когото сме съединени с Господа Иисуса Христа. Сам Той така е казал: *Аз съм лозата, вие пръчките; който пребъдва в Мене, и Аз в него, той дава много плод; ако някой не пребъде в Мене, бива изхвърлен навън, както пръчката, и изсъхва* (Иоан. 15:5, 6). Както клончето, съединено с дървото, поема от него сок и живее от него, така и ние, когато сме съединени с Господа, приемаме от Него сили и живот и живеем, а когато не сме съединени с Господа, не живеем духовно, макар да изглеждаме живи.

Кога и как се съединяваме с Господа? - С Господа се съединяваме, като приемаме пречистото Негово тяло и пречистата Негова кръв. Който се приобщава с пречистите Тяло и Кръв Христови, той приема в себе си самия Господ и сам бива в Господа. *Който яде Моята плът и пие Моята кръв, пребъдва в Мене, и Аз в него,* казва Господ (Иоан. 6:56). Светото Причастие прилича на присаждането при градинарите. Всички знаем как се присаждат плодни дръвчета. Взима се клонче, слага се под кората на друго дърво и се привързва. То започва да приема сок от това дърво и сраства с него. Така и ние чрез светото Причастие приемаме от Господа сили, като че ли жизнен сок от дърво, и срастваме, съединяваме се с Него и започваме да живеем и Неговия живот, истинския живот, който е от Него. Виждате колко е вярно, че който се причастява, той живее подобно на клонче, което е на дървото, а който не се причастява, той не живее духовно, а прилича на клонче, откършено от дървото и изсъхнало.

Нека благодарим на Господа всички, които се причастихме със светите Христови Тайни, знаейки какво велико благо получихме чрез това. Да благодарим за сегашното причастие и да пожелаем по-скоро да се причастим отново, защото, колкото по-често се причастява някой, толкова по-близо е до Господа, толкова по-добре се чувства. Работникът по-добре работи, началникът по-добре ръководи, всекиму е по-добре от светото Причастие, всеки става по-бодър, по-добър, по-духовен.

Така ще бъде и с вас, само трябва да внимавате да не попречите сами на себе си с нещо лошо: никога не обиждайте, с никого не се карайте, бъдете кротки, въздържани, трудолюбиви, послушни, със синовен страх към Бога, молете се, *не въздавайте никому зло за зло, а залягайте за това, що е добро пред всички човеци* (Рим. 12:17). Голяма помощ от светото Причастие получава онзи, който след това не си позволява да върши нищо лошо, а мисли само за доброто и него желае. А който след светото Причастие върши лошо, той намалява и унищожава неговата сила. Той отново се отделя от Христа Спасителя, както клончето се откършва от дървото. Чрез светото Причастие той се е присадил към Христа, а чрез каквото и да е лошо дело той отново отпада от Него. За такъв светото Причастие не е причастие.

Именно за това трябва да се погрижим сега: като сме се причастили, да не се лишим от плодовете на светото Причастие. Нека се молим за това на Господа, на Неговата Пречиста Майка и на всички светии: Господ да утвърди в нас всички Свои дарове, дарявани заради светото Причастие, по молитвите на света Богородица, на нашите ангели пазители и на всички светии. Амин.

В ПЪРВА НЕДЕЛЯ НА ВЕЛИКИЯ ПОСТ

Нашият Господ Иисус Христос е казал: *Който яде Моята плът и пие Моята кръв, пребъдва в мене, и Аз в него* (Иоан. 6:56). Нека се възрадваме, братя причастници. Колкото са истинни думите на Господа, толкова е несъмнено, че Господ е в нас, след причастяването ни със светите пречисти и животворящи Негови Тайни. Но, братя, като е дошъл и се е вселил в нас, ние трябва да засвидетелстваме Неговото присъствие така, както Той винаги ни свидетелства за Себе Си чрез Своите промишления за нас, *като ни пращаше от небето дъждове и плодоносни времена и изпълняше сърцата ни с храна и веселост* (Деян. 14:17). Сам Той казва: който *отвори вратата* на своето сърце, *ще вляза при него и ще вечерям с него, и той с Мене* (Откр. 3:20). И тъй, вечеряме ли ние с Господа и Той с нас? Задавам този въпрос поради това, че почти всички присъстващи тук се приобщиха със светите Христови Тайни. Какво, започна ли в нас това, което трябва да бъде очевиден плод на това преславно Тайнство?

Идвайки при нас, Господ носи със Себе си вечеря: носи всички духовни блага за спасение, чийто единствен извор е Той, и ги предоставя на душата да ги вкуси. Да влезем вътре и да видим.

Господ е светлина. Той донася светлина и в душата, която го е приела. Както, когато в тъмна стая внесат светилник, който силно свети, стаята и всички намиращи се в нея предмети, от най-големия до най-малкия, стават видими, със самия светилник и с оногова, който го е внесъл, по същия начин и духовната светлина осветлява душата, която е приела Господа. Това е светлината на знание и разбиране на цялото домостроителство на нашето спасение. В нея ясно се вижда нашата ограниченост и слабост и великото Божие снизхождение към нас, което ни спасява, с всички свързани с него истини - за единосъщната Троица, за творението и Божия промисъл, за грехопадението, за въплътяването на Бог Слово, за Неговата кръстна смърт и възкресение, за устройството на светата Църква, за общението между небесната и земната Църква, за наследието, приготвено на небето за ония, които вярват и се трудят в живота си според вярата - с една дума с цялата съвкупност на спасителните истини. Като християни, ние знаем тези истини, но докато не започнем да живеем според Христа, това знание си остава външно. Като дойде на земята, Господ свърза тези истини не само с нашия ум, но с цялото същество на нашия дух дотолкова, че след това не остава ни сянка от съмнение, ни моментна забрава. Но какво е вярно, че сега светлината ни обкръжава и осветлява всичко наоколо и ние съзнаваме това неотразимо, така онзи, който е приел Господа със своя разум, съзнателно и неотклонно пребивава в тези истини, действайки в своя кръг. Така трябва да бъде с всеки причастник с Христовите Тайни, който е приел в тях Господа. Но това така ли е с нас, братя?

Господ е всеоживяваща сила. Той донася със Себе Си духовна сила и в душата, която Го е приела. Болният разслабен, който лежи на одър, едва вдига ръцете си, едва говори, едва отваря клепки, но след като е получил изцеление, с усещането за здраве и сила той започва да ходи и да действа не само без болка, но и с радост, подобно на разслабения, изцерен от Спасителя, който като взел одъра си, проходил, скачайки и хвалейки Бога. Така и грешната душа е нравствено разслабена, но когато приеме в себе си Господа, чувства своето духовно здраве и сила, т. е. усеща въодушевена ревност за всяко добро и за изпълнение на всяка Божия заповед, несмущавана от никакви пречки, нито външни, нито вътрешни, издигани от страстите и лошите навици, и неспъвана нито от леност, нито от отлагане от днес за утре. Ние винаги вършим по нещо добро, но го вършим, когато то само, така да се каже, ни попадне под ръка и за изпълнението му не са нужни жертви и особени усилия. Но тук се възражда силна духовна енергия, с направляване на всички мисли, желания и намерения само към духовното, което се изразява не само с живот, но и с някаква неудържимост в трудовете на добротворството и благочестието, която не чувства умора и насищане. Така трябва да бъде с всеки причастник с Христовите Тайни, който е приел в тях Господа. Но това така ли е с нас, братя?

Господ е мир. Той донася със Себе Си мир и в душата, която Го е приела. Както в Тивериадско море, когато се вдигнала голяма буря, развълнувала морето и изплашила Апостолите, Господ я укротил със Своята всесилна дума и въдворил велика тишина, която успокоила и развеселила всички, така и в душата, обикновено вълнувана от много мисли, желания, начинания и сърдечни влечения, след идването на Господа в нея се въдворява дълбока духовна тишина, несмущавана от нищо нито отвън, нито отвътре - тишина, която ни дава възможност ясно да чуем и най-тихия глас, от небето или от земята. Това не е неподвижност, но стройност и отмереност във всички движения на нашия дух, които се изразяват и външно в сериозност на нашите

отношения и дела. Така трябва да бъде с всеки причастник с Христовите Тайни, който е приел в тях Господа. Но това така ли е с нас, братя?

Господ е огън, който стопля. Той донася със Себе Си духовна топлота и в душата, която Го е приела. Както, когато в студено време влезем в топла стая, ние чувстваме топлината, която приятно преминава по цялото ни тяло, така душата се облича с духовната топлота като с някаква дреха след приемането на Господа в пречистите Тайни. Свише - получаваме благоволение от Бога, Който се примирява с нас, за миналото - освобождаване от греховете, за бъдещето - увереност в неизказаното наследство, а около нас получаваме мирно общение с видимото и невидимото. Това са лъчите на оная духовна топлота, които, проникващи в сърцето, предизвикват в него горене на духа, което привлича всички сили на нашето естество, устройвайки по този начин здраво жилище за приемане на Невместимия. Тая топлота дава сладост, рая на сладостта, духовното съкровище, заради което вярващият е готов да даде всичко, само за да не го загуби, а винаги да го притежава. Така трябва да бъде с всеки причастник с Христовите Тайни, който е приел в тях Господа. Но това така ли е с нас, братя?

Така светлината на знанието, въодушевяващата сила за добро, душевният мир, сладостната топлота - това са главните свидетели за присъствието на Господа в сърцата на истинските причастници, вечерята, с която Той нахранва душата, която Го е приела. Слушайки това, може би някой от нас ще се смути духом и ще запита: ако някой не види в себе си такива свидетелства, Господ не е ли в него? Няма да ви успокоявам лъжливо - да, Господ не е в него. Нещо повече: понеже Господ не е в него, за него няма и спасение.

Обаче не бива да се тревожим с лъжливи страхове. Може би някой няма в съвършенство тези блага, но ги има в зародиш. Това е все едно да кажем, че ги има. Денят не настъпва изведнъж, но щом започне да се зазорява, всички знаем, че нощта е отминала и настъпва денят. Цветето и дървото израстват не изведнъж, но щом само семето даде израстък, ние знаем, че е започнал животът на новото растение. Болният не стъпва изведнъж на крака, но щом лекарството е намерено и е дало сила на организма, ние знаем, че оздравяването вече е настъпило. Така разбирайте и за плодовете при приобщаване с пречистите Тайни, които свидетелстват за вселяването на Господа в нас. Те не са явни, но може би са в зачатък. Нека потърпим и да останем при тоя ред на живот, при който можем да очакваме тяхното появяване в пълнота, и ще получим очакваното. Ще попитате: как ще узнаем, дали в нас има такива зачатъци? Отговарям: ако имаме грижа за спасение, с трудове по изпълнение на всичко, от което се обуславя спасението, знайте, че Господ вече е започнал в нас Своето дело. Нека продължим започнатия труд с търпение и ще видим, че Господ ще ни съдейства. Но ако и това няма, значи, че няма и зачатъци. Нехайството и безгрижието за спасение са явният признак, че животът на духа още не е започнал. Необходимо е всичко отново да се преработи. В този случай не бива да се отчайваме. Затова ни се дава още живот, за да се осъзнаем и да се разкаем. Това и трябва да сторим. Още сме в благоприятното време на поста. Нека се възползваме от него и да се погрижим да преминем един курс на себелекуване в постене, както трябва. Тогава, като се примирим с Господа в тайнството покаяние и като Го приемем в пречистите Тайни, да започнем трудовете на един живот, който ще доведе накрая до светлина и съвършенство духовните блага, които свидетелстват, че Господ е в нас и ние в Него. Амин.

В същия ден

Ето, ти оздравя; недей греши вече, за да не те сполети нещо по-лошо, казал Господ на разслабения след изцелението му (Иоан. 5:14). И ние всички чухме този утешителен и вразумителен глас, когато при изповедта получихме опрощаване на греховете си. На всички покаяли се и опростени сега е възвърнато духовното здраве. Прочее какво се иска сега? Иска се да се пазим, за да не паднем отново в онова нещастие. Ние скъсахме с греха, да не се връщаме при него. Получихме помилване, да не се подхвърляме отново на гнева и осъждането. Тръгнахме по правия път, да не се отклоняваме от него. Сатаната отново ще ни привлича в своята област на тъмнината, да не му се поддаваме. Той ще прибягва до хитрости, за да ни замае с лъжливи обещания - не бива да се лъжем. Ние знаем колко е зъл грехът, знаем колко е трудно да го победим - не бива да влизаме в нов съюз с него - Господ ни помогна, ние станахме - да стоим бодро и мъжествено.

Сатаната ще ни нашепва: “Ако паднете, пак ще станете”. Но ние можем да му отговорим: “Ние станахме благодарение на Господа, но ако отново паднем, не можем да кажем, ще станем ли”. Не искаме да останем

завинаги в ръцете на падението, не искаме да бъдем роби на греха. Така ще отблъскваме хитростта на врага. И с тоя страх от ново падение в грях ще отрезвяваме нашите души и ще ги въодушевяваме да вървят по пътя на самоизправлението, което сме започнали.

Нека утвърдим в себе си мисълта, че ако отново паднем, не се знае дали ще станем? А ако останем в греха, ще погинем. Врагът ще ни обърква с уверението, че Господ е милосърден. Той ни е прощавал и пак ще прости. Наистина, Господ е милосърден, но тая милост към нас все пак има граница. Има граница Божието дълготърпение. Прощава, прощава, а накрая, като види, че грешникът отново се подава на греха, оставя го в ръцете на неговото падение. Разтворете книгата на пророк Амос и четете. В 1. и 2. глава се описват Божиите присъди над Дамаск, Газа, Идумея, над юдеите, израилтяните и други народи. Към всички тях е отправено едно и също слово Господне. Дамаск съгреши един, два, три пъти. Аз му прощавах. Когато и четвърти път той прояви своето нечестие, да не се ли отвратя от него? Отвратих се и му изпратих наказание. Един, два и три пъти Аз прощавах на Газа, но четвъртия път да не се ли отвратя от нея? Отвратих се и изпратих наказание. Един, два и три пъти Аз пощадих юдеите и израилтяните, четвъртия път да не се ли отвратя от тях? Отвратих се и ги наказах. Така става и с нас. Някой съгреши и се покае. Господ му прости. Пак съгреши и се покае, Господ пак прости. И пак прости, и пак прости. Накрая, виждайки, че ние повтаряме все едно и също нещо, произнася такова решение: “Аз толкова пъти прощавах, ако и сега започне да върши същото, ще се отвратя от него”. Нека запише тая присъда в сърцето си всеки, който пак се увлича в грях. Господ прощаваше досега, но ако паднем отново, Той би се отвратил накрая от нас. Колко пъти Бог прощаваше упорството на фараона? Накрая той го изоставил и заповядал на израилтяните да напуснат Египет, без да дочакат неговото съгласие. И макар после фараонът да се опомнил и бързо наредил: “Идете, кажете им по-скоро да си отиват”, това не му помогнало и не отклонило Божията присъда над него. Така, Божието милосърдие може накрая да се изчерпи към всекиго. И най-лошото е, че ние не можем да кажем кога именно ще дойде часът на неговото изчерпване. Онова Божие наказание след четвъртото престъпление, което се съобщава у пророк Амос, и наказанието над фараона след десетократно противене на Бога, не означават, че можем спокойно да се предаваме във властта на греха, като нарушаваме обещанието до два или три пъти, а означават само, че Божието прощение има граница, която е неизвестна за нас. Ако ние утвърдим в себе си мисълта, че за нас часът на наказанието ще последва веднага след падението, на което сме готови да се предадем, с това ние ще отрезвяваме нашата мисъл и ще придаваме мъжество на сърцето да се противопоставя на възникналите пориви. Нека си спомним за нещастието на Самсона. Няколко пъти той получавал сила да разкъса веригите, с които го свързали филистимците по предателството на Далила. Но и последния път, когато били остригани косите му, той не очаквал, че няма да дойде в него същата сила, а станало иначе. Господ отстъпил от него и го предал в ръцета на неговите врагове. Сам Самсон не мислел, че го е постигнало Божието наказание, напротив, като се събудил, казал: “Ще отида, както и по-преди, и ще се освободя”, т.е. ще строша тези вериги, *ала не знаеше, че Господ отстъпи от него* (Съд. 16:20). Ето, Господ милва, милва юдейския народ, а накрая какво каза? *Ето, оставя са вам домът ви пуст* (Мат. 23:38). Но нито първосвещениците, нито книжниците, нито някой друг е помислял, че вече ги е постигнало това жестоко определение.

Нека се страхуваме от тая жестока присъда, когато грехът отново започне да ни увлича. Нека се страхуваме да не би Господ и за нас да каже накрая: ето, твоят дом се оставя пуст. Господ е милостив към всички грешници и ни уверява, че не иска смъртта на грешника, но да се обърне и да бъде жив. Но ние сами с нашите чести падения ще достигнем до там, че с нас нищо не ще може да се направи. Издигането от падение прилича на поправка на дреха или на някакъв друг предмет. Случва се така, че поправят, поправят някоя вещ и накрая я хвърлят, защото не може повече да се поправи. Същото може да се случи и с душата. Господ я поправя, поправя, а накрая я изоставя напълно. От своите чести падения тя накрая така се разстройва, че не може вече да се поправи.

Защото, на какво се основава възможността за нашето поправяне? На доброто, което е останало в нас, без оглед на това, че служим на греха. Божията благодат слиза върху това добро, оживява го и му дава превес над злото. И човек се издига. Но всяко ново падение все повече и повече изяжда нашето добро, след всяко падение то остава в нас все по-малко и по-малко и следователно все по-малко и по-малко остава място, където благодатта би могла да слезе, за да ни вдигне. Чудно ли е, че накрая ние изразходвахме всичкото си добро в робството на греха и така изгубваме възможността да станем. За нас не остават никакви средства за това.

Нека си припомним нашето последно поправяне. Дойдоха спасителни мисли и ни отрезвиха. Или страх от смъртта и съда, или пагубността на греха, или срам пред Господа Спасителя, или нещо друго силно подействаха на душата и я отрезвиха. Душата дойде в себе си и с Божията помощ изостави греха, покая се и сега твърдо е решила да не оскърбява повече Бога с грехопадения. И ако отново паднем в грях, то после с какви мисли ще се стреснем, когато всички, които са могли да стреснат, са изпробвани и са изразходвали своята потресающа сила за сегашното ни ставане? За следващото ни отрезвяване в тях не са останали сили. Със спасителните мисли става същото, както с лекарствата. Както чувствителността на организма към лекарствата се притъпява от честото им употребяване, така е и по отношение на подбуждащите и отрезвяващите истини - душата накрая губи всяко чувство. Нито заплашвания, нито обещания, нито смърт, нито ад, нито рай, нито ядът и горчилката на греха - нищо не пробужда и не раздвижва душата. Тя става като камък. И какво ще стане с нея? Същото, което свети Апостол отсъжда за земята, която е попила много дъжд, а е дала само тръне и бодили: ***тя*** *е непотребна и близка до проклятие, което завършва с изгаряне* (Евр. 6:8).

Нека прибавим към това, че честото падение в грях създава навик да грешим, който свързва бедната душа и тиранично я държи в свое подчинение. Дори само един грях да стане навик, той пленява цялата душа и властва във всичко над нея. Вижте какво прави паякът със своята плячка? Малко по малко той я оплита с тънка паяжина, докато я омотае цялата. Жертвата прави опити да се движи, но е безсилна да се освободи. Така и грехът, към който човек привиква с честите си падения, прониква в него все по-силно, докато изпълни и душата, и тялото и наложи веригите на своето робство над всичките им сили. Макар после човек и да помисли да изостави греха, но душата, виждайки как много се е оплела в него, не се решава да вдигне ръце, за да се освободи, и се отказва от надеждата да победи греха, както пише светият Апостол за езичниците, които, като *дошли до безчувствие*, се предали *на разпътство и ненаситно* вършили *всяка нечистота* (Еф. 4:19). И както евреите, измъчени в египетското робство, дори тогава, когато Моисей им дал от името на Бога обещание за свобода, не вярвали, че това може да стане.

И така, всички, които сте се покаяли и сте тръгнали по добрия път внимавайте да не паднете отново в грях. През измамата на греха, който се опитва отново да ви увлече, вижте вашата решителна гибел. Не гледайте на него леко, а като на зинала пропаст, като на отворен ад, готов безвъзвратно да ви погълне. И чрез страха от такава горчива участ, отрезвявайте вашата мисъл и отклонявайте вашите сърдечни чувства от греха. Разбира се, борбата е неизбежна. Но за стоящия е по-лесно да се бори, отколкото за падналия. Вие сте станали? Стойте прави и се борете. Господ да ви помага. Ден след ден борбата ще става все по-лека. Накрая тя съвсем ще стихне. Доброто ще вземе преобладаващ връх и вашият живот ще потече мирно, по пътя на богоугодно добротворство и ще ви доведе до блажен земен изход от тук към вечните райски обители. А ако отново паднете, пак ще настъпи смущение в мислите и чувствата, отново мрак и терзание, отново страх и измъчване на съвестта, отново тъга и всяко несъгласие. Ще започнете пак да се измъчвате в робството на греха може би без край.

Господ, Който ви помогна да се освободите от дяволските мрежи, *да ви усъвършенствува, утвърди, укрепи и направи непоколебими* (1 Петр. 5:10). И така ще бъде, ако и вие се трезвите и бодърствате, знаейки, че *вашият противник, дяволът, като рикащ лъв обикаля и търси кого да глътне* (1 Петр. 5:8). Амин.

ВЪВ ВТОРА НЕДЕЛЯ НА ВЕЛИКИЯ ПОСТ

Ето, за мнозина от нас измина вече една седмица, откак се примирихме с Бога и вървим по пътя на новия богоугоден живот. Предполагам, че за вас вече е ясно, че повече от времето на трудовете ни в делото на спасението преминава в борба с греха. Така и трябва да бъде. Сатаната, от чиято власт се освободихме, не губейки надежда отново да ни плени, залага мрежите си. И страстите, от които решихме да се откажем и се отказваме, но които не са умрели, и дори не са твърде обезсилени, отново въстават с по-голяма или по-малка сила и искат удовлетворение. Тия нападки от едната и от другата страна се стремят да ни сразят и се усещат. И понеже трябва да бъдат отблъсквани, ни принуждават към борба. Такъв е законът на живота в Иисуса Христа. Всеки християнин, който търси спасение, трябва да премине три степени, а именно: да се покае, да се обърне към Бога, а след това чрез борба със страстите да влезе в областта на чистотата. Покаянието е изходната точка, чистотата - целта. Борбата със страстите изпълва цялото пространство между тези две точки. Ние вече започнахме и сега, по неизбежния закон, сме в борба.

Нека бъдем бодри и да укрепва сърцето ни! Свети апостол Павел казва: *облечете се във всеоръжието Божие, за да можете устоя против дяволските козни* (Еф. 6:11). Сатаната напада върху всяка част на нашето естество, всяка от тях е сразявана от своя страст и свой грях. И поради това, в борбата със сатаната, всяка част на нашето естество трябва да бъде съответно защитена.

Вие знаете от какви части се състои човешкото тяло, какви нападения търпят те и как трябва да се защитават. Животът в човешкото тяло се поддържа от съгласуваните действия на различните негови части. Удовлетворяването на потребностите на тялото е закон на естеството. Но при него идва страстта, то губи мярката и начина на живот и се явява грехът.

Нашето тяло трябва да бъде хранено. Органите на храненето са устата, гърлото и стомахът. Страстите, които нападат върху тая част, са: лакомията и пиянството. Средствата за защита на тая част са: въздържание и пост.

Нашето тяло осезава. Органите на сетивността са нервите със сетивата. Страстите, които нападат върху тая част, са много. Всяко сетиво има свое изкушение: окото - свое, ухото - свое, вкусът - свое. Обща за всички е страстта към приятно раздразване на сетивата, или към чувствените удоволствия. Според свети отци, тази част трябва да се защити с т. н. опазване на сетивата, особено на зрението и слуха, от всички съблазнителни впечатления, преди всичко чрез уединяване и избягване на срещи със съблазнителни предмети, порочни лица и места.

Тялото притежава движение. Органите на тази дейност са мускулите с ръцете и нозете. Страстите, които нападат върху тая част, са, от една страна, леността и сънливостта, а, от друга - лекомислие, прекалена подвижност, страст към игрите и забавленията, неприличните танци, кавгите и побоищата. Средствата, с които трябва да се защитава тази част, са труд, поклони в определено време на деня, чинна правилност на движенията.

Тялото има език - орган на говора. Страстите, които го нападат, са: празнословие, сквернословие, осъждане, безсмислени спорове, кощунство. Средството, с което трябва да го защитим, е благоразумното мълчание.

Такова е нашето тяло, такива са неговите страсти и такива са средствата против тях. Съвкупността от тези средства се нарича от светите отци телесни подвизи. Така ние трябва да вземем нашето тяло в ръце и да го обучаваме на порядъчен живот. *Ония пък, които са Христови, разпнали са плътта* ***си*** *със страстите и похотите* (Гал. 5:24).

Да преминем към душата. Тук на първо място са въображението с паметта - душевен магазин с указател за неговите съкровища. Страстите, които смущават тая способност, са: мечтателност, разсеяност или

разпиляване на ума, фантазьорство - разпалвани чрез четене на безнравствени романи и празни разговори. Средството против тях е вниманието, или трезвостта и бодростта на духа.

След въображението следва разсъдъкът с разума, чиято работа е да разпознават всичко. Враговете, които действат върху тях неблагоприятно, са: празното любопитство, безогледното съмнение, гордостта, доверие само в себе си, немотивирана упоритост в мнението, липса на убеждения. Средствата за тяхна защита са: четене на Словото Божие и творенията на светите отци, разговори с опитни хора в духовния живот, собствено разсъждение в послушание на гласа на светата Църква.

Наред с разсъдъка стои волята - деятелната способност на желанията и начинанията. Страстите, които я измъчват, са: суетно многогрижие, груб егоизъм, своенравие, неподчинение, дързост и волност. Средство против тях е всестранното и разумно послушание, подчинение на законния ред - житейски, граждански, църковен и на този, посочен от духовния отец.

По-нататък в тоя ред стои вкусът - способност към естетически удоволствия. Страстите, които го овладяват, са: увлечение в модност, страст към контене, страст към увеселения, балове и танци. Средствата за негова защита са: сериозна музика, живопис, духовно пение, иконопис, посещение на музеи и храмове, които представляват пълно удовлетворение на потребностите на неразвратения вкус.

Такава е душата, такива са нейните страсти, такива са и средствата против тях. Съвкупността от тия средства съставлява кръга на душевните подвизи, чрез които ние прославяме Бога *и в душите си* (1 Кор. 6:20), спасяваме душите си чрез вяра (Евр. 10:39) и ги очистваме (1 Петр. 1:22).

Накрая, по-горе от душата е духът - сила, насочена към Бога и духовните неща. Враговете тук са: неверие, забравяне на Бога, безстрашие, изгаряне на съвестта, омраза към духовните неща, отчаяние. Средствата против тях са: вяра и предана любов към Бога, оживени от надежда и подтикващи към истински духовен живот, непрестанно насочване на ума и сърцето към Бога в топла и сърдечна молитва.

Накратко ще изброя средствата за нашия духовен живот, а именно: вяра, молитва, посещаване на светия храм и на светите служби, всестранно послушание, четене на Словото Божие и творенията на светите отци, разговори с опитни хора и богомислие, трезво внимание към себе си, физически труд, поклони, молитвено уединяване, опазване на сетивата, мълчание, въздържание, пост.

Същите средства, не буквално, а по дух, посочва и свети апостол Павел, когато писал на християните в град Ефес да се облекат във всеоръжието Божие, изброявайки ги поотделно: *И тъй, стойте, като си препашете кръста с истина и се облечете в бронята на правдата, и обуйте нозете си в готовност да благовестите мира; а над всичко вземете щита на вярата, с който ще можете угаси всички нажежени стрели на лукавия; вземете и шлема на спасението и духовния меч, който е Божието слово; с всяка молитва и просба молете се духом във всяко време* (Еф. 6:14-18).

Така - и апостолските наставления, и разглеждането на частите на нашето естество ни сочат всички изброени средства като необходимо условие за успеха на нашия духовен живот. Иначе те се наричат подвизи и са телесни, душевни и духовни. Вие знаете, че всички богоугодни мъже и жени, които са търсели спасение, са преминали тези подвизи неотклонно. И понеже са ги преминали, те са побеждавали страстите, ставали са чисти и са се спасявали. Ако искаме да постигнем успехи в духовния живот, нека и ние да започнем да се подвизаваме с добри подвизи. Всеки подвиг е ограничаване на противоположната му страст, а всичко заедно - ограничаване на всички страсти, чрез което те са като в обсада и отчасти се изтощават от глад, а най-вече направо се поразяват от противодействието. Нека бъдем постоянни, твърди и неотстъпчиви и скоро ще постигнем успех. Не бива да гледаме ония, които отбягват подвизите, считайки това за дело на произвол. Между такива не ще открием победители. Защото, бягайки от тях, какво вършат те? Предоставят сами себе си от всички страни на вражеските удари. Те приличат на войници, които, без оръжие, съблечени и боси се движат в пленническия лагер. Враговете ги бият където и с каквото им попадне, отвсякъде им причиняват рани и ги убиват. Не, онзи, който желае да напредне в духовния живот, трябва без отлагане да се снабди с изброените духовни средства без изключение. Защото, ако изоставим макар само един подвиг, ние разкриваме някаква част от душата, враговете (страстите) се устремяват към това незащитено място, като в

пробив на градска стена, и ще извършат опустошение, поради жестокостта на воюващия. Ако не посещаваме свети храм, ако нарушим телесния и духовен пост, ако дадем свобода на очите и слуха - каква вреда бихме си причинили! Бихме получили такова поражение, че после да не можем да се оправим. А на пръв поглед това изглежда дреболия.

Да се облечем във всеоръжието Божие, т.е. да преминем всички подвизи - но това е твърде трудно, ще помисли някой. Наистина, трудно е, но трудът ще бъде възнаграден. Ако не искаме да попаднем в плен на страстите, или да бъдем съвсем победени и убити от тях, трябва да притежаваме средства да ги отбиваме и побеждаваме и да предпазваме себе си. И ето кое тук е утешително: колкото по-търпеливо и неотстъпно някой носи тези духовни оръжия - подвизите, - толкова те стават по-леки и извършването им по-свободно. Колкото по-настойчиво и неуморно действаме с тях, толкова по-малко се уморяваме, подвигът става все по-лек и по-лек, а накрая става и съвсем незабележим по трудност, макар в същото време по сила и действеност да достига до неочакван размер. Да вземем посещението на светия храм. Отначало това може да е трудно. Но после, колкото по-често отиваме в храма, толкова по-леко става отиването там и по-приятно. А накрая, присъствието ни в него става толкова приятно, че не ни се иска да излезем от него, а когато излезем, чувстваме в себе си голяма духовна сила. Така и всеки друг духовен подвиг от многократното му повтаряне дотолкова се сродява с нас, че от него чувстваме не тежест, а голяма лекота в духовното дело и борбата със страстите и пороците. Тежест се чувства, когато някой е възпрепятстван да извърши своя духовен подвиг, към който е привикнал и в който винаги е намирал духовна подкрепа.

И така, да не се отказваме, а да принудим себе си да преминем по възможност всичко предписано. Бог ще ни помогне. Трябва само да започнем и да продължим неотстъпно. Ето сега е пост - най-благоприятно време за духовни подвизи. Който е постил правилно, е употребил на дело всички духовни средства, а който още ще пости, ще ги употреби. Остава само да вложим още малко усилие - като сме започнали, да не се отделяме от тях. С Божия помощ те така ще ни харесат, че никога не ще пожелаем да се разделим с тях. Колкото повече се привързваме към духовните подвизи, те все повече и повече стават наша потребност, хранят ни и ни услаждат. Те не се противни на нашата природа, а са сродни с нея в нейния чист вид: това гарантира и успеха да ги овладеем.

Господи, помогни ни да почувстваме всички опитно тяхната спасителност! Тогава не ще има сила, която да ни отклони от тях. Амин.

В същата неделя

Нашият Господ Иисус Христос е казал: *който иска да спаси душата си, ще я погуби; а който погуби душата си заради Мене и Евангелието, той ще я спаси* (Марк. 8:35). Тези думи трябва дълбоко да запечатат в сърцето си ония, които, след като са постили, покаяли се и са се причастили със светите Христови Тайни, са встъпили в борба със себе си, със своите страсти и с греха, който живее в тях. Знайте, борци Христови, че когато сами себе си побеждавате, когато сами на себе си причинявате труд, болки и скръб, не вършите никакво зло срещу себе си, а устройвате вашето спасение, не губите, а придобивате.

За да ви бъде това по-ясно и за да не отслабва вашето мъжество в борбата със себе си, ще ви поясня по какъв начин, когато губим себе си, ние не се погубваме, а се спасяваме.

Вие ще разберете това, когато си припомните какво е станало с нас при падението. Тогава се е положила основата на този загадъчен начин на нашето действане по отношение на самите нас. Свети Макарий Египетски в своите беседи често се спира на този предмет и с разни сравнения се старае да го доближи до нашето разбиране. Той казва, че в своето първоначално състояние човек е бил чист, съвършен и украсен с всички добродетели - със страх Божий, вяра, кротост, смирение, милосърдие, въздържание, чистота, безкористие, братолюбие, с една дума: с всички съвършенства, в които е блестял в него Божият образ и подобие. Но когато послушал внушението на лукавия и престъпил заповедта, тогава в него влязъл друг човек, във всичко противоположен на първия, който, съразтваряйки се с него, го закрил, притеснил и задушил със себе си, като че ли член се наложил на член, глава върху глава, гърди върху гърди, ръце върху ръце и

пр., всеки член върху съответния член: така че първият човек се изгубил, а се изявил само този нов човек, във всичко, така да се каже, противоположен на първия - нечист, горд, злобен, користолюбив, завистлив, невъздържан, порочен, изпълнен с всяка нечистота и неправда.

Така човекът станал двоен. Сам по себе си човекът има човешко естество, както е излязло от ръцете на Твореца. А това, което е придошло, нечистото и порочното, не е човекът, а е само призрак на човек, но действа умъртвително по отношение на истинския човек. Струва ми се, че ние самите, нашата личност, би трябвало да стоим на страната на истинския, на първоначалния човек. Но не се знае какво е станало с нас, ние сме го изоставили и сме взели страната на придошлия порочен човек, и то дотолкова, че само него считаме за себе си. Поради това става така, че от каквато и страст да бъде овладян човек, той държи за нея като за себе си. Нему и на ум не идва, че тук той действа не за себе си, а за някого другиго против себе си. Например, когато някой се разгневи и по внушение на гнева се нахвърли против някого, той чувства, че това е той, че себе си иска да защити, когато нито гневът, нито каква да е друга страст - това не сме ние и не принадлежи към природата на човека. Всичко това е придошло, чуждо, враждебно на нас, което ни погубва.

Ето тоя порочен човек, чужд нам и придошъл, когото обаче поради съблазън ние считаме за нещо свое, за наша душа, Господ заповядва да погубим и умъртвим, ако иска някой да спаси душата си, оная душа, която е притеснена, затворена и задушена от този друг човек, от тази друга порочна душа. И наистина така става. Така ще бъде и с нас. Защото, ако ние започнем на дело да постъпваме така, да започнем да погубваме душата си, т.е. порочната душа, като следствие на това ще се получи, че истинският човек в нас ще се освободи от гнета на придошлия човек и ще заживее свойствения нему духовен живот. А придошлият човек, който живее призрачно, ще изчезне от нас и в цялото ни същество ще настане истински живот, който произлиза, както виждате, от самоумъртвяването ни и самопогубването.

Предполагам, че ви стана ясно какво значи да погубим душата си, за да я спасим, и защо това спасение не може да се устрои иначе освен чрез погубване на себе си, т.е. на порочния човек в нас. Но трябва да ви бъде ясно още и това, че в духовния живот главното и начално наше действие трябва да се състои в това, да се разделим с придошлия в нас порочен човек, да го отблъснем от себе си, да съзнаем, че това не само не сме ние, но че той е и наш враг, който ни погубва. Както в нашите обикновени отношения не започваме да действаме срещу когото и да било, ако не скъсаме дружбата си с него и не съзнаем неговата враждебност към нас, така и в нашия духовен живот, докато не скъсаме дружбата си със страстите и не съзнаем тяхната враждебност към нас, не ще започнем да действаме срещу тях. Ако не започнем да действаме против тях, няма и да ги умъртвим. А ако ние не ги умъртвим, те ще умъртвят нас. И така, ние трябва да се раздвоим. Да поставим себе си на една страна, а порочния човек да отблъснем на друга. Да го поставим срещу себе си и да започнем с него борба, та отсичайки в него член след член, накрая съвсем да го убием и изхвърлим вън от себе си и да останем чисти и съвършени, както иска Господ и както Той ни е създал.

Напомням ви, че раздвоението трябваше да стане във вас именно чрез силата и действието на покаянието. Защото какво е покаяние? - Човек започва да се гнуси от всичко нечисто и греховно и желаейки да се избави и очисти от него, твърдо решава да посвети живота си на доброто, да живее съгласно заповедите на словото Божие, да не отстъпва в нищо на страстите и да не се подава повече на техните увлечения. Ето какво е покаянието! То е оня вътрешен поврат, чрез който човек се раздвоява вътре в себе си съзнателно и свободно, преминавайки от страстите на страната на светостта и правдата.

Така раздвоението във вас вече е станало. Внимавайте да не се сдружите отново. Защото, щом се сдружите, ще се спре духовният напредък. А той сега е главното наше дело, в него е нашият живот. Поради това трябва постоянно да подновяваме и оживяваме първоначалното раздвоение със страстите, да подсилваме омразата към тях. Макар и отблъснат, порочният човек е още жив и ще ни привлича към себе си със съблазън и заплашване. Ние трябва да стоим на своя пост, без да влизаме в каквото и да е съгласие с него и винаги предразполагайки себе си към противното на онова, което той ни внушава. Той ще ни влече например към похоти, но ние трябва с усилия да се стремим към чистота. Той ще разпалва у нас гняв, но ние трябва да запазим нашата кротост. Той ще ни внушава гордост и пустославие, ние обаче трябва да се учим на смирение. И така във всичко. Да се противим на злото и да се принуждаваме към добро. И както това е наша главна работа в процеса на духовния напредък, така то е и главно условие за нашия успех и за нашето вътрешно умиротворяване. С такъв труд над себе си ние ще постигнем това, че порочният човек все повече и повече

ще слабее не само като не получава храна и удовлетворение, но бидейки постоянно поразяван. А духовният човек все повече и повече ще крепне, докато другият съвсем умре и остане само този последният.

Само това исках да ви поясня днес, та когато сатаната започне да ви съблазнява със сладки думи: “Защо се мъчите и лишавайки се от всичко, погубвате себе си”, вие, въодушевявайки се с мъжество, да му отговорите: “Ние не себе си мъчим, а тебе, не себе си погубваме, а тебе поразяваме в главата, наш враг, ласкател и губител, и да продължите безжалостната към себе си борба със страстите, без да отстъпвате в нищо и без да им давате отдих от непрестанно противене срещу тях и непрестанно поразяване

В заключение ще прибавя моето искрено благопожелание, да умъртвите *земните си членове,* ***сиреч пороците*** *: блудство, нечистота, страст, лоша похот и користолюбието; отхвърлете от себе си всичко: гняв, ярост, злоба, злоречие, сквернословие от устата си* (Кол. 3:5, 8). Така вие ще съблечете ветхия човек заедно с делата му и ще се облечете в новия (9). И към вас могат да се отнесат думите на Апостола: умряхте - но така, че преминахте *от смърт в живот* (1 Иоан 3:14), и този *живот е скрит с Христа в Бога* (Кол. 3:3).

Нека това стане, по благодатта и човеколюбието на нашия Господ Иисус Христос, Който чрез Своята смърт ни оживи и в нашето самоумъртвяване възражда и утвърждава в нас Своя живот. Амин.

В същата неделя

Ония, които служат на страстите, галят ги като малки деца. Но и към ония, които са започнали борба с тях, врагът често пристъпя с ласкателни думи да пожалят себе си и да не ги поразяват с такава жестокост и безпощадност. Ако овладените от страстите биха съзнали какви мъчители са те, веднага биха ги отхвърлили от себе си като адски изчадия. Но и вие, борци против страстите, не унивайте и не обръщайте внимание на техните ласкателни думи, като знаете, че те желаят да отворят ада под нозете ви и да ви хвърлят там. Защото, чуйте какво казва за тях свети апостол Павел: *а кога се яви Христос, вашият живот, тогава и вие ще се явите с Него в слава. И тъй, умъртвете земните си членове,* ***сиреч пороците:*** *блудство, нечистота, страст, лоша похот и користолюбието, което е идолослужение. Заради тия* ***пороци*** *Божият гняв иде върху синовете на непослушанието... Отхвърлете от себе си също: гняв, ярост, злоба, злоречие, сквернословие от устата си* (Кол. 3:4-8). Това кратко наставление може да изразим така: Господ ще дойде да съди живи и мъртви и ще осъди всички, чиито сърца се окажат, че са изпълнени с лъжа, измама, завист, кражба и други страсти. Нека разпалим нашето усърдие да се очистим от тези страсти.

Нека обърнем внимание на това внушение и да не отслабваме в борбата със страстите. Адът на порочните очаква. За отстъпки на страстите ние вечно ще се мъчим. Аз искам да прибавя, че самите страсти са ад и порочният вече предвкусва адските мъчения.

Има хора, които не вярват, че ще има в отвъдния свят страдания за грешниците. Такива хора се заблуждават опасно и пагубно. Но нека така да е, ще кажем, както вие твърдите! Но въпреки това, вие не можете да отричате, че след раздялата с тялото душата остава жива, чувстваща и съзнаваща себе си и че страстите, на които е служила тук, остават в нея и преминават с нея в оня живот. Ако е така, само това е достатъчно, за да се създаде най-мъчителният ад. Страстите, с които душата е живяла тук, не намирайки удовлетворение за себе си там, ще я изгарят и разяждат, като огън, ще я терзаят с непрекъснати, най-отегчителни мъчения.

Страстите не са някаква лека мисъл или желание, които се явяват и изчезват, без да оставят следа. Не, това са вътрешни и силни влечения на порочното сърце. Те навлизат дълбоко в естеството на душата и чрез дълго властване над нея, се сраствят с нея и се свързват така, че не бихме могли да ги изхвърлим и премахнем така лесно, както лесно се изхвърля боклук или се изчиства прах. Но понеже те не са свойствени на душата, а влизат в нея вследствие на нашата любов към греха, именно поради тази несвойственост те ще терзаят и измъчват душата. Това е същото, както, когато човек вземе отрова: тя гори и терзае тялото, защото е чужда на неговото естество. Или същото, както, ако някой би погълнал змия в стомаха си и тя започне да гризе неговата вътрешност. Така и страстите, приети вътре в душата, като змии и отрова, ще я гризат и терзаят. Тогава тя ще иска да ги изхвърли от себе си, но не ще може, защото ги е сродила и сраснала

със себе си, а тогава тя не ще има спасителните средства за изцеление, които се предлагат тук от светата Църква в покаянието и изповедта. По такъв начин тя ще бъде измъчвана от тях непрекъснато и нетърпимо, носейки вътре в себе си адския огън вечно изгарящ и неугасим.

Да си послужим и с друго сравнение. Представете си, че някой се нахрани със силно осолена риба. Такъв би изпитвал силно вътрешно мъчително изгаряне, ако няма с какво да утоли своята жажда. Кой го изгаря и мъчи? Отвън никой. Той носи в самия себе си този мъчителен огън. Няма с какво да утоли своята жажда и тя го измъчва. Така и страстите са вътрешни изгарящи жадувания, разпалени желания на греховната душа. Тук на земята, когато ги удовлетворим, те временно се успокояват и мълчат. Но после отново със сила искат удовлетворение и безпокоят, докато наново бъдат наситени. В другия живот с нищо не можем да ги удовлетворим, защото всичките им обекти са земни. Тези обекти остават тук, а страстите в душата преминават с нея отвъд и ще жадуват за удовлетворение. Ще жадуват и ще я измъчват с такава жажда, защото тя с нищо не ще може да ги удовлетвори. И колкото повече душата живее, толкова повече ще се измъчва и терзае от неудовлетворените страсти. Мъката ще расте все повече и повече, без край. Ето адът! Завистта е червей, гневът и яростта - огън, омразата - скърцане със зъби, похотта - непоносима тъмнина.

Този ад от страстите започва още тук: защото, кой от ония, които робуват на страстите, се наслаждава на спокойствие? Само че тук те не разкриват цялата своя мъчителност над душата. Тук тялото и общото съжителство отклоняват и намаляват техните удари. Там не ще има това и те ще връхлитат върху душата с цялата си злобност. Ще ви приведа думите на преподобния Авва Доротей:

“Защото душата, намирайки с в тялото, макар и да води борба против страстите, изпитва известна радост от това, че човек яде, пие, спи, беседва, ходи със своите обични другари. А когато напусне тялото, тя остава сама със своите страсти, които постоянно я измъчват. Обхваната от тях, тя е обгаряна от тяхното бушуване и се терзае дотолкова, че дори не може да си спомни за Бога. Защото, самото спомняне за Бога дава утеха на душата, както и Псалмопевецът казва: “Спомних си за Бога и се възрадвах” (Пс. 76:4), но страстите и това не ѝ позволяват... Затова, аз винаги ви казвам: старайте се да имате добри мисли, за да ги намерите там, защото, каквото човек има тук, той излиза с него (от тук) и същото ще има и там” (Авва Доротей, Църковни слова, София, 1954 г., стр. 90, 91).

Същото ще отнеса и към настоящата беседа. Да се погрижим, докато сме живи, да се очистим от всяка нечистота на страстите и на тяхно място да насадим всяка добродетел. Разбира се, това иска труд, и то не малък. Иначе и не може. Без труд нищо не се постига. Който е занемарил своята нива и е позволил да израстват в нея тръни и бодили, после и да иска да я изчисти, трудно ще стори това, и изтръгвайки негодните треви, ще израни ръцете си. Но той не обръща внимание на това. Той се труди упорито, с надежда, че накрай ще има плодородна нива или градина с цветя и плодни дървета, които ще му доставят истинско удоволствие. Така и душата, обрасла в тръните на страстите, не може да се изчисти без мъчителен труд и борба. Но затова пък, когато я изчистим и насадим в нея добри семена, тя процъфтява с всички добродетели и всякакви духовни красоти, които привличат погледите и на небесните, и на земните. Тогава в душата ще настъпи духовен рай и Сам Господ, както някога в земния рай, ще ходи в нея, изпълвайки я с неизказани утешения, както Сам е обещал чрез Пророка, казвайки: очистете се... и Аз ще се поселя във вас *и ще ходя между* вас, и *ще* ви *бъда Бог* (2 Кор. 6:16).

Като помним това обещание, нека не отслабваме нашето мъжество, влизайки в борба със страстите и похотите. Нека разпалваме нашата ревност в очакване на онова светло състояние, в което ще бъдем след преодоляване на страстите. Господ ще ни помогне в това спасително дело. Амин.

В същата неделя

А мене да ми не дава Господ да се хваля, освен с кръста на Господа нашего Иисуса Христа, чрез който за мене светът е разпнат, и аз за света (Гал. 6:14), казва свети апостол Павел. Искам да ви изясня какво разбира Апостолът, когато казва: *чрез който за мене светът е разпнат, и аз за света*. Защото за всички, които след изповедта и свето причастие са тръгнали по пътя на разпъване на плътта със страстите и похотите, е необходимо да имат ръководни указания в това трудно дело, за да действат по пряк и верен

начин. А едно от първите указания се съдържа в приведените думи на светия Апостол и вие ще го имате, когато разберете какво значи светът да се разпъне за нас и ние да се разпънем за света.

За ръководство при изяснението на това място нека вземем мислите на преподобния Авва Доротей от неговото поучение за отричането от света. Той е изяснил това място за монаси, но така, че неговото изяснение можем да приложим и към миряни. Той казва, че когато човек се отрича от света, той оставя дом, родители, роднини, имущество, селото или града, отива в манастир и става монах - тогава той може да каже: “За мене светът, т.е. греховността в света, е разпната. За мене светът - неговата греховност не съществува, тя остана далеч зад манастирските стени. Аз го оставих и той не ме вижда по улиците, нито по площадите, нито на своите беседи, нито в каква да е друга своя работа. За мене светът - греховността в света, се разпна, умря, като че ли го няма”. Но говорейки така, монахът, който се е скрил между манастирските стени от света и неговите видими съблазни, може сам в себе си, в своето сърце да живее за света, да запази светските пристрастия и седейки в килията, да мисли за света, т.е. за греховността в него и красотата му и да се услажда мислено с неговите утехи. В такъв случай той не може да каже, че и той се е разпнал (умрял) за света - за неговата греховност. Защото, макар да е оставил света телом, със сърцето си той живее в света и във всичките му утехи. А когато той, с Божия помощ, знаейки силата на монашеските обети, не само външно оставя света, отделяйки се от него чрез манастирската ограда, но и вътрешно погасява в сърцето си всяка привързаност към него, всяко съуслаждане с него, и дори всяка мисъл за него, тогава може да каже, че не само светът се е разпнал (умрял) за него, но и той за света, т. е. че и той вече не живее за света. В неговото сърце има други мисли, други чувства и разположения, той живее за другия свят, по-добър и по-съвършен, а за този се е разпнал (умрял).

Мисля, че разбирате това изяснение. Но заедно с това предполагам, че вие веднага сте готови да отклоните от себе си всяко задължение, което би ви се наложило от изяснените думи на Апостола, казвайки: “Това подхожда за монасите, за които светът е разпнат (умрял) и те за света, но не подхожда за нас миряните”. - Не, не е така, братя! В своето лице Апостолът е дал закон за всички християни и всички е задължил така да се устроят в себе си, та всеки да може да каже: “За мене светът е разпнат (умрял) и аз за света!” Ето, вижте как това може и трябва да стане и в нас.

Обърнете внимание, че с думата свят се означава не човешкото съжителство, не житейските работи, а всичко греховно, порочно, богопротивно. Светът е това, в което владеят похотта на плътта, похотта на очите и житейската гордост, или дето владее всеки грях. В тоя смисъл на думата: *за мене светът е разпнат, и аз за света* ще значи същото, че за мене всеки грях е разпнат (умрял) и аз съм разпнат (умрял) за всеки грях. Как и кога става това?

Най-напред забележете, че във всеки грях има две страни: едната страна това са греховните дела, а другата - греховната страст. Страстта е извор и причина за греховните дела, а делата са произведение и израз на страстта. Така, например гневливостта е греховна страст, която живее в сърцето, а делата, в които се изразява, са: избухване на гнева, кавги, спорове, побоища, убийства, войни. Една страст, а колко дела! И всички произлизат единствено от нея. Така също сладострастието, или чувствеността, е греховна страст към чувствени удоволствия, а нейните дела са: лакомия, пиянство, оргии по кръчми, по веселби, в нощни заведения и пр. Същото се отнася за всяка страст. Всяка страст е сама в сърцето, а вън чрез тялото се проявява в много дела.

След това за вас не е трудно да разберете как става, че грехът в света се разпъва (умира) за нас и как става, че ние се разпъваме (умираме) за греха в света.

Когато някой изоставя греховните или порочни дела, тогава грехът в света се разпъва за него, а когато някой потуши и изкорени в себе си самата греховна страст, тогава и той се разпъва за греха в света. Например, когато някой изостави веселбите, кръчмите, гуляите и пр., така че никой никога да не го види в никакви неподходящи дела и места, а винаги всички да го виждат в добро поведение и сериозен - това значи, че грехът или светът в тази своя част е умрял за него, или разпнал се е за него. Но не можем още сигурно да кажем, че и сам той се е разпнал (умрял) за греха, или света. Защото, макар да отсъства от тия дела и места телом, той може да бъде там със сърцето и с ума си. Няма го в кръчмата телом, но той може да бъде там със сърцето и с ума си, може да мисли и да желае да бъде там и с наслада да си казва: “Как хубаво бих прекарал

там”. Във всички тези и подобни случаи, макар грехът или светът да се е разпнал (умрял) за него, но сам той още не се е разпнал (умрял) за греха или света, още го обича, още го желае и се услажда от него. Той е преодолял себе си дотолкова, доколкото може да отбягва греховните дела, да се отвращава от тях и да ги мрази. Пред Бога той още е светолюбец или грехолюбец. Защото Бог гледа не само на делата, а най-вече на сърцето. Ето защо ние трябва да се отделим не само от греховните и порочни дела, но да преодолеем и да потушим самите страсти, така че да не се услаждаме от никакви порочни предмети и дела, а да се отвращаваме и гнусим от тях. И когато някой достигне до това състояние, когато някой не само греховни дела не би вършил, но би потушил в себе си самото пристрастяване към тях, тогава той би могъл да каже за себе си, че и той се е разпнал (умрял) за света - греховността в света.

И тъй, поставете на една страна всички греховни и порочни дела, а на другата - греховните страсти и си мислете: когато изоставим всички порочни дела, това ще значи, че светът се е разпнал за нас, а когато загасим и самите страсти у нас, това ще значи, че и ние сме разпнати за света.

Ето в какъв смисъл заповедта може да се приложи и към вас миряните, та и за вас светът (неговата греховност) да бъде разпнат и вие за света. Първото се изразява в това, че порочният човек оставя разпътния, лош и позорен живот и започва да живее сериозно, поправяйки своето поведение. А второто се изразява в това, че не само поведението си поправяме, но и чувствата на нашето сърце държим изправни, чисти и богоприятни. Първото е по-лесно, второто е по-трудно. Ето защо не всеки, който има добро външно поведение, има и чисто сърце.

Това е причината, че Апостолът не се е спрял само на разпъването на света, или греха за нас, но прибавил и нашето разпъване за света. Малко е, като че ли казва той, че твоето външно поведение е добро. Влез в сърцето си, прегледай там чувствата и разположенията си и ги направи чисти, свети и богоугодни. Тази апостолска заповед се изпълнява от онзи който, влизайки в себе си, устремява своя ум към Бога и съзерцавайки Го, чрез мисълта за Него изпитва правотата на всяка своя мисъл и чувство и прогонва всичко лошо като богопротивно. Който има синовен страх пред Бога, той внимава строго върху себе си и навреме отсича всяко нечисто разположение, което съпътства, предшества или завършва неговите дела и по такъв начин очиства всяко дело и го представя пред Бога чисто, като непорочна жертва и тлъсто всесъжение.

Ние кое ще изберем? Трябва да изберем и едното, и другото. Който се е забъркал в порочни дела, нека ги захвърли и да поправи своето поведение. Който е поправил своето поведение, нека не спира дотук, а да влезе в себе си и да поправи своето сърце, като загаси в него страстите, които и доброто поведение за другите правят лошо пред лицето на Бога, Който вижда сърцето и по него оправдава или осъжда човека. Тогава всеки от нас може да каже с Апостола: *за мене светът е разпнат, и аз за света*. Амин.

В НЕДЕЛЯ КРЪСТОПОКЛОННА

А мене да ми не дава Господ да се хваля, освен с кръста на Господа нашего Иисуса Христа, казва свети апостол Павел (Гал. 6:14). Как свети апостол Павел е дошъл до такова разположение, че не искал да се хвали с нищо друго, освен с Кръста Христов? Кръстът е скръб, ограничение, унижение, как ще се хвали с него? Но ето, апостол Павел се хвали с него, заедно с него са се хвалили, разбира се и всички Апостоли, а сред тях и всички други кръстоносци. Защо така? Богомъдрите мъже прозрели великото значение на кръста, оценили го високо и се хвалели, че са се удостоили да го носят. В него те са виждали широта вместо ограничение, сладост вместо скръб, величие вместо унижение, слава вместо безчестие - и се хвалели с него, както някои се хвалят с някакво великолепно украшение и отличие.

О, кога Господ би дарил и нас с такова разбиране и разположение, за да схванем и почувстваме силата на кръста и да започнем да се хвалим с него! Ние не можем да не пожелаем това пред кръста, който се изнася сега и ни се предлага за поклонение.

Ето едно кратко общо обяснение за значението на кръста: Господ извърши нашето спасение чрез Своята кръстна смърт. На кръста Той разкъса списъка на нашите грехове. Чрез кръста Той ни примири с Бога и Отца. Чрез кръста Той низведе върху нас благодатните дарове и всички небесни благословения. Но Господният кръст е такъв сам по себе си. А всеки от нас става причастник на неговата спасителна сила не иначе, освен чрез свой собствен кръст. Собственият кръст на всеки, когато се съединява с Христовия кръст, силата и действието на Божия кръст се пренася върху нас, образува се като че ли връзка, чрез която от Христовия кръст преминава върху нас всяко благо даване и всеки съвършен дар. От това се вижда, че собственият кръст на всеки в делото на спасението е толкова необходим, колкото е необходим Христовият кръст. И ние не ще намерим нито един спасен, който да не е бил кръстоносец. По тази причина всеки от нас от всички страни е заобиколен с кръстове, за да не се затрудняваме в желанието си за кръстоносене и да не сме далече от спасителната сила на Христовия кръст. Може да се каже така: “Огледай се наоколо и в себе си, виж своя кръст, понеси го, както следва, заедно с Христовия кръст и ще се спасиш.”

Всеки от нас носи своя кръст, но не всеки гледа на него чрез Христовия кръст, не всеки го употребява за устройване на своето спасение, поради което не у всеки кръстът е спасителен кръст. Нека разгледаме всички възможни кръстове и да разберем как трябва да носим всеки един от тях, за да бъде той сила за спасение.

Кръстовете са много, но се разделят на три вида: първият вид са външните кръстове, които се слагат от скърбите и нещастията и изобщо от горчивата участ на земния живот. Вторият вид - вътрешни кръстове, които се раждат от борбата със страстите и похотите, заради добродетелите. Третият вид - духовно благодатни кръстове, възлагани от съвършената преданост на Божията воля.

Сега ще ви кажа няколко думи за външните кръстове. Това са най-многосложните и разнообразни кръстове. Те са разхвърляни по всички наши пътища и се срещат почти на всяка крачка. Тук се отнасят: скърби, злополуки, нещастия, болести, изгубване на близки, неуспехи в служението, всякакъв род лишения и загуби, семейни неприятности, лоши отношения с другите, оскърбления, обиди, клевети и др. Кой не носи някой от тия кръстове? Иначе не може и да бъде. От тях не избавя нито знатност, нито богатство, нито слава и никакво земно величие. Те са се сродили с нашето земно пребиваване от оная минута, когато е бил заключен земният рай, и не ще отстъпят от него до минутата, когато се отвори небесният рай.

Ако искаме, щото тези кръстове да ни бъдат за спасение, трябва да ги употребим съгласно Божието намерение при тяхното предназначение по отношение на човека изобщо и по отношение на самите нас. Защо Господ така е наредил, че на земята няма човек без скърби и трудности? - За да не забравя човекът, че е странник и тогава би живял на земята не като жител на родна страна, а като странник и гост в чужда земя и би очаквал завръщане в своето истинско отечество. Щом човекът съгрешил, веднага бил изгонен от рая и вън от рая бил отрупан със скърби и лишения и много различни неудобства, за да помни, че той не е на свое място, а е поставен под наказание, и да се погрижи да търси помилване и възвръщане на своето достойнство.

Така, наблюдавайки в живота скърби, нещастия и сълзи, не бива да се удивяваме. Така трябва. На грешния и непослушния не прилича пълно благоденствие и щастие. Нека се примирим с това и да носим благодушно своята участ. Но защо, ще каже някой, у мене са повече, а у други по-малко? Защо мене ме измъчват злополуки, а друг е напълно щастлив? Аз се разкъсвам от скърби, а друг се весели? Ако това е обща участ, би трябвало и да се разделя без изключение. - Но нали тя така се и раздава. Нека се огледаме и ще видим. Днес е тежко на един, вчера е било тежко на друг, или утре ще му бъде тежко. Господ му позволява сега да си отдъхне. Защо да гледаме часове и дни? Нека гледаме целия живот, от начало до края и ще видим, че на всички понякога е трудно, и то доста трудно. Вижте кой ликува цял живот? Днес е тежко на някого, а нима вчера той не е бил щастлив? Нека понасяме своите скърби с търпение и надежда, че и над нас небето ще се проясни. В живота, както и в природата, има и светли, и мрачни дни. На небето винаги е имало мрачни облаци, но те са отминавали. Така е и в живота. Ще отмине и нашата лична скръб. Нека така да мислим за нея и ще стоплим сърцето си с надежда.

Някого е постигнала тежка скръб в живота. Но нима това е безпричинна случайност? Не бива да забравяме, че Господ се грижи за нас и ние сме постоянно пред очите Му. Ако ни е постигнала скръб, то е с Негово съгласие и воля. Той допуска и ни изпраща скърби в живота. А Той знае съвсем точно на кого какво, кога и как да изпрати. И когато изпраща, то е за доброто на онзи, който подлежи на скръб. Като размислим така, ще видим Божиите благи намерения за нас в постигналата ни скръб. Господ или иска да очисти някакъв грях, или да ни отклони от греховно дело, или с по-малка скръб да ни предпази от по-голяма, или да ни даде случай да покажем търпение и вярност към Него, та после той да ни покаже и славата на Своето милосърдие. Разбира се, нещо от това се отнася и за нас. Нека открием кое е то, да го сложим като пластир върху нашата рана и болката ще стихне. Впрочем, макар и да не разберем ясно какво иска Бог да ни дари чрез нашата скръб, нека сърцето ни се изпълни с вярата, че всичко е от Бога и е за наше добро. Тогава спокойно ще си кажем: така е било угодно на Бога. Ще изтърпим. Когото Той наказва, той е Негов син.

Най-вече нека спрем вниманието си върху нашето нравствено състояние и съответната вечна участ. Ако сме грешни, каквито, разбира се, сме трябва да се радваме, че огънят на скръбта изгаря нашите грехове. Ние винаги гледаме земно на скръбта. Нека се пренесем в другия живот. Да застанем пред съда. И оттам да погледнем нашата скръб. Ако там трябва да бъдем осъдени, какви ли не скърби бихме пожелали да понесем тук, само да не попаднем под това осъждане. Не е ли по-добре сега да понесем не толкова голяма скръб така, че да се избавим чрез нея от вечния огън? Нека казваме сами на себе си: заради греховете получихме тези удари и да благодарим на Господа, че Неговата благост ни води към покаяние. Затова, вместо да скърбим безплодно, нека съзнаем какво е за нас греха, да се покаем и да престанем да грешим.

Така, обща ли горчива участ носим, или изживяваме лични нещастия и скърби, нека ги изтърпяваме, приемайки ги благодарно от ръцете на Господа като лекарство против греховете, като ключ, който ни отваря вратата на Царството небесно. Не бива да негодуваме, не бива да завиждаме на другите, не бива да се предаваме на безсмислено тъгуване. Защото в скръбта става така, че един започва да се сърди и негодува, друг съвсем се обърква и изпада в отчаяние, а трети се потапя в скръбта си и само скърби, без да наблюдава разумно наоколо и без да обръща сърцето си към Бога. Всички те не се ползват от изпратените им кръстове, както следва, и пропускат благоприятното време и деня на спасението. Господ им подава в ръце извършването на спасението, а те го отхвърлят. Когато ни постигнат нещастия и скърби, това значи, че ние вече носим кръста. Трябва да направим така, че това носене да бъде за спасение, а не за погубване. Трябва да направим промяна в мислите на ума и разположенията на сърцето. Нека възбудим в себе си благодарност, да се смирим под крепката ръка, да се покаем и да поправим своя живот. Ако сме изгубили вярата в Божия промисъл, нека я възвърнем вътре в душата си и ще целунем Божията десница. Ако се е скрила връзката между скръбта и греховете ни, да изострим окото на съвестта и ще я видим. Тогава ще оплачем греховете си и ще овлажним сухотата на скръбта със сълзите на покаянието. Ако сме забравили, че горчивината на тукашната скръб избавя от най-горчивата вечна участ, нека си спомним това и към благодушието да прибавим желанието да поскърбим, та за малките тукашни скърби да срещнем тая вечна милост от Господа. Много ли е и трудно ли е всичко това? А тези помисли и чувства са нишките, чрез които нашият кръст се свързва с Христовия кръст и от него извират спасителни сили за нас. Без тях кръстът си остава на нас, тежи ни и няма спасителна сила, защото е откъснат от Христовия кръст. Тогава ние ставаме неспасявани кръстоносци и не можем да се хвалим с кръста на нашия Господ Иисус Христос.

След като чухте моето кратко слово за външните кръстове, моля ви, братя, да бъдете мъдри и да понасяте времето на нещастията и скърбите с благодушие, благодарно и покайно търпение. Тогава ще почувстваме спасителното действие на скръбните кръстове и ще се радваме, когато ни се изпратят, виждайки през тях светлината на славата, и ще се научим да се хвалим с тях не само заради бъдещия, но и заради тукашния техен плод. Амин.

В същата неделя

От трите вида кръстове аз ви говорих за единия, именно за външните кръстове - скърбите, нещастията и лишенията. Сега ще ви кажа няколко думи за втория вид кръстове - вътрешните.

Ние срещаме вътрешните кръстове по време на борбата със страстите и похотите. Свети апостол Павел казва: *ония пък, които са Христови, разпнали са плътта* ***си*** *със страстите и похотите* (Гал. 5:24). Разпнали? Значи имало е кръст, на който у тях са разпнати тия страсти и похоти. Какъв е тоя кръст? - Борбата с тях. Да разпънем страстите, значи да ги обезсилим, задушим, изкореним. Човек побеждава дадена страст няколко пъти и я обезсилва. Побеждава я още няколко пъти и я задушава. Побеждава я още няколко пъти и я изкоренява съвсем с Божията помощ. Тъй като тая борба е трудна, прискръбна и болезнена, то тя е наистина кръст, забит вътре в нас. У борещия се със страстите понякога ръцете са като че ли пригвоздени, трънен венец се слага на главата му, живото сърце се пробожда. Нему става така тежко и болно!

Но не може без труд и болка: защото, макар страстите да са ни чужди, но дошли отвън, така са сраснали към тялото и душата, че са проникнали с корените си във всички техни части и сили. Речем да ги изтръгнем - болезнено. Болезнено, но спасително, и тая спасителност се получава не иначе, освен чрез болезненост. Има болест наречена полипи: някакво чуждо нам тяло се заражда в нашето тяло, расте и пуска корени. Ако не ги оперираме, не ще се излекуваме, а при операцията боли. Нека боли, но тая болка възвръща здравето. А ако ги изоставим и не ги оперираме, пак ще боли, но тая болка не е за здраве, а за усилване на болестта, може би дори до смърт. Как лекуват сибирската болест? Изрязват пъпката, обгарят мястото и още намазват с нещо отровно и натриват. Болезнено, но лековито. А ако не се лекува, болката ще остане, но ще докара смърт. Така и борбата със страстите, или, тяхното изкореняване е болезнено, но спасително. А ако ги оставим спокойни, те също ще ни причиняват тежест, болезненост, страдание, но не за спасение, а за погубване и духовна смърт: *защото платката, що дава грехът, е смърт* (Рим. 6:23).

Коя страст не е болезнена! Гневът изгаря, завистта изсушава, похотта разслабва, скъперничеството не позволява да ядем и спим, оскърбената гордост убийствено разяжда сърцето. И всяка друга страст - омразата, подозрителността, свадливостта, човекоугодничеството, пристрастието към предмети и лица ни причинява свое терзание, тъй че да живеем в страсти е същото като да ходим с боси крака върху ножове или жарава. И пак, у кого няма страсти? У всекиго ги има. Щом има самолюбие, има и всички страсти: защото то е майката на страстите и не остава без дъщери. Само че те не са в еднаква степен у всеки: при един преобладава една, у друг - друга, и управлява останалите. А когато в човека има страсти, има и мъчение от тях. Страстите мъчат и разпъват всекиго - само че не за спасение, а за погубване.

Така, носейки страстите, ние се терзаем от тях и погиваме. Не е ли по-добре да се стегнем и сами да си устроим страдание, също по повод на страстите, но не за погубване, а за спасение? Стига само да обърнем ножа и вместо удовлетворявайки страстите, да поразяваме себе си с него, да поразяваме с него страстите, започвайки борба с тях и пречейки им във всичко. И тук ще има болка и страдание на сърцето, но болка лековита, след която веднага настъпва приятно успокоение, както, когато се сложи лековит пластир върху рана. Например, някой се разгневи, но е трудно да успокои своя гняв и е неприятно. Ако го преодолее, той се успокоява, но ако го удовлетвори, дълго време остава неспокоен. Някой е оскърбен - трудно е да преодолее себе си и да прости. Ако прости, той получава вътрешно умиротворение, а ако отмъсти, не ще намери покой. У някого се разгаря пристрастие, трудно е да го потуши. Ако го потуши, ще види Божия светлина, ако не го потуши, ще ходи като пребит. Така е с всички страсти. И страстта мъчи и борбата с нея причинява скръб. Но първото погубва, а второто изцелява и спасява. На всеки човек, обхванат от страсти, трябва да кажем: “Ти погиваш на кръста на страстите. Разруши тоя кръст и издигни друг - кръст на борба с тях. И ти ще се

разпънеш на него за спасение". Всичко това е ясно като слънчев ден и изборът, изглежда, не е твърде труден. Обаче на дело той невинаги се осъществява.

Ние трябва да се удивляваме на нашето заслепление: страда някой от някоя страст и все още я удовлетворява. Вижда, че удовлетворяването на страстта все повече и повече му причинява зло и все пак я удовлетворява. Необяснимо враждуване против самия себе си! Друг се приготвя да ѝ се противопостави, но щом като тя се пробуди със своите изисквания, веднага тръгва след нея. Пак се приготвя и пак отстъпва. Това се повтаря няколко пъти и успехът е един и същ. Необяснимо разслабване на нравствените сили! Къде се крие хитростта и лъжата? - В това, че страстта обещава за своето удовлетворяване планини от удоволствия, а борбата с нея не обещава нищо. Но нали много пъти е било изпитано, че удовлетворението на страстта донася не щастие и покой, а мъка и терзание. Тя много обещава, но нищо не дава. А борбата нищо не обещава, а всичко дава. Ако не сте опитали това, опитайте го и ще видите. Но тук е нашето нещастие, че нямаме сили да опитаме. Причината за това е нашето себежалене. Себежаленето е нашият най-ласкателен изменник и враг, първото изчадие на самолюбието. Галим себе си и сами се погубваме. Мислим, че си правим добро, а всъщност си причиняваме зло. И колкото повече вършим зло, толкова повече ни се иска да го вършим. Така злото расте и нашата крайна погибел се приближава до нас.

Братя, нека се въодушевим и да вземем кръста на саморазпъването - чрез разпъване и изкореняване на страстите и похотите. Да отхвърлим себежаленето и да разпалим ревността към себепринуждението. Нека имаме сърцето на лекаря, който при нужда прави тежки и болезнени операции и на най-любимите си и почитани хора. Няма да ви посочвам начина и целия ход на тая борба със себе си. Нека започнем работа - тя сама ще ни подскаже и научи на всичко. Да си припомним онова спокойствие, оная радост и светлина, които изпълват сърцето след преодоляване на страстта, и да възгреем нашата ревност да се борим с тях. Светлина, спокойствие и радост се зараждат още от самото начало на тая борба и все растат и се издигат, докато не се завърши накрая мирното устройство на сърцето, в което почива Бог. И Бог на мира наистина винаги пребивава с този, който достигне тая степен. Тогава става напълно ясно, че тъкмо кръстът е дървото на живота. Райското дърво на живота е останало в рая. Вместо него на земята е забито дървото на кръста. Назначението и на това дърво на кръста е същото: да вкуси човек и да бъде жив. Нека пристъпим, да долепим устни и да пием от него живот. Ще се прилепим към кръста, когато отхвърлим себежаленето и възревнуваме за саморазпъване. А ще пием от него живот, когато встъпим в борба със страстите. Всяка победа над страстите ще бъде същото, каквото е приемането на живителни сокове от живоносния кръст. Нека по-често долепваме устни до кръста, за да се напием и да се изпълним с живот. Дивно е свойството на саморазпъването! То като че ли отнема, но отнемайки, дава. То като че ли отсича, но отсичайки, привързва. То като че ли убива, но убивайки, оживява. Чрез Христовия кръст смъртта бе победена и бе даден животът. Какво благо за малко труд! Трудна е първата стъпка - първото себепреодоляване, първата решимост за борба, а после става все по-леко и по-леко. И ревността по-силно ще се разгаря, и умението да побеждаваме ще се увеличава и страстите ще слабеят. Нужно е само да започнем, по-нататък борбата със страстите сама по себе си ще се разгаря и ще става по-лека. И затуй, колкото по-бързи и по-живи са ударите, толкова по-близо е краят на борбата и спокойствието. Нямаме достатъчно сили да започнем? Да се молим, Господ ще ни ги даде. Нека осъзнаем опасността от робуване на страстите и ще ги прогоним от тяхната тъмнина към светлината на свободата от тях. Да оживим в себе си чувството за тяхната мъчителност и така ще възгреем нашата досада от тях и желанието ни да се избавим. А най-вече, като изповядаме нашето безсилие пред Бога, нека застанем и да тропаме на вратата на Неговото милосърдие, викайки за помощ. Помощта ще дойде! Господ ще погледне към нас и светлината на Неговите очи ще изгори в нас самосъжалението и ще запали ревността да се въоръжим бодро против страстите. И тогава, щом Бог е с нас, кой ще е против нас?

Подвигоположниче Господи, Ти, Който ни въодушеви да започнем подвига на борба със страстите, дай ни сили да устоим в тая борба, та под закрилата на Твоя Кръст, добре да се подвизаваме, гледайки на Тебе, Началника и Извършителя на нашата вяра, Който устрои нашето спасение чрез Кръста и ни дари живот в него. Амин.

В същата неделя

Остана да ви изясня третия вид кръст, спасителен за нас - кръста на предаността на Божията воля. Ще ви кажа и за него няколко думи.

Ще ви кажа само няколко думи, защото пълното учение за него превишава моите сили. На тоя кръст възлизат най-съвършените християни. Те знаят за него и биха могли да говорят за него ясно, пълно и със сила. Кой друг би говорил така? А не мога да не говоря, за да не би някой от вас, като е победил някои страсти в себе си и се е успокоил донякъде от техните тревоги вътре в него, да помисли, че вече е направил всичко, каквото трябва да направи и което се очаква от християнина. Не, още не всичко е направено. Който дори съвсем се е очистил от страстите, не е извършил още главното християнско действие, а само се е приготвил за него. Ако сме очистили себе си от страстите, нека принесем себе си чисти на Бога в жертва чиста и непорочна, каквато само прилича на Него Пречистия. Да погледнем към Голгота. Там кръстът на Благоразумния разбойник е кръст на очистване от страстите, а Христовият кръст е кръст на чиста и непорочна жертва. Той е плод на предаността на Божията воля - безпрекословна, пълна, безвъзвратна. Кой издига нашия Спасител на Кръста? - Тази преданост, защото Господ Иисус Христос се молел в Гетсиманската градина да го отмине тая чаша, но решително добавил: *обаче не както Аз искам, а както Ти* (Мат. 26:39). При Неговите думи: *Аз съм*, ония, които бяха отишли да го хванат, паднали. Но после Го хванали и вързали. Защо? Защото по-рано Сам Той е свързал Себе Си с предаността си на Божията воля. Под Кръста цялата твар потрепера и мъртвите получиха живот. А Той остана неподвижен на Кръста, защото бе предал Своя дух на Бога. Такива са и всички, които са възраснали *до* ***състояние на*** *мъж съвършен, до пълната възраст на Христовото съвършенство* (Еф. 4:13). Те всички, така да се каже, са разпънати на волята Божия. На нея е закована всяка тяхна лична постъпка, и мисъл и желание. Или, в обикновения смисъл на думата, последните съвсем ги и няма у тях. Всичко в тях е умряло, бидейки пожертвано на Божията воля. Това, което ги движи, е Божий знак, Божие внушение, което се запечатва в сърцето им по начин, известен само на тях и определя цялата им дейност. Свети апостол Павел по отношение на себе си изобразява това състояние така: *Разпнах се с Христа, и вече не аз живея, а Христос живее в мене* (Гал. 2:19, 20). Щом се съразпънал с Христа, той, Апостолът, мъж най-съвършен, престанал вече да живее сам, а Христос вече живеел в него. Или той бил в такова положение, за което пише на друго място: *защото Бог е, който ви прави и да искате, и да действувате според благата* ***Му*** *воля* (Фил. 2:13). Това е върхът на християнското съвършенство, до който е способен да стигне човек. То е предначало на бъдещето състояние след Възкресението, когато Бог ще бъде всичко във всички. Ония, които са се удостоили да го достигнат, пребивават само с Бога в сърцето си. Само чрез Него живеят и действат, скривайки се в най-съкровено, най-дълбоко безмълвие. Казват, че високо в последните предели на нашата атмосфера спира всяко движение на земните стихии. Там спокойно владее една всемирна стихия. Това е образ на ония, които са се съразпънали с Христа, престанали са да живеят свой живот и са започнали да живеят само с Христа, или, с други думи, изкачили се на кръста на съвършената преданост на Божията воля, която единствена владее и действа в тях, при отсъствие на всякакви лични съображения и действия.

Повече нищо не умея да ви кажа за това. И това ви говорих само за да напомня къде е краят, къде трябва да бъдем и какво трябва да достигнем. И знаейки това, да устроим такова вътрешно разположение в нас, че каквото и добро да вършим, да не го считаме за нещо, ако не сме достигнали до тая, определена за нас и очаквана от нас висота на духовния живот. Мнозина мислят, че християнството е същото, както и другите видове живот, но не е така. То започва с покаяние, узрява чрез борба със страстите, завършва със съразпъване с Христа на чистия вътрешен човек и сливане с Бога. *Защото* ***вие*** *умряхте,* казва Апостолът, *и вашият живот е скрит с Христа в Бога* (Кол. 3:3). Тук всичко се извършва вътре, невидимо за хората и знайно само за съвестта и за Бога. Тук външното е нищо. Разбира се, то е прилична обвивка, но не е решителен свидетел и толкова по-малко производител на вътрешното. Външното добро поведение често може да бъде прекрасна външност на гроб, пълен с кости.

Това като знаем, братя, нека отидем на Голгота при кръстовете и да започнем да нагаждаме себе си към тях и тях към себе си и да видим кой кръст на кого подхожда. Симон Киринеец, който носил Кръста на Господа, е символ на ония кръстоносци, които се подхвърлят на външни скърби и лишения. Кого изобразява разпънатият Благоразумен разбойник и кого изобразява Господ на кръста, аз току-що ви казах. Първият изобразява ония, които се борят със страстите, а Господ - съвършените християни, които са се разпънали

в своята богопреданост. А кого изобразява кръстът на другия разбойник? - Изобразява ония, които служат на страстите. Страстите ги мъчат, терзаят, разпъват на смърт, не давайки им никаква утеха и никаква блага надежда. Нека всеки да пробва за себе си кръстовете по тези признаци и по тях сам да определи кой е той - Симон Киринеец ли, Благоразумният разбойник ли, подражател на Иисуса Христа ли, или неразкаяният разбойник?

Каквито се окажем, такъв край и ще чакаме за себе си. Аз само ще прибавя: никой не бива да мисли, че е възможно по пътя на спокойния и безгрижен живот да станем това, което трябва да бъдем в Христа. Утехите, ако ги има в истинските християни, са съвсем случайни. Отличителният характер на техния живот са страданията и скърбите, вътрешни и външни, доброволни и неволни. *През много скърби трябва да влезем в Царството Божие* (Деян. 14:22) и в това, което е вътре в нас. Първата стъпка тук, преломът на волята от зло към добро, който е сърцето на покаянието, се изразява в смъртна болка от раната на съкрушението, от която после тече кръв през цялото време на борбата със страстите и която се затваря при придобиване на чистотата, която извежда християнина на кръста за съразпъване с Христа в Божията воля. Всичко е скърби, болки и трудности. Може да се каже така: спокойствието е свидетелство за неправ път, а скръбността - свидетелство за пръв път.

Като размишляваме върху това, нека се радваме, кръстоносци! А какво да предложим на ония, които се утешават? - Думите на Авраама към богатия в притчата за богатия и Лазар. Ония, които служат на страстите, се утешават в тоя живот, а другите, които са поели борбата със страстите, страдат тук. В другия живот ще стане обратното: ония, които вървят по кръстния път, ще се утешават, а ония, които са се утешавали, ще страдат. Някои казват: ето, не можем ли да се повеселим, или да си позволим някое удоволствие? - Когато главното е извършено, може да се позволи и това. Но мнозина занемаряват борбата със страстите и участват в гуляи, веселби, пиянство, различни развлечения, преминават от една приятност в друга. А за главното, за онова, как да достигнат духовната висота, на която трябва да бъде всеки християнин, дори и не помислят. Какъв плод може да се очаква от такъв живот? Онова вътрешно наше отношение към Бога в Христа като че ли само ще зрее, независимо от тези външни несъгласия? Как ще зрее? Гори ли свещ срещу силен вятър? Може ли да има живот, когато в организма е вкарана отрова? - Не. Щом искаме за себе си добро, да захвърлим утехите, да поемем кръстния път на покаянието, да прегорим в огъня на саморазпъването, да се закалим в сълзите на сърдечното съкрушаване - и ще станем злато или сребро, или драгоценни камъни и в свое време ще бъдем взети от небесния домовладика за украшение на Неговите пресветли и премирни чертози. Амин.

В ЧЕТВЪРТА НЕДЕЛЯ НА ВЕЛИКИЯ ПОСТ

Днешният неделен ден се посвещава на паметта на свети Иоан, автор на “Лествицата”. Не е нужно да се говори защо е наредено така в светата Църква. Светият пост е установен не само за наше очистване, но и за укрепването ни в доброто, не само за това, да сложим добро начало, но и да се придвижим напред по пътя към съвършенството. Така, за да не би някой, като се е потрудил малко в доброто, като е извършил няколко подвига, или е провел известно време строг духовен живот, да помисли, че той вече е извършил всичко, или е отишъл далече по пътя към съвършенството, на всеки от нас днес се напомня паметта на свети Иоан Лествичник, та спомняйки си за него, да си представим мислено и неговата света “Лествица” и като измерим чрез нея своите трудове, да определим по-вярно какво сме изминали и какво ни предстои да изминем. За да ви помогна в това спасително дело, би било по-добре от всичко съкратено да ви опиша светата Лествица на възхода към богоподобното съвършенство. Мисля, че това ще ни се удаде най-добре чрез описване на живота на свети Иоан Лествичник: защото не само със своята книга, но и с живота си той ни показва стълбата, по която е необходимо да се изкачва всеки, който желае да се усъвършенства в духовния живот. И тъй, слушайте.

Житието на свети Иоан Лествичник е кратко, но то в малкото съдържа много, или по-добре казано - всичко. Ето неговият живот:

Още от детските си години той възлюбил Господа и без да гледа на примамливите надежди, които са му давали естествените дарби и голямата ученост, той напуснал своето родно място и се отдалечил в Синай, за да се освободи от многото пречки към духовния живот.

Сложил така добро начало, с постъпването си в светата обител той предал себе си изцяло на опитен ръководител и имал такова поведение, като че душата му нямала ни свой разум, нито своя воля. Като потискал у себе си по този начин своята самонадеяност и своеволие, той скоро се освободил от свойственото на даровитите хора високомерие, придобил небесна простота и достигнал съвършенство в трудовете и добродетелите на послушничеството.

Когато неговият духовен ръководител напуснал земния живот, свети Иоан, изгаряйки от любов към по-голямо съвършенство, бидейки вече укрепнал в добродетелите на монашеството - и външни и вътрешни, - излязъл на попрището на безмълвието. Като си избрал удобно място за този подвиг, той прекарал четиридесет години в уединение, строго въздържание и подвижничество, в непрестанна молитва и богомислие, а най-вече в сълзи, които са били за него храна ден и нощ.

Поради това, той скоро възлязъл на най-високата степен на чистотата и станал съсъд на особени Божии дарования: прозорливост, дръзновение в молитвата и чудотворството. Когато е трябвало да избират духовен ръководител за светата обител, всички братя единодушно го поставили за свой игумен, като някакъв нов Моисей, а той, снизхождайки от духовната планина на богосъзерцанието, предложил на всички като богописани скрижали своята света “Лествица”, в която е представил образец на съвършен християнски живот, преминат от самия него и с Божията благодат начертан в сърцето му. Ръководейки така монашеското братство, той достигнал предела на видимия живот и отминал в горния Иерусалим.

Ето целия живот на свети Иоан. Аз не засегнах подробности, имайки предвид да покажа само ония степени, по които той се е изкачвал към съвършенството, за да се поучим. И за всекиго е лесно да забележи, че тези духовни степени са били главно три: напускане на света с всичките му надежди, трудове на послушанието по съветите на ръководителя и безмълвие, което го е направило достоен за особени Божии дарования и богомъдро ръководене на светата обител. Тези степени са общи за всички светии, просияли с християнско съвършенство на земята, в което сами можете да се уверите, като прочетете с внимание животоописанието на всекиго от тях. Тия степени трябва да преминем и ние, ако искаме да бъдем истински християни.

Някой би казал: това е живот на монах пустинник, а ние сме миряни, живеем в съжителство с хора, как ще приложим неговия начин на живот? Макар някой да би желал да подражава, той не би могъл да стори това, защото ние се намираме при съвсем други условия на живот. Но, братя, силата не е във формата. Ние не можем да преминем трите показани степени в тоя вид, както свети Иоан ги е преминал и както ги преминават всички монашестващи. Но можем да ги преминем така, както те могат да бъдат преминати в света и в съжителство с миряни, в друга форма, но в същата сила. Преди всичко, нека им дадем съвременно название. Отричане от всичко, или напускане на света, това ви е ясно. Послушание - това е живот в добри трудове, не по своя воля, но по съветите на други. Накрая, безмълвие - това е вътрешен стремеж да бъдем непрестанно в сърцето си с Бога и когато някой достигне това, той започва да проявява сила Божия, или особени дарования. Да видим сега, как това може да бъде изпълнено от мирянина и даже се изпълнява от нас.

Така, което у свети Иоан е напускане на света и уединяване в светата обител Синай, у нас е напускане на греховния живот и обръщане на ума и сърцето към богоугаждане: защото светът е символ на греховния живот, а монашеската обител - символ на добродетелния живот. Който напуска греха и желае да живее свято, той прави същото, което прави онзи, който напуска света и постъпва в светата обител. Ако вие в този пост сте принесли искрено покаяние и сте обещали да не оскърбявате повече Бога с греховете си, вие сте истински подражатели на свети Иоан, когато той, напускайки света, се отдалечил в Синайския манастир. Но вие трябва да пребъдвате неуклонно в това си намерение и да спазвате неговите изисквания, за да станете негови подражатели и във втората степен на възхода му към съвършенство.

На втората степен, в светата обител, свети Иоан носил труда на послушанието под ръководството на своя духовен ръководител. В какво трябва да се състои това послушничество в нашия житейски бит? - В изпълнение на изискванията, определени от начина на живот на всекиго от нас, като членове на семейството и обществото и като духовни чеда на Църквата. Върши това, което гласят тези изисквания и ще бъдеш добър послушник. Слуга ли си, изпълнявай заповедите на служенето. Баща и майка ли си, изпълнявай родителските заповеди. Син ли си, изпълнявай заповедите на синовството. Съдия ли си, изпълнявай заповедите на правосъдието. Търговец ли си, търгувай, както е заповядано. Ако гражданското устройство иска нещо, изпълни го. И всичко, което светата Църква заповядва, изпълни от малкото до голямото. Всичко това е спасително послушничество, когато се действа не по своя воля, а както е предписано. Свети Иоан е имал ръководител. Кой е вашият духовен ръководител? - Църковните пастири. Питай и се осведомявай винаги и постъпвай според техните указания. Те ще съобщават на всички не своята воля, а заповедите на Евангелието и установленията на светата Божия Църква. Ето как всеки от вас, оставяйки греховете, ще започне да живее в трудовете на доброто и в изпълняване на различните Божии заповеди под ръководството на законните пастири. Тогава ще бъде подражател на свети Иоан във втората степен на неговото съвършенство.

Накрая, как да му подражаваме в неговото безмълвие? Ето как. Помислете какво значи безмълвие? Външно - това е отдалечаване от всичко и пребиваване в самота, а вътрешно - това е отстраняване на всякакво разсейване на мислите и съсредоточаване в сърцето си, за да пребиваваме там неизменно, пред лицето на Всевишния Бог. Външното безмълвие не е по вашите сили и в житейския бит то може да се яви случайно, но вътрешното уединение е във ваши ръце. Върху него именно и внимавайте, като се грижите по всякакъв начин, колкото се може по-често да влизате вътре в себе си, във вашата вътрешна килия и там да прекарвате насаме с Бога. У дома ли сте, или на път, на работа или в храма, напрягайте се да не откъсвате вниманието си от сърцето и не отклонявайте окото на вашия ум от Божието лицезрение. И ще бъдете уединени и безмълвни. Потребността от вътрешно безмълвие се ражда в душата вследствие на добросъвестния труд за изпълнение на Божиите заповеди. Докато страстите и греховните навици владеят сърцето, не е възможно да имаме вътрешно безмълвие: това е така поради тяхното свойство. Трудът в доброто и изпълнението на Божиите заповеди изтръгва страстите и греховните навици от нашето естество. Тогава се ражда желание да бъдем само с Господа. И погледнете: ония, които са укрепнали в добрите дела и добро разположение на духа, често, или във време на молитва у дома и в храма, или във време на благочестиво размишление и четене, така силно се съсредоточават в себе си и потъват в такова безмълвие, че не забелязват как времето минава и биха желали часът на молитвата у дома или четенето в храма да не свършва, за да бъдат по-дълго в това блажено състояние. Това е началото на вътрешното безмълвие, възможно и в семейния бит. Нужно е да се продължи животът в трудовете на доброто, с непрестанна грижи и молитва тези минути на вътрешно безмълвие да бъдат по-чести. И ще бъдат. Господ не ще пренебрегне труда на любовта. Необходимо е да се

избягва във всекидневието на живота всичко, което разстройва това благонастроение и охлажда блажената топлота на вътрешното безмълвие.

Ето как всеки от нас може да стане пълен подражател на свети Иоан Лествичник. Но, братя, тичайте така, че *да постигнете* ***целта*** (1 Кор. 9:24). Възхождайте *до пълната възраст на Христовото съвършенство* (Еф. 4:13). Виждате прекрасен образец. Пред него стореното от нас е нищо. Но за това сега няма да говорим. Забравяйки онова, което е минало, нека се стремим напред, към почестите на небесното звание в Христа Иисуса. Амин.

В същата неделя

След поклонението на честния и животворящ Кръст, което стана миналата неделя и седмица, сега светата Църква ни напомня преподобния и богоносен отец Иоан Лествичник, все с една и съща цел - да ни поощри в подвига на самоизправлението и преуспяването в добродетелите. Знаете, че свети Иоан е написал една душеспасителна книга, наречена “Лествица” (Духовна стълбица), която води към небето. В нея се описва една непрекъсната верига от добродетели, или техните степени, в които, преминавайки от една в друга и същевременно, възкачвайки се от една степен в друга по-висока, накрая християнинът влиза в духовното небе, в което той става един дух с господа. Навеждайки нашата мисъл на тоя последен предел на християнския живот, светата Църква желае да ни каже: не се страхувайте от кръста на саморазпъването и не бягайте от подвига на собственото кръстоносене. Гледайте накъде води той и се въодушевете. Има за какво да се потрудите.

Духовната стълба на свети Иоан именно е способна да влее във всяка душа тоя дух на мъжествено усърдие. Тя изяснява всичко: и началото на всяка добродетел, и нейното възрастване, и препятствията, и начините за тяхното преодоляване и чрез това така леко представя упражнението в тях, че читателят веднага иска да започне подвига, за да преуспее духовно. Поради това много бих желал всички да се запознаят с тая книга и да се ползват от нея за своето спасение. - Аз сам бих ви я преразказал, но как да сторя това? Цяла книга. Ще ви съобщя поне накратко нейното съдържание и ще опиша целия наш път към Господа под форма на възкачване по стълба.

Лествицата на свети Иоан има тридесет степени, според числото на годините на Господ Иисус Христос, след които той е започнал да върши и да учи. Подобно на стълбата, видяна от патриарха Яков, тя с единия си край опира на земята, за да бъде достъпна за нас земните, а с другия край опира до небето, сочейки крайния предел на нашето предназначение. По стълбата на Яков слизали и се качвали ангели, което значи, че християнските добродетели са ангелско дело и се извършват с помощта на светите Ангели. На върха на стълбата свети Яков вижда Господа: към Господа води и стълбата на християнските добродетели, чрез които всеки, възхождайки от сила в сила, достига до състояние на мъж съвършен, до пълната възраст на Христовото съвършенство - достига онова съвършенство, към което задължава Господ: *И тъй, бъдете съвършени, както е съвършен и небесният ваш Отец* (Мат. 5:48), онова единение с Бога, за което се е молил Господ да бъдат всички едно: *както Ти, Отче, си в Мене, и Аз в Тебе, тъй и те да бъдат в Нас едно* (Иоан. 17:21).

Предвиждайки това неизказано благо, братя, нека мъжествено да пристъпим към тая стълба и бодро да принудим себе си към усърдие в нейното възкачване.

Мъжествено да пристъпим и бодро да принудим себе си да сложим добро начало за това възкачване. Ако навсякъде началото е добро, делото наполовина е извършено, толкова повече в духовния живот, за който то винаги е пълно предначертание. Защото вижте какво изисква тук първата стъпка? Изисква да оставим земята. Както в обикновения живот не можем да стъпим на стълбата, ако не вдигнем крак от земята, а след това и другия, за да стъпят двата на първото стъпало, така и в духовния живот първата степен на изкачването към християнско съвършенство е отделяне от земята - греха, т.е. отдалечаване от грешни дела и порочни чувства и разположения, което се постига чрез покаяние, когато, отхвърляйки всичко лошо, ние влагаме блага решимост да угаждаме на Бога. Който е стигнал до тая решимост, той е направил първата стъпка, изкачил се е на първата степен. Както за оногова, който е като че ли сраснал със земята, не е възможно

да се изкачи по стълбата, така и този, който е обременен от грехове, не може и да мисли за възход към съвършенство. Отклони се по-напред от злото и ще започнеш да вършиш добро. Да се отклониш от злото, казва свети Лествичник, е начало на покаянието. Началото на покаянието е начало на спасението, а началото на спасението е благата решимост да угаждаме на Бога (степ. 26, гл. 63).

След като стъпим на стълбата, как се изкачваме нагоре? - Действайки с ръце и с крака, стъпвайки ту с десния, ту с левия крак и напрягайки всички части на тялото. Така и онзи, който се е покаял и е добил благата решимост да угажда на Бога, веднага започва работа, придружена с напрежение и на душевните, и на телесните сили и тяхното силно изнуряване. Защото той ще трябва да се противи на себе си в лошото и да се принуждава към добро, да внимава върху себе си и върху всички наоколо, от многото да избира по-доброто, да не избързва и да не изостава, да не пропуска без внимание и малките увреждания на греха, да отстранява препятствията, да отгатва начините в нападенията на демоните и да се бори с тях, без да слага оръжието. Всичко това съставя труда в борбата със страстите и в преуспяването в доброто, от които се обуславя самото възкачване към съвършенство. Защото, що е съвършенството, ако не изкореняване на страстта и насаждане вместо нея на добро разположение? Това е и нашият главен труд. И не една степен трябва да изкачим, докато го завършим. Не изведнъж се изкореняват всички страсти и не изведнъж се насаждат всички добродетели. И едното, и другото става постепенно. И намаляването на всяка страст има своите степени, също както и утвърждаването на всяко добро разположение. Поради това у свети Лествичник описването на този труд се завършва едва с 26-а степен (вж. “Лествицата”).

На какво ли не учи той тук, против коя ли страст не се въоръжава? Въоръжава се против гордостта и славолюбието, хитростта и лукавството, сребролюбието и користолюбието, чревоугодието и нецеломъдрието, многословието и злословието, гнева и злопаметството, лъжата и клеветата, леността и безделието, малодушието и боязливостта и пр. Научава на смирение, незлобие, мъжество, бдение и усърдие в молитвата, безкористие, целомъдрие, въздържание, кротост, благоразумно мълчание, послушание, помнене на смъртта, покаен плач, добросърдечие и пр. Изкореняването на всяка страст и насаждането на противоположната добродетел представлява особена степен, която трябва да преминем, за да пристъпим към следващата. Във всичко това има свой чин и порядък, впрочем за всекиго свой, но с който той наистина се съобразява. “Ония, които се опитват да се възнесат на небето с тялото си, казва Лествичник, наистина имат нужда от самопринуждение и самоизмъчване. Благата решимост да угаждаме на Бога ражда трудовете. Трудовете са упражнение в добродетелите, или постоянното ни обучение в тях. Плодът на това обучение е навикът в тях”. А от навика произлиза утвърждаването в доброто.

Това е пределът на трудовете във възхода по стълбата на добродетелите. Казват, че колкото по-високо се издигне човек от земята, толкова по-слабо е земното притегляне, и следователно по-лека е борбата със собственото тегло за оногова, който се издига нагоре. А има една граница, след която телата съвсем престават да тежнеят към земята, спират на едно място, т. е. изгубват своята тегловност. Така и в степените на духовното съвършенство, колкото по-високо някой се изкачи в него, толкова по-малко го привлича земното. С други думи, колкото по-здраво някой се утвърди в добродетелите чрез постоянния навик в тях, толкова по-слабо го смущават греховете и страстите. А има и такава висота на съвършенството, дето страстите почти съвсем замират и душата се наслаждава на покоя на пребъдването в доброто, в което тя действа безпрепятствено, свободно, непринудено, естествено, също така, както например е естествено дишането и кръвообращението. Тая степен се достига тогава, когато в душата се утвърди съвършено всяка добродетел и просияе безстрастието и чистотата. Това е духовното небе - връхната точка на стълбата. На достигналите този предел принадлежат обещаните от Господа блаженства и върхът на блаженствата - вселяване на Бога, виден от Якова на върха на стълбата. Съвършено безстрастен, казва свети Лествичник, се нарича и е онзи, чийто ум се е издигнал по-високо от всяка твар, а душата си е представил пред лицето на Бога. Безстрастието е сърдечното небе на ума, небесна палата на Небесния Цар. Плодът на безстрастието е пълнотата на любовта и съвършеното вселяване на Бога в ония, които са станали чрез това безстрастие чисти по сърце, за което е казано: *защото те ще видят Бога* (Мат. 5:8; степ. 29, гл. 2, 3, 14).

Ето къде извежда и с какво завършва духовната стълба. Тази именно картина Църквата иска да опише сега пред нас и, разбира се, не поради любопитство или празнословие, а за да ни даде подбуда и възможност да разгледаме добросъвестно сами себе си и да определим безпогрешно - къде стоим и на коя степен се намираме? Стъпили ли сме на стълбата и след като сме стъпили, далече ли сме отишли, дали сме се

издигнали високо над земята и вижда ли се поне малко крайният предел на възкачването? Разбира се, може би трудно и дори невъзможно е да определим числено своята степен, но не е трудно да определим степените, които се отличават с резки черти. Например кой не би могъл да определи своята първа степен? Кой не би могъл да отговори, покаял ли се е и има ли твърдо намерение да се поправи? Също така, всеки е в състояние да каже, след разкаянието за греховете встъпил ли е в борба със страстите, съпротивлява ли им се, или се предава? Какво ще кажем ние с вас, братя? Застанахме ли на стълбата? Направихме ли поне една крачка?

На тези въпроси нека отговори съвестта на всекиго. А аз ще кажа, че макар някой да е направил дори само една крачка, похвално е. Той е вече на стълбата, на добрия път. Макар да е нужно още много да се труди, докато се видят в него ясни признаци на съвършенство, все пак началото е сложено. Не бива да се колебаем и да се леним да се движим напред, доколкото силите ни позволяват. Нашето шествие ще бъде благословено. И ако то е постоянно и неотклонно, непременно ще се увенчае с успех. Макар само това да е сторено, добро е. Но лошо е, ако не е направена и първата стъпка, ако някой се е предал на страстите и не мисли да се отдели от тях, или и да мисли, но отлага от днес за утре, или, съжалявайки за своята любима страст, иска да я замени с нещо добро, но не се отказва от нея, или, нямайки силни страсти и порочни дела, живее спокойно и нехае за чистотата на своето сърце. Всички такива и подобни на тях не стоят на добрия път, още не са стъпили на стълбата, която води към Бога, на такива предстои да направят първата стъпка. Ето защо светата Църква ни напомня за "Лествицата" в средата на поста, та, ако някой разбере нейния урок и намери, че той блуждае далеч от нея, да има време да дойде в себе си и да се покае. Ето това да побърза да направи всеки, на когото то предстои. А след това засилете вашето усърдие да се поправите и да утвърдите в себе си добри навици. Нали другите не стоят, а всички вървят. Защо ние да оставаме?

Всички ние, братя, така трябва да тичаме, за да постигнем, забравяйки онова, което е минало, да се стремим напред. Който се е спрял, той вече не върви. Който не върви напред, той неизбежно остава, нещо повече - движи се назад. В живота ние работим непрекъснато и нашите дела са или угодни, или неугодни на Бога. Защото ние сме личност и във всяко нещо влагаме свое намерение, според което делата ни се извършват или за слава Божия, или в угода на нашия егоизъм и поради това служат или за успеха на нашето шествие, или за препятствие на същото. Внимателният към себе си и към всичко наоколо не може и да се спре, а стъпка по стъпка върви все напред към своето съвършенство, от всичко събира с Господа и от всичко богатее. *И тъй, гледайте, колко внимателно* ***трябва*** *да постъпвате: не като неразумни, а като мъдри, като скъпите времето, защото дните са лукави* (Еф. 5:15, 16).

В същата неделя

Светата Църква употребява много и различни средства, за да поддържа бодро нашето разположение в трудовете на богоугаждането и усърдието за спасение на душата, особено в тези дни на покаяние и пост. Миналата неделя тя ни предложи да честваме и да се поклоним на светия Кръст Господен, за да ни каже: не се страхувайте от кръста на самоотвержението и саморазпъването. Сам Господ взе на плещите си цялата неизмерима тежина на Кръста, за нас остават само неговите утешителни плодове. Сега тя предлага на нашето внимание "Лествицата" (стълбицата), която възлиза до небето, дава ни пример на възход по нея в лицето на нейния автор свети Иоан и рисува самото блаженство в евангелското четиво за блаженствата. Сега тя говори на всеки от нас: не жалете трудовете, вижте какъв блажен край очаква трудолюбивите и се въодушевете, бързайте, постоянствайте, за да постигнете. Тя върши същото, което вършат организаторите на някое състезание. Както те раздават награди на ония, които спечелят, за да види всеки има ли за какво да се състезава, така постъпва и тя - сочи всестранното блаженство и говори на всеки: "Желаеш ли такова блаженство? Труди се. Без труд и то усилен нищо не ще постигнеш".

Този урок ви предавам сега и аз. Като послушни чеда на Църквата, разбира се, вие ще го приемете. Но аз ще прибавя: приемете го с готовност, приемете го не само за сведение, но и за изпълнение. Считам за необходимо да направя тая прибавка, защото всички са готови да получат блаженство, но мнозина упорстват да понесат трудове за него. Мнозина си позволяват всякакви отстъпки, а същевременно всички очакват да наследят благата част заедно с другите. Наистина Господ е многомилостив и е готов всекиму да дари блаженство. Но ние не можем да изменим Божиите пътища и по свой вкус да си предписваме условия за получаване на блаженство, които обаче не са в наши ръце.

Ето, вижте как апостол Павел въодушевява себе си и другите към труд и предпазва от всякаква отстъпка или привилегия: *Не знаете, ли, че които се надтичват на игрище, всички тичат*? (1 Кор. 9:24). При състезанията всички с големи усилия напрягат сили, за да изпреварят другите. За какво? За да получат тленен венец. С толкова по-голямо усърдие трябва да се състезаваме и ние, за да получим нетленен венец. Вижте, апостолът прибавя: тичайте и то *така тичайте, за да постигнете* ***целта*** .

Как трябва *да тичаме, за да постигнем*? Трябва да се въздържаме от всичко. Всеки, който се подвизава, т. е. тичащият, както при състезанията, *от всичко се въздържа*. Да се въздържаме от всичко или да имаме всестранно въздържание - мисля, че е ясно на всичко ви, какво значи това. То означава пост, бдение, уединение, смиряване на плътта с труд или както казват отците-подвижници - да имаме въздържан и трезвен живот. Искаш ли да тичаш така, че да получиш нетленен венец, проведи строг и въздържан живот. За да не помисли никой да се освободи по някакъв начин от този труд, Апостолът поставя и себе си в числото на ония, които тичат. И аз, казва той, така тичам и аз така се подвизавам. Как именно? - *Изнурявам и поробвам тялото си*. Апостолът, съсъд на благодатта, изнурява и поробва своето тяло. Кой от нас би дръзнал да каже за себе си, че това не е необходимо? И не мислете, че у него това е плод на излишна ревност. Не. Без това, казва той, не може, опасно е, *да не би, като проповядвам на другите, сам негоден да стана*. Апостолът, строител на Царството Божие, ръководител на всички към спасение, се страхува да не се окаже негоден, ако няма власт над своето тяло. Кой от нас би считал, че е годен, ако не смирява тялото си с въздържание?

Аз нарочно се спрях повече на това място от посланията на свети апостол Павел, за да ви изясня, че почти общ недъг у всички ни е да жалим и да бъдем снизходителни към своята плът, нещо, което съвсем не подхожда на ония, които очакват Царството Божие. Искаш ли Царството, не жали плътта. Ако жалиш плътта, не ще получиш Царството. Ах, колко е тежка и неприятна тази строгост към плътта! И към какви ли не хитрости прибягваме, за да бъдем по-снизходителни. Ето, сега е пост, а кой пости както трябва? Някои съвсем и не познават поста, други така постят, че тялото не чувства строгия режим на въздържанието. Какво биха казали такива, за да се оправдаят? За ония, които нехаят за своето спасение, не бива и да говорим, те живеят само чрез плътта. Но и много ревнители на благочестието често са склонни да угаждат на тялото. Аз, казва някой, обичам богомислието, ще посещавам храма, ще чета душеспасителни книги, ще давам милостиня и каквото още е нужно, ще правя, но на тялото нека се даде нужният покой и задоволство - храна, сън, почивка, всички необходими удобства. И какво още говорят? Говорят, че изнуряването на плътта е телесно дело, а ние сме духовни. С духовни дела ще достигаме Небесното, невеществено царство.

На тези и подобни разсъждения ще кажа следното: Апостол Павел в каква мярка е бил духовен? И кой може да се сравни с него в ясното разбиране на това, как трябва да постъпваме? А виждате ли какво е написал той? Посочил нетленен венец. И на всички, които желаят да го спечелят, предписал да изнуряват и поробват тялото. Нищо друго не е вмъкнал и никакво друго условие не е отбелязал. Тук имаме ограничение и смиряване на тялото, а там - нетленен венец. Желаем ли последното, нека се заемем с първото. Всички разсъждения настрана. Ако някой би изразил недоумение, ще му отговорим: защо да разсъждаваме? Ясно ли е какво значи нетленен венец? Разбира се, ясно е. Ясно ли е какво значи смиряване на плътта? Разбира се, ясно е и това. Ето, нека смиряваме плътта, за да получим нетленен венец. А ако постъпваме иначе, не само не ще получим обещания венец, но ще се окажем негодни, както светият апостол се страхува и за себе си, и за нас.

Ще прибавя и това, че ние не сме поставени да разсъждаваме и да спорим. А за какво сме поставени? - Да проповядваме словото. *Проповядвай словото*, заповядва свети апостол Павел на Тимотея (2 Тим. 4:2), а в неговото лице на всички ни. Кое слово? Ето, аз ще събера това слово относно темата, върху която беседваме.

Ония пък, които са Христови, разпнали са плътта ***си*** *със страстите и похотите* (Гал. 5:24). Чувате ли? Излиза, че който не разпъва своята плът, той не е Христов, не е християнин. Поради това нека живеем *не по плът, а по дух* (Рим. 8:4). *И грижите за плътта* да не превръщаме *в похоти* (13:14). *Ние не сме длъжници на плътта, та да живеем по плът* (8:12). *Защото, ако* живеем *по плът*, ще умрем; *но ако чрез духа* умъртвяваме *деянията на тялото*, *ще* бъдем живи (8:13). *Защото ония, които живеят по плът, за плътско мислят* (8:5) и *не могат да угодят Богу* (8:8). Защото *плътското мъдруване е смърт* (8:6), *вражда против Бога* (8:7). *И тъй, грехът да не царува в смъртното* ни *тяло* (6:12). Нека представим *телата си в жертва жива, света и благоугодна Богу* (12:1) и да умъртвим *земните си членове,* ***сиреч пороците*** (Кол.

3:5). Защото *в членовете си виждам друг закон, който воюва против закона на моя ум и ме прави пленник на греховния закон, що е в членовете ми* (Рим. 7:23).

Ще се ограничa с това. Виждате ли как? Ето, такова нещадене на плътта се проповядва и заповядва в цялото Свещено Писание! Не е нужно да разсъждаваме и да измисляме различни хитрости за щадене на плътта. Който иска да охранва и да угажда на своята плът, той не е възпитаник на Писанието и е чужд на неговия дух. Чужд е на духа, чужд е и на обещанията.

Ето, нека от тая страна да разгледаме цялата майчинска загриженост на светата Църква за нас в установяването на светите пости. И целият ни живот трябва да премине в строго ограничаване по отношение на задоволяването на желанията на плътта. В противен случай ще попаднем в числото на негодните. Именно затова светата Църква ни напомня за смиряване на плътта всяка седмица - в сряда и петък, а в течение на годината - в определени времена на пост, особено великия пост през светата Четиридесетница, та когато настъпи постът, ние да започнем дори и против волята си строгия режим на въздържанието и да влезем в попрището, което води към получаване на нетленния венец. Така, ако в друго време ние наистина си правим всякакви отстъпки, поне през поста да измъчим малко своята плът. И ако през другите дни в годината за нас всички празненства са за плътта, а през постите всички отстъпки също за плътта, не ще ли бъдат отнесени към нас следните изобличителни думи на Апостола: *мнозина*, казва той, *за които ви съм често говорил, а сега дори със сълзи говоря, постъпват като врагове на кръста Христов; техният край е погибел, техният бог - коремът, а славата - в срама им; те мислят за земното* (Фил. 3:18, 19).

Ето, половината на поста вече премина. Блажени са трудовете на ония, които са смирявали досега своята плът. Нека ги въодушевява занапред увереността в успеха на тия трудове. Но и ония, които са се лишавали от това благо, имат още време да го спечелят. Попрището е открито. На неговия край се вижда светлият венец. Нека започнем бодро нашия подвиг. Да възревнуваме с усърдие и ще успеем да изпреварим ония, които са далеч преди нас. Каквото е изгубено в продължително колебание, ще бъде възнаградено с въодушевено напрежение на силите и по този начин не с мечтателно очакване, а несъмнено и действително ще влезем в сонма на ония, които, според светия апостол така тичат, че наистина ще постигнат. Амин.

В същата неделя

Вече два или три пъти ви говорих за това, колко опасно е да падаме в такива грехове, за които вече сме се покаяли и, поради това колко по-сериозно трябва да се погрижим да не изпаднем в такова неразумие, което би ни причинило голяма беда. Мисля, че ония от вас, които са внимавали върху това и са имали доброто намерение да не отстъпват от даденото обещание, биха желали да знаят как е по-удобно да достигнат тая блага цел, а именно: как трябва да се устроят и външно, и вътрешно, за да избегнат нови падения, и какви правила трябва да се спазват, за да преодолеят всяка изкушение и да устоят в доброто. Аз искам да удовлетворя това ваше желание, и то не сам от себе си, а от името на свети Иоан Лествичник, чиято памет празнуваме днес.

Известно е на всички ви, че свети Иоан е автор на книгата духовна “Лествица”, от която носи и презимето си. В тази книга той подробно е изяснил как трябва да постъпва човек, който се е покаял, за да устои в доброто и да не падне отново в предишната нечистота. Ще използвам от нея главното, което засяга този въпрос.

Без труд, казва той, е трудно да преодолеем предишните лоши навици. Впрочем зная, че за Бога всичко е възможно, за Него няма нищо невъзможно (Иов. 42:2). Тъй че Бог всичко може и е готов всичко да направи за нас и у нас. Но и ние трябва не само да прибягваме към Него с молитва, а и сами да вложим усилия и трудове, съответно на нашето намерение. И това намерение и тези трудове трябва да предшестват Божията помощ и да я привлекат. Пълният успех зависи от нашето собствено желание и от нашите собствени усилия, подпомогнати от Божието съдействие. Обаче, ако първото, т.е. желанието и усилието, не предвари - не ще последва и второто, т.е. Божието съдействие.

Божието съдействие е несъмнено. Но ние самите къде трябва да насочим нашите усилия и трудове? В отговор на това свети И. Лествичник посочва толкова трудове и подвизи, колкото букви има в гръцката азбука,

и нарича това азбука в тоя смисъл, че както учениците трябва да четат най-напред азбуката, така и ония, които искат да се освободят от греховете и да преуспеят в добродетелите, трябва най-напред да усвоят подвизите, които той изброява.

Ето, казва той, превъзходна азбука за всички: пост, покайни сълзи, мълчание, бдение, труд, търпение в страданията, съкрушение, отлагане на житейските грижи във време на молитва, смирение, безмълвие, опазване на сърцето, съсредоточаване на мислите, смиряване на плътта и пр. Не изброявам всички посочени подвизи, защото е трудно да се запомнят. А по-добре би било и изброените и, неизброените да разпределя на групи, та по-лесно да ги започнете и приложите на дело.

Първата група подвизи се отнасят към тялото. Да вземем нашето тяло в ръце, да му бъдем господари, а не роби. На всеки член да наложим подвиг и да го овладеем. Да приучим стомаха на въздържание и пост, ръцете на труд, да обуздаем езика с мълчание, да не даваме свобода на очите всичко да виждат и на ушите всичко да слушат, да избягваме свободни или неприлични движения, прекомерен сън и угаждане на плътта. Изобщо да се стараем да ограничаваме плътта и да я приучим на строг живот, без да я жалим, помнейки заповедта на Апостола - да не превръщаме *грижите за плътта в похоти* (Рим. 13:14), както и оная беда, която сполетя Израил поради плътоугодие, в което той надебеля, затлъстя и забрави Бога.

Втората група подвизи се отнася към душата. Първо - да обърнем поглед към нашия вътрешен мир и да внимаваме върху себе си, да избягваме разсейване на мислите по различни работи и предмети. За да успеем в това, трябва да си спомняме часа на смъртта и последния съден ден, когато ще бъде изречено последното решение: “Елате, благословени, или - идете, проклети”. Когато съсредоточим вниманието си върху това, веднага ще отпаднат всички странични помисли и ние ще стоим сами пред лицето на Бога, молейки Го да бъде милостив към нас. За вярващия това е неотменим закон. Нито едно друго средство не ни отрезвява така, както чувството при спомена за смъртта и Божия съд. Как сме се подготвили да се явим пред Бога? Това ще ни даде най-вярната защита срещу греховните влечения и изкушения.

Третата група подвизи се отнасят до установяване на нов порядък на работите и заниманията в нашия живот. Както по-рано, когато работехме за греха, всичко в живота ни бе приспособено за удовлетворяване на нашите страсти, така и сега, когато се освободихме от греха, всичко трябва да приспособим за борба със страстите. Във всичко трябва да установим нов порядък - в нашите занимания и външни дела, в семейството, в отношенията ни с други лица. Всичко трябва добре да обмислим и решително да проведем, за да не се разстрои нашето добро намерение и да не се подхлъзнем отново към старото. И когато подреждаме нашия нов порядък на живота, трябва да помним две неща: да отстраняваме всички поводи и случаи, които биха възбудили страстта, от която страдаме, както и да не се страхуваме от това, какво ще кажат хората за промяната на нашия живот, която не можем да скрием. Нека повече се страхуваме от Господа, тъй като Той е казал: *който се срами от Мене и от думите Ми в тоя прелюбодеен и грешен род, и Син Човечески ще се срами от него, кога дойде в славата на Отца Си със светите Ангели* (Марк. 8:38).

Ето и всичко! Да владеем плътта чрез строгия режим на въздържанието, а душата - чрез внимателно съсредоточаване, да поставим пред Божия съд всички промени в порядъка на нашия живот, без да се страхуваме и без да се срамуваме от никого. Нека направим това и ще се предпазим от падения. Ще изразя това по-определено: да бъдем строги към плътта, без да се смущаваме от мнението на другите, да имаме страх Божий, да помним смъртта и съдния ден, да внимаваме върху себе си. Когато така се устроим, врагът не ще има достъп до нас. Ние ще бъдем като в укрепен град. А ако сатаната дори ни нападне някога, той веднага ще бъде отблъснат и победен. Ако внимаваме върху себе си, ние ще почувстваме неговото нападение и като го грабнем чрез строгост към себе си и без боязън спрямо хорското мнение, ще го победим чрез чувството на страх пред съда. Строгостта към себе си, свободата от осъждането на другите и страхът пред Божия съд са три меча с двойни остриета, против които не може да устои никакво вражеско изкушение. Докато у нас тези оръжия са здрави и силни, врагът не ще ни безпокои. Защото, ако ние сме ги приготвили и ги пазим, сатаната не ще ни изкушава с нищо, а ще употреби цялата си хитрост да ни ги отнеме, т. е. или да разсее нашето внимание, или да ни застави да отслабим строгостта към плътта и към човекоугодничеството, или ще премахне страха от съда и ще предизвика сърдечно охлаждане. Успее ли в това, ще започне да ни склоня и към грях, а не успее ли - ще отстъпи. Като знаем това, нека пазим повече от всичко нашите духовни оръжия, да помним винаги Божия съд, да избягваме угаждане на плътта и да пазим неизменно новия

духовен порядък в живота си, макар това да ни струва труд и страдания. Така несъмнено ние ще устоим, при съдействието на Божията благодат.

Но при всичко това, говори свети Иоан Лествичник, винаги трябва да бъдем внимателни. Сатаната не дреме и ще употреби всякакви хитрини, за да ни излъже. Отначало той ще се оттегли напълно и ще престане да ни безпокои с изкушения, за да помислим, че вече сме се освободили от страстта, и като се предадем на безгрижие, да намалим нашата бдителност. Ако не забележим тая хитрост и отслабим нашето внимание, врагът ще ни въвлече в много помисли и преди да се опомним, ще свърже сърцето с порочните дела, така че ние сами на себе си ще причиним беда.

Ако не успее в това, ще започне да пристъпя с тънки и мигновени помисли, за да ни измами да излезем от крепостта, та на открито да ни обезоръжи и плени. Ето как става това. Посред каквато и да е работа, като стрела прелита мисълта, че ние както изглежда доста сме успели. Ще прелети такава мисъл и като че ли изчезва. Но следата от нея остава в душата като цепнатина. И ако пропуснем това без внимание, веднага силите ще започнат да намаляват и в душата ще възникнат желания ту за снизходителност, ту за развлечение, ту за отлагане на строгостта в живота. Ако се подадем на последното, не сме далече от падението в грях.

Ако и това не се удаде на духовния враг, той ще започне да ни подбужда към излишни подвизи - или към строг пост, или към дълги молитви, или към уединение, или към нещо друго свръх мярката, която ние сме си определили в порядъка на нашия нов живот. Тези прекалености винаги разслабват силите, разстройват порядъка и причиняват смущение, в което на сатаната лесно се удава да ни победи.

Ако и тук няма успех, той ще започне към всяко наше добро да преплита свое зло, както бръшлянът се увива около стройните дървета. Ние се залавяме за назидателно богомислие, а той ще ни обърква с любопитство за тайните на писанието и така ще ни охлажда и ще подхранва нашето самомнение. Ние искаме да бъдем внимателни да не оскърбим някого, а той ни подбужда към вредно човекоугодничество. Ние се страхуваме да осъждаме, а той бърза да ни внуши равнодушие и към доброто, и към злото. Така и в много други неща сатаната вплита своето, казва свети Иоан - към страннолюбието чревоугодие, към разсъдителността суровост, към кротостта лицемерие, към радостта самомнение, към надеждата леност и пр.

Виждате ли колко насаждения, както опитните в духовния живот наричат тези опити на духовния враг. Виждате колко насаждения и затова трябва да удвоим нашето внимание и бдителност. В помощ на това, ето какво е нужно да направим: да си намерим опитен духовен ръководител, на когото като поверяваме всичко, да молим Господа да му внушава да ни казва винаги добро, за възрастване. Или, ако е възможно, да си намерим духовен единомислен брат и с него да поддържаме взаимна откровеност и взаимно вразумяване и укрепване. В душеспасителните книги също можем да намерим поука и разяснение на неясните случаи в нашите помисли, чувства и сърдечни изживявания. С тези средства, при искрено желание да избягваме лошото и с молитвен поглед към Бога, винаги ще бъдем силни да разплитаме хитрините на лукавия, да забележим злото, което ни се готви и да го отблъснем с нашите духовни оръжия.

Ако спазим всичко това, ще се спасим от падения. Но трябва да помним, че тези трудове получават своя венец тогава, казва свети Иоан, когато в нашето светилище влезе Божият огън. Защото тогава вече не ще ни безпокоят по-рано вкоренилите се лоши склонности. *Нашият Бог е огън, който изтребя* (Евр. 12:29) всяко разпалване и бунт на страстта, всяка вкоренила се в нас склонност и всяко заслепление от греха. Тогава към нас не ще пристъпят безгрижието, безчувствието, неразсъдителността и слепотата - тези причинители на всяко падение в греха и на всяко греховно състояние. Амин.

Дай ми светозарна благодат
да възпея усърдно
красивото изправяне на твоя живот,
преподобна Марие.

Преклонила се
пред Христовия божествен закон
и пристъпила към Него, ти потъпка
неудържимия стремеж към наслада
и изпълни всяка добродетел.

В дълбините на велики падения си слязла,
неудържима си била,
но си последвала добрия помисъл
към достигане на крайна добродетел,
удивила ангелското естество.

Угасила си със слъзни капки
пламъците на страстта навеки,
тази благодат дай на нас, твоите раби.

Небесно безстрастие си придобила
с крайно земно житие.
Моли се, преподобна,
да избавиш славещите те
с твоите молитви.

В ПЕТА НЕДЕЛЯ НА ВЕЛИКИЯ ПОСТ

Защо Господ отказал да удовлетвори молбата на светите апостоли Яков и Иоан и майка им? Те са молели за нещо добро, именно да получат места в Царството на Христа Спасителя: *кажи, тия мои двама сина да седнат при Тебе, един отдясно, а друг отляво в Твоето Царство* (Мат. 20:21). Нима не можем да се молим за това? Нали така е заповядано: *Но първом търсете Царството на Бога* (Мат. 6:33). И светата Църква учи всички ни да се молим: "Господи, не ни лишавай от Твоето небесно царство". Коя е причината, за да им откаже? Нали после те са получили Царството и са прославени? Причината е, че те сами са си присвоили правото на Царството и не само изобщо на Царството, но и на нещо определено - най-почетните места в Царството. Ние не можем да си присвояваме правото не само на определени степени на слава в Царството, но и на самото Царство. Защото този дар е в ръцете и волята на нашия Небесен Отец, и дори при строго изпълнение на всички условия, ние не можем да го знаем предварително. *Не зависи от Мене* - казва Спасителят, - *сядането е на ония, за които е приготвено от Моя Отец* (Мат. 20:23).

Ето, ние получаваме такъв урок от днешното свето Евангелие: да не си присвояваме Царството и като работим всеусърдно за неговото получаване, самото получаване да предоставим на Божията воля, да го очакваме като милост от нашия Небесен Отец, трудейки се в доброто без претенции, със съзнанието, че сме недостойни, макар да сме извършили всички заповядано.

Необходимо е да си напомняме за всичко това, защото едва потрудили се малко за нещо, ние започваме да тръбим около себе си, възгордяваме се и се поставяме заедно със светите и великите, и макар с уста да говорим за себе си смирено, в сърцето чувстваме друго, и така се погубваме поради неразумие и непредпазливост. За своето спасение ние трябва да работим със страх и трепет, а не дръзко да предписваме на Бога да ни го даде. Да се пазим от такава пагубна слабост. А колкото до това - на какво можем да основаваме такова право и такава увереност, ще кажа: на смирението, а не на самомнението.

Какво е предразположило Заведеевите синове и майка им да се обърнат към Господа с такава молба? Първо, защото те са били в числото на вярващите, на които били дадени велики обещания. Второ, че през време на земния живот на Спасителя те са му служили с особена ревност, защото майката Му е служила с имуществото си заедно с другите. Трето, че те вече имали от Господа знаци за особено благоволение и близост. Подобни неща са уместни и в наше време. Но въпреки всичко - това не е повод за претенции, а само подбуда за смирение и по-голяма ревност за спечелване на Царството.

И от нас някои си присвояват Царството поради това, че са християни, а на християните е казано: *Който вярва в Сина, има живот вечен* (Иоан. 3:36). Наистина така е. Царството Божие принадлежи на християните. То за тях е и устроено. Но човек трябва да бъде истински християнин, за да си присвоява това, което е обещано на християните. Но дали сме истински християни, това не можем да определим сами. В бъдеще това ще определи сам Господ, казвайки едному: *верни рабе*, а другиму: *рабе ленив и лукав*. Така че името християнин не е основание за претенции, а подбуда за смирение, страх и по-голяма ревност да бъдем истински християни.

Други си присвояват Царството поради това, че извършват някакво служение на Господа. Някой попости известно време, походи на църква, помоли се у дома си, даде милостиня, направи дарение, или и за друго нещо се потруди за Господа - и започва да мисли, че е в числото на светиите и да и присвоява светлите небесни обители. Всички тези трудове са похвални и необходими в делото на спасението. Но Господ не се задоволява само с тях. А какво казва? - *Сине, дай ми сърцето си*. Освен делата на благочестие и трудовете на добротворство, нужно е да посветим на Господа още и всички чувства на сърцето. А посветени ли са тия чувства Нему, това може определено да знае само всевиждащото Божие око, а от самите нас това се прикрива от нашето самолюбие. От това, че някои се трудят, не следва че те могат дръзновено да си присвояват достойнството на близки до Бога, а това трябва да ги подбужда към страх или към предпазливата мисъл: така ли тичаме, та трудовете ни да не са напразни? Оттук те ще възхождат към ревността - да внимават върху движенията на сърцето и да се грижат да ги поправят и насочват към Господа.

Трети си присвояват Царството поради това, че получават понякога знаци на особено благоволение или близост на Бога, като: особено вдълбочаване в молитвата, особено просветление на мислите, сърдечна топлота, чувство на нравствена сила и външно покровителство на Бога в житейските и граждански дела. Всички това става и наистина е признак на особено Божие благоволение и милост, но не бива да ни предразполага да мислим: ето постигнахме вече, а да разпали по-голяма ревност към целта, уподобявайки се на Апостола, който и след получаване на дара е казвал: *но се стремя, дано постигна* (Фил. 3:12), т. е. стремя се все повече и повече, не ще ли стигна? Когато бащата милва своето дете по главичката или му дава бонбони, защото е започнало да разбира буквите и да срича, значи ли, че той го счита за съвършено? И нима детето би направило добре, ако си въобрази, че то може вече да се сравни с добрите четци и да изостави азбуката? Ето, същото е и с нас. Знаците на особено Божие благоволение се дават не за да покажат окончателното съвършенство на оногова, който ги получава, а за да го подбудят към все по-голямо и по-голямо усърдие в започнатото - с увереност, че не напразно тича.

И тъй, няма основания, поради които ние да можем да си присвояваме Царството. Как така, ще каже някой? Нали това може да разслаби всяко желание. За какво да се трудим? - Ние трябва да се трудим в очакване да получим, без да си присвояваме права и претенции. Пътят, по който тичаме, е верен и води към Небесното царство. Нека съсредоточим цялото си усърдие към това - да тичаме по тоя път вярно и без отклонения, и непременно ще достигнем до вратата на Царството. Но по-рано да не си го присвояваме. Ето, вижте как са постъпвали в това отношение Божиите светители. Един от тях просиял с високи добродетели, но когато умирал, плакал. Братята го запитали: “Отче, нима и ти се боиш?” Той отговорил: “През целия си живот аз желаех да вървя по истинския път, но не зная какво ще определи за мене Милостивият Господ”. Друг светия бил изкушаван всякак от сатаната към самоприсвоение на спасението. Когато той умирал, сатаната му казал: “Ти ме победи (а това е същото - да се спаси и да влезе в Царството Божие)”. Светецът отговорил: “Ти си лъжа и лъжеш, че съм те победил. Още не е дошло време да се каже това”. По пътя за Небесното царство сатаната пак казал на светия: “Ти ме победи”. “Махни се, лукав прелъстител, отговорил той, още не е дошло време да говорим така”. Когато светецът влизал в самото Царство, сатаната отдалеч викал: “Ти ме победи”. Светителят отговорил: “Сега вярвам, че си победен, но не аз те победих, а моят Господ Иисус Христос те победи в мене, недостойния”.

Ето как трябва да избягваме да си присвояваме Царството, при всичките ни усилия за неговото получаване. Но това не значи, че трябва да намалим своето усърдие или да проявим съмнение, че ще получим Царството, напротив - извършвайки със страх и трепет своето спасение, все повече и повече да разпалваме нашата ревност за неговото получаване. Нека се трудим, без да жалим силите си. Да не се вглеждаме в това, което сме направили, и да не мечтаем какво трябва да получим за стореното, а цялото си внимание да насочим към това, какво ни предстои да вършим, страхувайки се да не пропуснем нещо от него.

Не бива да се отчайваме. Нека си спомним за света Мария Египетска. Днешният неделен ден е посветен на нейната памет. След обръщането ѝ от греховния живот към Господа, тя какви ли не трудове е понесла. Но до самата си смърт е казвала: “Аз съм непотребна грешница, недостойна за никаква милост от Бога”. Така говорела дори и тогава, когато със своята прозорливост е узнала и името на стареца Зосима. Иначе и не може. Който истински се труди, той вижда ясно, че Божията помощ му съдейства. Когато този урок се повтаря през целия живот, в сърцето се създава едно убеждение, че всеки съвършен дар е от Господа. А оттук какво остава? - Само едно: да се молим: “Боже, бъди милостив към нас, грешните. Но без всяка мисъл за отчаяние или дори съмнение. Така и Господ, когато предложил на Зеведеевите синове условието: “можете ли да пиете чашата” и те обещали: “можем”, т.е. приели условието, не им казал: не ще получите, а казал само, че не зависи от Него да даде, а комуто Отец благоволи да даде. С други думи, пийте чашата, носете всички трудности, свързани с вашето следване по Мене, но получаването на Царството и степените на слава в това Царство предоставете на волята на Моя Отец Небесен. А това е същото - да се трудим в очакване, без присвояване. Ето, така нека тичаме и ние, братя, за да постигнем. Амин.

В същата неделя

Покайният пример на света Мария Египетска е толкова многообхватен и поучителен, че светата Църква желае непременно да го запечати в нашите сърца. Защо, освен деня на нейната памет, на нея се посвещава

и днешният неделен ден, т. е. петата неделя на великия пост, и освен това се предвижда бдение, на което нейният канон се съединява с Великия покаен канон? Изглежда, че има достатъчно основания за това, та да обърнем внимание на нейното обръщане и да се поучим от него. Нека изслушаме този урок.

Аз не ще разглеждам целия живот на Преподобната. Ще се спра на първото действие на Божията благодат върху нея, което я пробудило от греховния сън. И ще се спра не за да ви призова към подражание, защото как ще подражаваме на този, който не е от нас, но за да ви покажа как и всеки от нас може и е длъжен да постъпва така, та да получи същата благодат.

Обръщането на света Мария Египетска е необикновено. Вие виждате, че тя изцяло е потънала в греха и на ум не ѝ идва да се отдели от него. Но идва благодатта и със своето поразително действие я пробужда от греховния сън. Пробудена, тя вижда своята гибел и решава да промени живота си. С нея станало същото, както, ако някой би бил потопен в тиня и друг отвън със здрава ръка го извлича от дълбочината на калта и го поставя свободен на твърда земя. Такова е било обръщането на свети апостол Павел и на много други.

Но онова, което спада към особените и извънредни действия на Бога, именно поради това не може да бъде общо за всички. И ако някой, основавайки се на тези примери, би се отказал да се грижи за своето обръщане и от всяко самопринуждение към това, казвайки като че ли на благодатта: ела, вземи ме и ще тръгна, такъв би бил несправедлив и сам би погубил себе си, предавайки се във властта на своето падение. Общият път за всички е: търсете и ще намерите, тропайте и ще ви се отвори. Макар и по тоя път действието на обръщащата Божия благодат да се изразява в поражение (на греха) и сътресение (на стария човек), но то се подготвя чрез личен труд, измолва се, така да се каже, от Господа. Той вижда мъчителния труд и дарява според труда. А в посочените извънредни случаи Той не очаква тоя труд, действа направо, а трудът идва след това. Така Господ действа над Своите особени избраници. Ние пък трябва да вървим по общия път и да принуждаваме сами себе си към обръщане, когато имаме за това благоприятно време и преминаваме спасителни дни.

Как трябва да работим над себе си, за да заслужим тая благодат на обръщането, как да постъпваме и към какво да се принуждаваме, за да покажем на Всевиждащия Господ, че желаем, търсим и жадуваме Неговото спасително вседействие у нас?

Ще ви посоча това накратко. Да вземем човек в такова положение, че му е дошла простата мисъл: наистина, трябва да се заема със себе си и да помисля за поправяне на своя живот. Проста мисъл, но няма налице нито съчувствие, нито желание да последва нейните внушения. Иска само разумът. Но нали, колкото и да иска това разумът, не ще се стигне до дело, докато не се възбуди ревността, енергията на заспалата съвест. Сега ще поведем душата, която мисълта за спасението, като небесна гостенка, е посетила по някакъв начин, към възбуждане именно на тая ревност.

И така, споходила ни е мисълта за изправяне на нашия живот: съвестта ли я е внушила, или Ангелът пазител я е донесъл, да не я отхвърляме, а веднага да се заемем с нея и да започнем да вършим над себе си, така да се каже, операции, които биха дали възможност на тая мисъл да овладее с всички сили нашето същество. В този опит трябва да действаме противно на онова, което върши у нас грехът, изобщо противно на оня порядък от разположения, чрез които човек се задържа в греха. Грехът оплита душата с много мрежи или се скрива от нея зад много покривала, защото сам по себе си той е безобразен и от пръв път може да отблъсне от себе си всекиго. Тези покривала са: най-дълбокото и най-близо до сърцето покривало, състоящо се от самозаблуда, безчувствие и безгрижие. По-горе от него и по-близо до душевната повърхност лежи разсеяността с многогрижието, след което идва най-горното покривало - преобладаването на плътта, изявено във външния ред на живота, наситен с грехове и пороци. Грехът живее в сърцето, оттам овладява цялата душа, прониква в тялото и във всичките ни дела и отношения, и в цялото ни поведение.

И така, нека започнем да сваляме тези покривала едно след друго, за да оголим душата, която е увита в тях, както в земята разкопават пласт след пласт, за да се извади зарито съкровище.

Да започнем с най-горното покривало.

1. Трябва да прекратим навреме привичните дела и общуване, особено ония, чрез които се подхранва страстта към властване над другите. Очи, уши, език - това са най-широките канали на греховната храна. Да ги пресечем чрез вътрешно уединение.

2. След това да се заемем с тялото: да му откажем не само удоволствията, но и презадоволяването му с храна и сън. Така ще смирим плътта, душата ще се освободи от връзките с материята, ще стане по-подвижна, по-лека и по-възприемчива за добрите впечатления. Това именно извършва благоразумният пост.

3. Вътрешното уединение и постът облекчават душата в обръщането ѝ към себе си. Но влизайки у себе си, тя среща там страшно смущение, предизвикано от многогрижието и разсейване на мислите. Грижите ту за едно, ту за друго, ту за трето се трупат в сърцето и не позволяват на душата да се заеме със себе си, не ѝ позволяват да се спре, а все я гонят напред и напред. Трябва да задушим тези грижи, да ги прогоним от душата и сърцето поне сега, през тези дни. Докато това не е направено, никакви по-нататъшни действия върху себе си не са възможни или ще останат съвсем безплодни. Грижата гнети или измъчва сърцето. Но и когато това не става, в главата бродят празни мисли една след друга или една през друга и причиняват там такъв смут, какъвто става при снежна виелица, или буря. При такова състояние на душата нищо трайно и твърдо не може да се посее в нея. Затова е необходимо да съберем своите разпръснати чеда - мислите, заедно, както овчарят събира овцете, или както стъклената леща събира разпръснатите лъчи на слънцето и ги обръща към себе си. Това се постига чрез вниманието и трезвеността.

4. Накрая грижите са стихнали, мислите са се успокоили, умът е събран и съсредоточен. Три или четири покривала са свалени. Сега ние стоим пред нашето сърце. Пред нас е нашият вътрешен човек, потънал в съня на безгрижието, безчувствието и заслепяването. Нека започнем сега бодро и да се потрудим усърдно. Започва главното дело - пробуждането от съня.

Преди всичко трябва да побързаме да свалим от очите на ума покривалата, които го държат в заслепение. Защо човек не се страхува за себе си и не се грижи за себе си? Защото не вижда опасността от своето положение. Ако той би видял това, не би останал спокоен, както не може спокойно да седи у дома си оня, който вижда, че къщата е обхваната от пламъци. А човекът грешник не вижда опасността от своето положение затова, защото, по някакво самоизлъгване, му се вижда, че е в задоволително добро състояние. В ума му се прокрадват лъжливи ласкателни представи, които като в мрежа оплитат ума и закриват човека от самия него. Тия представи, или изтънчени помисли, са твърде много. Например някой казва: “Аз съм християнин” и се успокоява, както юдеите, които казвали: ние сме Авраамово семе, отнася върху себе си християнските преимущества и обетования - без християнството, или придава на името, мястото и облеклото онова, което може да се основава и крепи само на силата и вътрешното достойнство. На друг идва на ум неговото видно външно състояние, или бият на очи неговите физически съвършенства - сила и красота и душевни дарби - умствени и естетически и го заслепяват толкова по-силно, колкото повече се отличава от другите. Друг се заслепява от своите качества на благоразумие и предвидливост, особено когато това му е спечелило уважението не само на простия народ. Накрая, друг почива на съзнанието, че не само той е грешен: и този е такъв, и онзи и трети. Лъже себе си, като се успокоява от грешните прояви у другите, като че ли поради многото съгрешаващи грехът се извинява. Такива и подобни мисли държат в заслепление. Ето защо, като влезем у себе си и съсредоточим своето внимание, трябва да премахваме една след друга тези опори на заслеплението, да разрушаваме тези празни надежди, или тези измислени оправдания на греховете, против които се е молил свети пророк Давид. Нека побеждаваме всяка подобна мисъл с християнско здравомислие. Да се убедим, че нашето християнство нищо не струва, ако ние сме лоши, че нашите съвършенства повече ни осъждат, отколкото да ни оправдават, ако не служат за слава Божия, защото нито уважението на другите, нито техните слабости ще ни помогнат. Разсъждавайки така, ние малко по малко ще обединяваме нашите мисли и ще застанем пред погледа на ума и съвестта, които ще нададат силен вик против нас, особено когато сравним себе си, каквито сме, с това, какво трябва да бъдем, и намерим, че за нищо не сме годни. Ако вследствие на това имаме чувството на страх и опасение за себе си, това е добър признак. Това е предвестие на бягството ни от греха, както разколебаването между войниците предвещава близкото бягство на цялата войска.

Така, заедно със самонаблюдението се поражда самочувствието. Ето защо, като не изоставяме разсъжденията, които разобличават нашето заслепление, след първото движение на духовното чувство трябва да съсредоточим още по-силно нашето внимание върху себе си, за да почувстваме омраза към греха.

Нека си представим по-живо какво представлява грехът сам по себе си. Той е язва, най-лоша от всички язви. Той ни отделя от Бога, разстройва душата и тялото, предава съвестта на мъчение, подхвърля ни на бедствия

в живота, в смъртта и след смъртта, заключва рая, хвърля ни в ада. Дано чрез такива мисли в сърцето се породи отвращение към това чудовище.

Ако поставим греха в отношение към дявола, ще видим какъв безобразен другар и господар си придобиваме чрез греха. Дяволът е в спор с Бога. Той като че ли говори на Всещедрия Бог: “Ти всичко им даваш, а те престъпват Твоята воля. Аз нищо не давам, но действам така, че те ми служат неуморно”. Той е ласкател. Тук, хвърляйки ни в грехове, той обещава срещу тях някаква сладост, а там - със злобна насмешка ще ги показва за наше изобличение, ако не се покаем. Той се тресе от злобна радост, ако някой попадне в ръцете му. Като си спомним всичко това, дано почувстваме омраза към тоя човеконенавистник и към неговото дело у нас - греха.

Накрая, нека се обърнем към Бога и да разсъдим, какво нещо е грехът пред лицето на нашия всезнаещ и вездесъщ, всеблаг и всещедър Промислител и Изкупител. Като се самоизобличим в престъпно невнимание, дързост и неблагодарност към Него, дано възбудим у себе си спасителна жалост и скръб по Бога.

По такъв начин, като вмъкваме в сърцето си едно след друго съкрушаващи чувства: ту отвращение и омраза към греха, ту страх и ужас от началника на греха, ту жалост и скръб за Господа, то малко по малко ще започне да се сгрява и да се раздвижва. Както електрическото поле привежда тялото в състояние на напрежение и възбуда, или както чистият и прохладен въздух го освежава и ободрява, така и тези чувства ще приведат в движение заспалата енергия на деятелните сили и накрая ще разположат човека да се изправи и да се спасява от това опасно положение. Това са първите грижи за спасение на душата. Когато всичко това стане, не бива да се бавим да подействаме върху себе си и от друга страна - да гоним от себе си съня на безгрижието. Като напрегнем всичките си сили, трябва и сега да пристъпим веднага към дело, без да отлагаме. Ако отложим, ще стане по-лошо: ще привикнем с греха, той ще се утвърди у нас и повече ще се заплетат обстоятелствата и греховните връзки. Накрая така ще се утежним от греха, че не ще можем дори и да станем, ще преминем предела, зад който може би няма връщане. Нека побързаме!

При това нека помислим и за смъртта. Ние виждаме как хората един след друг си отиват оттук, ще дойде и нашият ред. Като меч над глава, ударът на смъртта е готов да ни порази внезапно. Ще се явим на съд. Нашите дела ще се явят пред Божиите ангели и светии. Там ние ще бъдем сами с делата си. От тях или ще бъдем осъдени, или оправдани. Нека помним, че в рая не се отива с грехове, а адът е запечатан с печата на Божието осъждане. Не е ли време да хвърлим тоя товар, който ни готви такава беда?

За да бъде по-вярно действието на всички тези мисли, ние можем да ги обединим в един образ и носейки го в ума си, той ще действа върху нас отрезвяващо. Представи си, казва свети Тихон, че над тебе е съдът на Божията правда, под тебе е адът, готов да те погълне, пред тебе е смъртта, зад тебе са твоите безбройни грехове, отдясно и отляво са наредени множество злобни врагове. Като се устроиш така мислено, ти постоянно ще слушаш у себе си подбуждащ глас: “Само ти ли ще останеш безгрижен за твоето спасение?”

С тези и подобни разсъждения и действия накрая ще падне и последното покривало на греха, състоящо се от безгрижие, безчувствие и заслепление. Разкрит пред себе си, сега човекът грешник не е безчувствен към своето опасно положение и нерядко чувства желание и стремеж да стане и да върви, но с това още не всичко е свършено. Очевидно тук не достига главното - благодатното съдействие. Трудът е извършен, стремежът е изявен, но всичко това са само опити в усилията от наша страна за привличане на благодатта, а съвсем не е самото дело, което търсим. Търсим и чукаме - а дарът е в ръцете на Подателя, Който разпределя всекиму. И тъй, при грижливо употребяване на посочените средства, ние можем да очакваме Божието посещение, което, макар винаги да е готово, никога не идва по наше решение. Поради това трябва да се поставяме в такива обстоятелства, в каквито е привикнала да действа благодатта, за да ѝ съдействаме и ние. Да посещаваме светите храмове и да участваме в свещенодействията, да четем и да слушаме Словото Божие, да беседваме с богобоязливи хора, да се трудим и, главно, да се молим. Да се молим и в храма, и у дома, принуждавайки, така да се каже, неотстъпно Щедродарителя да ни обдари, като с насъщен хляб, с благодатната помощ за спасение. Така да се трудим с усърдие, да търсим и ще намерим. Така да тропаме и ще ни се отвори. Спасителят Господ ще види нашия труд за спасение и ще изпрати Своята спасителна благодат, която, слизайки, ще разкъса всички нишки на греха и ще даде на душата свобода да тича по Господния път. С други думи, идва това, което е било дадено даром на света Мария Египетска.

Какво трябва да вършим след това, ще ни научи самата посетителка на душите, както е научила Мария Египетска, както научава всекиго, който се удостои с нея и ѝ се подчини.

Съдейки по всичко, което е необходимо да извършим над себе си, за да придобием тази подбуждаща към обръщане благодат, можем да се убедим, че най-благоприятното време за това са светите пости, най-вече света Четиридесетница. Това е съкратена програма на един целесъобразен пост. Именно затова ни се сочи примерът на света Мария Египетска сега, през време на поста, та спомняйки ни за нея, да ни насочи към грижлива преценка - постили ли сме и извършили ли сме това както трябва? Ония, които са постили както трябва, ще се чувстват оживени, напрегнати, устремени към усилия в делото на спасението. Това е и неговата цел - или да придобием благодатта, или да си възвърнем загубената, или да усилим нейния огън, започнал да гасне, а не само да походим на църква и да попостим. Нужен е и този външен ред, но главното е в промяната на вътрешното настроение. Удостоил ли се е някой с това, нека да благодари на Господа, не се ли е удостоил, да бодърства. Нека пристъпим към спасителния път на труда над себе си и ще получим. Господ е близо. Нека и ние да се приближим към Него и непременно ще стане съединяване между любвеобилния Господ и нашата душа, създадена по Негов образ и подобие, търсена от Него и желан от нея. Амин.

В същата неделя

Колко недели вече ние пеем: *Жизнодавче, отвори ми вратата на покаянието*? И всеки път получаваме от Господа утешителен и въодушевяващ към покаяние отговор - или в евангелските четива, или в събития, свързани с неделните дни. Делото на покаянието прилича на това, как някой глава на семейството (домовладика) се намира във вътрешните покои на своя дом, а други, желаейки да влязат при него, викат отвън: “отвори ни, отвори ни вратата!” Домовладиката отговаря отвътре на един: влез, вратата е отворена; на друг: “влез, вратата не е заключена, само е притворена, отвори и влез”; на трети: “ключът е отвън, намери го, отключи и влез!” Различни хора, различни отговори и различни усилия при влизане в дома. Но всички, дошли пред вратата, смело влизат вътре, приближават се до Домовладиката, коленичат пред него, - удостояват се с неговата отеческа прегръдка и остават при него - да се утешават от неговата всеоблажаваща близост. Разбирате ли тая притча?

Домовладиката е Господ, Който приема каещите се хора и отново ги приближава до Себе Си. Кои са първите от тях, които намират вратата отворена? Това са ония, които след последната изповед и приемане на светото Причастие са запазили себе си чисти от всякакъв грях, не са осквернили своите мисли и чувства с никаква нечистота и са запазили огъня на ревността незагасен. Кои са вторите, които са намерили вратата притворена? Това са ония, които понякога са изоставали в ревността по богоугаждането, подавали са се от време на време на безгрижие и леност, и макар да са се запазили от тежки грехове, не винаги са опазвали своите мисли и чувства чисти пред Господа. Кои са третите, за които вратата е била затворена и ключът поставен някъде, така че и него трябва да търсят? Това са падналите в тежки грехове, поробили себе си на страстите и греховните навици и поради това паднали в окаменено безчувствие, в безгрижие и заслепление.

Към коя от тия три групи принадлежим ние? Към коя ще се причислим самите ние? Към първата? Ще се намери ли такъв? Към втората? И те са рядкост. Остава да се причислим към третата група. Блажени са първите. Не съвсем зле са и вторите. Но не бива да се отчайваме и ние, обременените от грехове и овладени от страсти. Господ е готов и нас да приеме, Той и нас зове, ще ни приеме и ще ни допусне при Себе Си. Макар че вратата е заключена и не се знае къде е ключът: ще потърсим и ще го намерим, ще отключим вратата и ще влезем при Господа. Уверение за успеха е света Мария Египетска, чествана днес. За нея вратата е била заключена и непристъпна. Но Господ ѝ дарил мъдрост и тя влязла. Нека тръгнем по нейните стъпки и всичко ще постигнем.

Какво е станало с нея, та вратата, която по-рано била заключена, изведнъж се отворила? Нали тя не е предприемала нищо особено. Застанала до вратата и стояла, без да се отрони нито звук от устата ѝ. А след миг тръгнала и намерила заключената врата отворена. Значи на минутата тя намерила ключа, отворила вратата и отстранила всички пречки. Именно върху тая минута нека се спрем по-внимателно и да разберем нейната сила. Какво е станало тогава?

Виждате, че тогава не се е случило нищо външно, а всичко се е извършило чрез вътрешна промяна на мислите и чувствата. Аз видях, казва тя, цялата бездна на греха и ме обхвана ужас от чувството за Божия гняв, готов да ме срази за моите грехове. Стана ми омразна моята страст, която ме погубваше. Отвратих се от нея от цялото си сърце и я намразих. И обещах на Господа - да не се обръщам към предишните мерзости, но да служа само на Него през целия си живот, предлагайки Му за поръчителка Пречистата Владичица, която Го е родила. Ето какво е станало! Вгледайте се и ще намерите тук и ключа, и отворената врата и онова, което ги е отворило.

Какво представлява ключът от вратата на покаянието? Това са болезнените покайни чувства: чувство за своята греховност и виновност, чувство за Божия гняв за греховете и страх от него, чувство на съкрушение и разкаяние за всички грехове.

В какво се състои завъртането на ключа, който отваря заключената врата? В погнусата от греха, в омразата към него, в отвръщане на сърцето от него и обръщането му към Бога и добрите дела.

В какво се състои отварянето на вратата на покаянието? В твърдото и непоколебимо решение да не се връщаме към миналите недостойни дела и в искрено обещание да служим на Господа през целия си живот. И така - да осъзнаем греховете си, да се разкаем и да скърбим заради тях, да се отвратим от тях и да се обърнем към Господа, обещавайки да не си играем със страстите и греховете - ето отворената врата.

Ако всичко това е направено, можем ли веднага да влезем? Още не, трябва да получим разрешение за влизане. Това разрешение се получава чрез изповед на греховете, а ни се връчва чрез разрешителната молитва на изповедника. Остава само да влезем, да се приближим до Домовладиката, Той ще ни прегърне и ще останем при Него. Това се извършва чрез тайнството Причастие.

Така света Мария Египетска ни показва какво представлява ключът от затворената врата на покаянието, как да го намерим, как да го завъртим, за да отключим, как да отворим вратата и накрая да влезем. Нека вървят по тези стъпки всички, на които е нужно това. А на кого не е нужно? Нека тръгнем всички. Никой да не се отказва, никой да не изостава от другите, никой да не се отчайва. Домовладиката вика и чака всички ни. Да тръгнем, като се принуждаваме взаимно и като се поощряваме взаимно. Нека казваме на изоставащите: Защо стоите на едно място? Нима искате да останете вън от Божия дом? Пристъпвайте бодро! Вие не пеете ли от сърце заедно с Църквата, или само с уста казвате: *Жизнодавче, отвори ми вратата на покаянието*? Защо стоите? Пристъпете към работа. Всичко имате под ръка. Иска се съвсем малко труд, всичко ще намерите и ще имате успех. Ето и ключът. Вижте как трябва да се завърти, как ще отворите вратата и как ще влезете. Погледнете, когато вратата се отвори за друг и ще видите отеческите обятия готови да ви прегърнат. Не се бавете повече, озъртайки се на всички страни и губейки безполезно краткото и скъпо време.

Да, братя, кратко е вече скъпото време! Скъпото време е времето на поста и покаянието. От него остава малко. Ако сме пропуснали, дали ще го дочакаме пак? Това казвам за всички, които още не са се примирили с Господа и се чувстват обременени от много грехове. Казвам го с цел да ги предпазя, да не би някой, отлагайки подвига на поста и покаянието седмица след седмица, да го отложи изобщо през този пост. И цяла година ще се измъчва под товара на греховете и Божия гняв за тях. Добре е, ако доживеем до следващото благоприятно време. Иначе ще си отидем оттук непомилвани. А там и без нас, разбира се, ще ни отворят вратата, но вече не на покаянието, ще ни тикнат вътре и ще заключат завинаги. Зад нея ще ни срещне не прегръдката на Отца, а неугасим огън и духовете на злобата, нашите врагове.

Като си спомним това, братя, нека побързаме да си отворим вратата на покаянието по примера на преподобната Мария Египетска, по чиито молитви Господ да ни вразуми в това толкова необходимо за нас дело. Амин.

ВЪВ ВТОРНИК НА СТРАСТНАТА СЕДМИЦА

“Господ, отивайки на доброволни страдания, казваше на Апостолите по пътя: *ето, възлизаме в Иерусалим и Син Човеческий ще бъде предаден на* разпятие (Мат. 20:18). Врочем елате да Го придружаваме и да се разпънем за житейските удоволствия заради Него”. Така светата Църква ни кани да съпътстваме, да страдаме и да се съразпънем с Господа в тези дни, посветени на спомена за Неговите божествени страдания и смърт. Като послушни чеда, ние чухме тоя майчински призив и тръгнахме по указания от нея път на придружаване на Господа. И сега на мене ми предстои не да ви убеждавам в послушание, а утешавайки се с вашето послушание, да ви пожелая само по-пълно и по-съвършено да доведете докрай започнатото. И наистина, ако някой от вас запита: “Ето, Църквата ни зове да придружаваме Господа, Който отива на доброволни страдания, как да направим това” - то нищо не бих могъл да им отговоря, освен: “Каквото и да правите, правете го както трябва и ще придружавате Господа”.

Ето, ние постим, посещаваме светия храм, молим се и у дома, прекарваме известно време само със себе си, наложили сме си някои благочестиви занимания. Нека продължаваме така. Постът до степен, тялото да чувства лишението от пълното доволство в храна и питие, съсредоточеният молитвен труд, избягване на обикновените несериозни отношения с другите, принуждаване на себе си към душеспасителни занимания и др., свързани с изпълняване на говеенето, са първата стъпка в нашето придружаване на Господа към разпятието. Нужно е само да поемем тая тежест драговолно, без себежалене. Всеки човек обича живота. Малък недостиг в храната и лишаване от сън или по-голямо затруднение и умора и се раздава викът на плътта и на него се струва, че се извършва покушение срещу живота му. Който, без да обръща внимание на тоя вик, на тая като че ли раздяла с живота, не само не се подаде на себежаленето, а напротив, принуждава себе си към посочените трудове, той всеки път, когато върши това, прави крачка след Господа. И трябва да кажем, че само такъв Го и придружава. Това така ли е с нас? Ако е така, ние сме на правилен път. Ако не е така, нека се погрижим да прибавим към труда, който все пак извършваме, това строго отнасяне към изискванията на плътта, заради Господа. Така ние ще принесем на Господа в жертва нашето животолюбие, или ще съразпънем с Него нашата плът, подражавайки, макар и слабо, на Неговия подвиг в Гетсиманската градина.

Като започнем така, нека принудим себе си да се придвижим още по-близо до Господа в шествието след Него. Искам да кажа: отрудвайки плътта, нека отрудим и душата. Макар тялото и душата да съставят един човек, но, както знаете, често тялото върши едно, а душата друго. Нека ги приведем в съгласие с поетите вече от нас трудове. Като постим телесно, нека заставим и душата да пости: да отсичаме пожеланията, да потушаваме възникналите порочни движения - гняв, осъждане, гордост, корист, неотстъпчивост и пр. Отрудвайки тялото с молитва в храма или у дома, да се потрудим и духом благоговейно да стоим пред лицето на Господа в сърцето си, с внимание към онова, което се пее и чете. Като избягваме житейската мълва и се уединяваме телом, нека прибавим към това неразсеяност на ума и съсредоточаване в себе си. Като заставяме тялото да бодърства, да възбудим бодростта и на духа, или живото устремяване на усърдието ни към Господа. Като принуждаваме себе си към духовни занимания, да принудим и душата си да има желание към тях, защото тя винаги може да се хвали с тях. Когато направим това, с него ще обвържем душата. И тя, която е обикнала свободата в движенията и действията, като усети наложените ѝ ограничения, ще започне да страда като в неволя и да надава вик на недоволство. Въпреки това не бива да отслабваме самопринуждението. Така ние ще се оприличим на Господа, когато Го повели вързан на съд и ще застанем още по-близо до Него в придружаването към доброволните страдания. Съвместният труд на тялото и душата е същото, както стъпването ту на единия, ту на другия крак, и представлява най-благоуспешно шествие след Господа.

Да пристъпим още по-близо. Да застанем пред съда, подобно на Господа. Вие вече сте намислили да сторите това. Разбирам вашето говеене с цел да се приобщите със светите Христови Тайни. Към най-достойно причастяване се приготвяваме чрез очистване на нашите души от всички грехове в покаянието. А ето какво е нужно: да прегледаме нашия живот и да го сравним с евангелските заповеди, да отхвърлим всичко, което е несъобразно с тях, да осъзнаем нашата виновност в това и да осъдим себе си без самооправдание, да

се съкрушим сърдечно и да оплачем всичко, с което сме оскърбили Господа, да се изповядаме откровено за всичко, с твърдо намерение да не се подаваме повече на греховни увлечения. Който извърши това по съответния начин, той ще се оприличи на Господа, когато Го водили за съд и осъждане при Ана и Каяфа, от там при Пилат, от Пилата при Ирод, от него пак при Пилат. Разликата е в това, че Господ Иисус съдили и поругавали несправедливо, а ние ще осъдим и съкрушим себе си справедливо. Но както Господ Иисус е осъден несправедливо за наше оправдание, така и нашето справедливо самоосъждане ще ни бъде за оправдание, чрез невинното осъждане на Господа.

Искате ли накрая да пристъпим при самия Иисус и да вървим с Него към Неговото доброволно страдание - като че ли стъпка по стъпка? Ето какво трябва да направим: да преминем с дълбоко размишление целия кръстен път на Господа, да възприемем Неговото страдание с чувство, доколкото това е по силите на нашето естество, и да Му състрадаваме сърдечно. Да започнем с молитвата на Господа в Гетсиманската градина, в скръб и изнемога до кървава пот, да вървим с връзания Христа по стръмнини и долове до двора на първосвещениците. Да останем с Него при несправедливите обвинения против Него, при подигравките и осмиванията на слугите, при отричането на апостол Петър. Да отидем след Него при Пилат, от Пилат при Ирод и обратно. Да чуем виковете на тълпата, яростта на съдиите и несправедливата присъда. Да понесем с Него кръста към Голгота - тежък до падане под него, при шума на заслепения народ и жлъчните разговори на тържествуващите старейшини. Да пренесем върху себе си приковаването към кръста, когато в живата плът са забивали гвоздеи, издигането на кръста, което е разпъвало раните и причинявало страдания, плача на приближените и сред тях съкрушената Майка на Господа, насмешките на неразумните, крайното изтощение до жажда и навеждането на главата с предаване на духа. Да преминем всичко това мислено и да го възпроизведем по-живо у себе си; да възбудим у себе си съчувствие към тия страдания и така искрено да ги изживеем, като че ли ние самите страдаме и сме наранявани. И ще се оприличим на жените, които, вървейки след Иисуса, понесъл кръста, плакали. Така, стъпка по стъпка, ще се приближаваме все по-близо и по-близо до Христа Господа, Който отива на доброволни страдания и ще Го придружаваме. Започнали с телесни трудове, да преминем от тях към духовни подвизи. А заедно с едните и другите нека извършим самоизпитание, в покаяние да оплачем и да поправим лошото, за да се причастим достойно с Христовите Тайни. А накрая, с дълбоко размишление върху страданията на Господа Иисуса да Му съчувстваме и състрадаваме. Но само това ли? Не забелязвате ли, че с това пътят не може да бъде завършен? Така само придружихме Господа Иисуса, Който отива на смърт. Но трябва не само да Го придружим, а и да се съразпънем с Него. Как ще стане това? Когато тръгнем по пътя на истинския християнски живот и на дело започнем да изпълняваме Христовите заповеди, тогава ежеминутно ще разпъваме себе си заради Господа или спасително ще се съразпъваме с Христа Спасителя. Всичко посочено по-рано е само приготовление към това. В страданията на Христа Господа и в състраданието към Него ние имаме подбуда към християнски добродетелен живот, в душевно-телесните подвизи получаваме помощ за него, в покаянието и причастяването слагаме неговото начало и получаваме сили. Като сме извършили всичко, сега остава да започнем на дело да живеем наистина по християнски. А как и защо тоя живот е съразпятие с Господа Иисуса, ще разберете своевременно. Сами ще почувствате как, при изпълнение на християнските добродетели, ту ръцете и нозете се пригвоздяват, ту сърцето се поразява, ту главата се увенчава с трънен венец, ту цялото тяло на нашето естество се покрива с рани. Няма да пояснявам как става това. Вие сами знаете или ще узнаете. Ще завърша моето слово с искрено пожелание към вас: Господ да ви благослови, не само да Го придружавате, но и да се съразпънете с Него, защото няма друг път към спасение. Амин.

В СРЯДА НА СТРАСТНАТА СЕДМИЦА

На днешния ден имаме между другото следния горчив спомен: юдейските старейшини се събрали в дома на Каяфа и разсъждавали как да хванат с хитрост Господ Иисус и да Го осъдят на смърт. В това време, нетърсен от никого, идва при тях един от дванадесетте - Юда Искариотски, и казал: “Накво ще ми дадете, за да ви Го предам?” Те му дали тридесет сребърника. Когато четях това място от свещеното Писание, душата ми се изпълни с негодувание и срещу старейшините, и срещу Юда. Къде са гледали тези старейшини, та навлякоха и върху себе си, и върху народа вината и наказанието за богоубийство? И как е могъл да се реши на такава постъпка Юда, който винаги е бил близо до Господа и така ясно е видял отпечатаната върху Него пълнота на божествеността? После мисълта ми премина към характера на предателството и когато мислех за тези събития, в моята съвест започнаха да изникват едно след друго моите собствени дела, много прилични на делото на Юда. Колкото повече размишлявах, толкова повече съвестта ме изобличаваше. Тогава вместо негодувание срещу Юда, започна да се поражда страх за самия мене и вътрешен глас ми каза: “Ти остави Юда, погледни по-скоро себе си и се погрижи да избегнеш неговата горчива участ”.

Ето, братя, с това излизам и пред вас. Аз възнамерявах да изразя пред вас чернотата на Юдиното предателство. А сега казвам да оставим Юда. По-добре нека разгледаме нашите собствени дела, за да изчистим от нашия живот всичко, което носи някаква черта от характера на Юда, и така да избегнем постигналото го небесно наказание.

Това, което е особено поразително при Юда, е фактът, че по време на своето пребиваване с Господа, той по живот е бил съвсем същият, както и другите Апостоли. С тях той ял, пил, пътувал, нощувал, с тях слушал поученията и видял чудесата на Господа, с тях търпял всички нужди, проповядвал; а може би и чудеса е вършил в името на Господа. Нито Апостолите, нито някой друг бе забелязал някаква особеност в него. А накрая виждате какво излезе? Откъде е този плод? Разбира се, отвътре, от душата. И ето виждате, вътре в душата е зреело онова, за което през всичкото време не е имало никакви външни признаци. Знаел ли е сам Юда, че носи в сърцето си такава змия, която накрая ще го погуби? Според обичая на нашия враг - сатаната - да крие веригите, с които свързва грешника, той с различни странични благовидности винаги закрива главната страст от съзнанието, и даже от съвестта, и само когато разчита на окончателното погубване на човека, я пуска - да го нападне с всичката неудържима ярост. Съдейки по това, може да се мисли, че Юда не е видял всичкото безобразие на своята страст и е считал себе си за не по-лош от другите Апостоли. И паднал като че ли, без да предвижда това.

Това като помним, братя, нека се обърнем към себе си и да направим строго изследване на най-съкровените движения на нашето сърце, без да гледаме нашата безупречна външност. Вижте, според външността ни, какво лошо има в нас? А в същото време кой знае, може би около нашето сърце се увива такава змия, която е готова да ни погуби - и ще ни погуби, щом се яви случай. Ще ви припомня една мисъл на свети Макарий Египетски, който казва: *не се хвали с никакви дела и никакви подвизи. Но ако си проникнал в самата дълбина на твоето сърце и си убил загнездилата се там змия, която трови всички прояви на твоя живот, тогава благодари на Господа*. Свети Макарий е подразбирал или греха, който живее у нас, или главната страст на всеки, в която този грях се преобразява. И ето на какво трябва да обърнем особено внимание при предстоящото самоизпитание и изповед. Нека търсим нашата главна страст. Нея да изобличим и да я изхвърлим навън. Друг свети отец казва: *Господ не иска от теб пост, когато страдаш от егоизъм. Дай Му простотата на милосърдната щедрост. Господ не иска от тебе големи и славни дела, щом ти си заразен от пустословие. Дай Му смирение и самоунижение*. Така и във всичко друго. Господ иска да изобличим и да обещаем да победим у себе си особено оная страст, която най-вече ни овладява, и да се отличим особено в оная добродетел, която е противоположна на нашата страст. Когато извършим това, тогава и всички други добродетели ще дойдат в строй и в сила, а страстите ще отслабнат, защото те обикновено зависят от нашата главна страст.

Но да се върнем пак при Юда. Така той е носил тръна в своето сърце. Представил се случай и страстта закипяла. Сатаната го хванал, бедния, за тая страст, затъмнил неговия ум и съвест и го повел като слепец, или като вързан пленник отначало към злодеянието, а после и към гибелта на отчаянието. Така ще бъде

и с нас, ако не открием пред духовния отец нашата страст. Сега тя притихва, но после, при пръв сгоден случай, веднага идва падението. Ако се изповядаме откровено, ако се съкрушим, ако вземем решение да не се поддаваме и замолим Господа за помощ, тогава непременно ще устоим, защото *Тоя, Който е* у нас *, е по-голям от оногова, който е в света* (1 Иоан. 4:4). В часа на разрешението Господ със Своята благодат ще убие страстта и ще посее семето на противоположната ѝ добродетел. Тогава трябва да вложим само неголям труд и с Божията помощ няма повече да се валяме в страстите на нечестието и с открито лице ще гледаме към Бога, към светиите и към всички християни.

Още малко време и Господ ще дойде при нас и ще Си устрои у нас вечеря. Нека се готвим! Да изхвърлим из сърцата си всичко, което е противно на Господа, да изчистим всяка прашинка със сърдечни въздишки, да измием всяко петно със сълзите на съкрушението, та като влезе Господ у нас, да намери жилището на нашето сърце разтребено, изчистено, постлано. Да няма между нас никой, който да прилича на Юда. И Юда, както и другите Апостоли, също е слушал: след два дни ще бъде Пасха. Но Апостолите пристъпили към Господа и казали: *де искаш да Ти приготвим да ядеш пасхата*? (Мат. 26:17) А Юда какво направил? Отишъл та продал Господа. А на вечерята все пак дошъл с другите Апостоли. Нима и между нас утре ще има такива? О, не бива! Има още време. Нека опитаме и всеки според силите си да прояви усърдие за достойно приемане на Господа Иисуса в Неговите свети Тайни. Да съзнаем нашата виновност, да се разкаем и да кажем: *Господи, няма повече да грешим! Помогни ни да устоим занапред!* Това е главното, което Господ иска. Между нас не бива да има безгрижни. Не бива да има и такива, които пристъпват към светите Тайни както дойде, без съзнание и чувство и без всяка грижа за подготовка. Особено не бива да има такива, които, без да скъсат със своята страст, не само нямат намерение да се въздържат от нейните дела, но и тук не са чужди на съуслаждането от тях и склонността към тях. Такъв е съвсем точно като Юда: телом е на вечерята, а сърцето му е пълно с предателски мисли. Когато след причастяването с Христовите Тайни такъв целуне светата Чаша, Господ не ще ли му каже чрез неговата съвест: *с целуване ли предаваш Сина Човечески*? (Лук. 22:48)

Нашият Господ и Спасител, Пречистата Божия Майка и всички светии да ни помогнат да се причастим за очистване на греховете и за вечен живот. Амин.

ВЪВ ВЕЛИКИ ЧЕТВЪРТЪК

Радвайте се, православни християни, че се удостоихте да се причастите със светите Христови Тайни. И още повече се радвайте, че се удостоихте с това днес, тъй като самото Тайнство е установено на днешния ден. На днешния ден Господ е причастил светите Апостоли и им поръчал да установят в светата Църква такова причастяване. Светите Апостоли учредили това. Ето и ние се причастяваме с пречистото тяло и с пречистата кръв на Господа, за изцеряване на душата и тялото.

Радвайте се всички, които се удостоихте с тоя велик Божий дар. Но радвайте се със страх. Казвайте в себе си: Слава на Тебе, Боже! Слава на Тебе, Боже! Слава на Тебе, Боже! Но не разсейвайте вашите мисли и чувства и внимателно пазете и душите, и телата си. Вие се готвехте за светото Причастие с благоговение, но не помисляйте, че всичко е свършено и няма за какво повече да се трудите. Вие се потрудихте, за да получите дара. Сега трябва да се трудите, за да го запазите и да се ползвате от него спасително.

Някои ще запитат защо е установено да се причастяваме и през страстната седмица? Между другото и затова, за да помнят причастниците страданията на Господа и всякак да се пазят да не Му причинят нови страдания, след като са Го приели в светите Тайни. Нали Господ и сега още продължава да страда. Само че тогава Той е страдал от неверните иудеи, а сега страда от християните, които след светото Причастие не се стараят да живеят по християнски. Когато се причастяваме, ние приемаме Господа у себе си. Нашето сърце става жилище на Господа. Чрез поста и покаянието това жилище е станало чисто и подредено и Господ в него е спокоен. Но ако след това някой започне да мисли за зло, желае злото и върши зло, с това той причинява безпокойство на Господа. Той ще се чувства стеснен в такова сърце и ще страда в него.

Ще ви поясня това с един пример. Представете си, че някой ви покани на гости и ви настани в такава стая, където няма на какво да се седне, през счупените прозорци духа вятър, от тавана тече, на пода е мокро, в стаята хвърчат и хапят комари. За всички ни би било истинско страдание да бъдем в такава стая. Така и Господ страда в причастниците, когато те след светото Причастие не пазят както трябва жилището на своята душа, когато в тях мислите, желанията и чувствата, делата и думите не са в ред. Защото, когато някой се разсейва и дава воля на своите мисли, това е все едно, че жилището на нашата душа е със счупени прозорци, през които вятърът духа и безпокои Господа. Когато някой мисли само за това - да яде, да пие и да се весели, това значи, че за Господа е мокро и кално в жилището на нашата душа. Когато някой завижда на друг, осъжда го, надсмива се над него, това е същото, като че ли той самият жили и уязвява Господа. Когато някой е непослушен, ленив и не се съобразява с установения ред, това е все едно, че Господ няма на какво да седне в жилището на неговата душа. Когато някой има зли мисли и желания, гордее се, иска да присвоява чуждото, тогава в неговата душа Господ е като в стая, където отвсякъде тече и Той не може да си намери място.

Ето виждате как и с какво можем да безпокоим Господа и да Му причиняваме мъка и страдание и след като сме Го приели у себе си чрез светото Причастие. Да се пазим от това! Нека бъдем смирени, кротки, миролюбиви, дружелюбни, състрадателни, без да се гордеем и изобщо нека ревнуваме за всяка добродетел. Тогава Господ ще бъде спокоен и радостен в жилището на нашата душа. За това и Той ще ни награди с радост и ще ни даде всяка утеха.

Тялото и кръвта на Господа са велик дар. И трябва да почитаме тоя дар, като нещо велико, с любов, благоговение и всяко себепредпазване. Ще ви разкажа един много поучителен случай: преди години един разколник пристъпил към светите Тайни заедно с православни християни. Той получил частица от светите Дарове: но не я изял, а я увил в кърпа и когато се върнал в дома си, кой знае защо, поставил частицата в кошера при пчелите. Той бил пчелар. Вижте какво са направили пчелите. Макар и неразумни твари, те в този случай се оказали по-умни от човека. Щом видели частицата от светите Дарове, веднага оставили своята обикновена работа, престанали да градят пити, и много грижливо и бързо започнали да строят прилично помещение за светото Тяло на Господа: устроили малък престол, после дискос и на него сложили светата частица и всичко оградили със свод, като че ли построили храм или олтар. След това застанали в кръг в пълен ред и бръмчали тихо, като че ли възнасяли хваление на Бога и се молели. Стопанинът, като забелязал, че пчелите престанали да летят, отишъл да види какво значи това. Отворил кошера и се ужасил, като видял как пчелите отдават благоговейна почит на тялото на Господа, което той пренебрегнал. Той веднага поръчал

да повикат свещеника, разкаял се за своя грях, причастил се, станал завинаги благоговеен почитател на светите Христови Тайни и изоставил разколничеството.

Ето и ние сега приехме пречистото тяло и пречистата кръв на Господа. Нека се уподобим на ония пчели и да проявим достойно благоговение към приетия от нас дар. Да станем като мед и като пчели. Медът притежава благоухание - ние да придобием молитвено настроение. Медът има сладост - ние да придобием взаимна любов. Медът има приятен цвят - ние да имаме примерно поведение. Пчелите са трудолюбиви - нека и ние да възлюбим труда. Пчелите са чисти - и ние да възлюбим чистотата. Пчелите са послушни - и ние да станем такива. И както онези пчели прилично са се наредили около светата частица и тихо бръмчали, така и ние да застанем мислено около Господа и да Му се молим най-вече в днешния ден с молитва, каквато е на сърцето ни. И Господ ще приеме нашето сърдечно обръщане към Него и ще ни благослови.

Братя, аз ви казах с какво безпокоим Господа, Когото сме приели и да Го принуждаваме да страда и как можем да Го успокоим и насладим. Нека избягваме първото и да полагаме грижи за последното. Ако така успокоим Господа, и Той ще ни успокои и ще ни изпрати всеки дар и успех в нашите работи. Амин.

В същия ден

Като установил на днешния ден Тайнството на тялото и кръвта, Господ предал неговото извършване като закон на светите Апостоли, а те на светата Църква, в която Той пребивава и действа постоянно. Светата Църква призовава винаги всички към светото Причастие, особено във време на светия пост и най-вече през светата Четиридесетница, в която и всички служби и чинопоследования са нагодени към подготовка на вярващите за достойно приемане на тялото и кръвта Христови.

Аз имах случай да обясня колко полезно и спасително за вярващите е по-често да се причастяват със светите Христови Тайни, по-често да приемат у себе си Господа, за да се обновят и да имат духовен живот у себе си

В същото време светата Църква винаги е била снизходителна към нашите физически немощи и от никого не изисква да издържи на една подготовка за светото Причастие, чрез молитва и строг пост, която би превишила неговите физически сили. Телесният пост има своята основа и оправдание в духовния пост. Ако телесният пост е строг и продължителен, а не е придружен със съответно духовно въздържание и пост, той няма цена. И обратно, ако телесният пост е кратък, съзнателен, нелицемерен и при това свързан със съответен духовен пост - въздържание от лоши мисли, лоши думи, лошо поведение и лоши дела, такъв пост е неоспорим, полезен и спасителен.

Поради това нека считаме, че е достатъчен дори едноседмичен умерен, не крайно строг, телесен пост, но свързан с най-голямо внимание, грижа и усърдие за нашата душевна чистота, за да може достойно да се приемат светите Христови Тайни, и така в годината поне пет-шест пъти вярващите да пристъпят към светата Чаша.

Послушните чеда на Църквата смирено се откликват на тоя неин призив и в това благоприятно време изпълняват своя християнски дълг неотклонно. Слава на Бога за това. И дай, Боже, между нас да няма такива, които самоволно биха лишавали себе си от тоя велик Божи дар. Ония от вярващите, които се лишават от него, се лишават от Господа, а какво сме ние без Господа?

Без Мене, казва Господ, не можете да вършите нищо. *Както пръчката сама от себе си не може да дава плод, ако не бъде на лозата, тъй и вие, ако не бъдете в Мене. Който пребъдва в Мене, и Аз в него, той дава много плод* (Иоан. 15:4, 5). А кой пребъдва в Господа? *Който яде Моята плът и пие Моята кръв, пребъдва в Мене, и Аз в него* (Иоан. 6:56), казва сам Господ. Следователно въпросът за светото Причастяване е жизнен духовен въпрос. Да се причастяваме или да не се причастяваме, значи да бъдем или да не бъдем християни, да живеем или да не живеем в Христа. И затова Господ добавя: *ако не ядете плътта на Сина Човечески и не пиете кръвта Му, не ще имате в себе си живот* (Иоан. 6:53).

Като си спомняме тези решителни думи на Господа, ние недоумяваме защо вярващите у нас така рядко се причастяват? Впрочем сега аз нямам намерение да ви убеждавам да се причастявате често, а ето какво.

Както чухте, без Господа ние не можем да вършим нищо и дори живот нямаме в себе си. Господ идва у нас чрез светото Причастие. Към светото Причастие мнозинството от нашите вярващи пристъпват веднъж в годината. Така, ако не искаме често да се причастяваме, не може ли поне да продължим силата на това единствено в годината причастяване за колкото е възможно по-дълго време - да пребъдем в състоянието на причастяването от едното причастяване до другото? Или, защо казвам: не може ли? Необходимо е да направим така. Трябва така да се устроим, че винаги да се чувстваме като в деня, в който току-що сме се причастили. Защото само това и ще значи, че ние сме в Господа и Господ е у нас, или че ние живеем християнски живот. А щом изгубим силата на причастяването, губим Господа, преставаме и живот да имаме у себе си.

Ето какво е нужно за това. Силата на причастяването е вкусването на Господа. Да бъдем винаги в състоянието на причастяването, значи постоянно да вкусваме Господа, или, с други думи, чрез духовни сетива да усещаме у нас Неговото пребиваване и сила. Пита се как ще постигнем това?

Преди всичко не бива да принуждаваме Господа да отстъпва от нас. След това е необходимо да изострим духовните чувства към осезателно усещане на Неговото общение. Обещанието на Господа е истинно. Каквото Той е казал, така е. *Понеже всички обещания Божии в Него са "да", и в Него "амин"* (2 Кор. 1:20). Той е казал, че Сам пребивава в този, който се е причастил с Неговото тяло и кръв - и това е така. Господ пребивава във всички достойни причастници. Радвайте се, причастници Божии. И не отричайте у себе си тоя велик дар поради лъжливо смирение или поради неясна представа за плодовете от светото Причастие. Може би не чувствате определено това, но Господ е у вас, докато не се лишите от Неговото пребиваване поради някакви смъртни грехове. Подобно на това, както в природата слънцето свети и проявява своята сила и в облачни дни, макар да е невидимо поради облаците, или както във време на топенето на леда термометърът не се повишава, макар наоколо да е много топло, или както при лечение понякога лекарството вече действа за оздравяване, а болният все още се чувства изтощен и слаб, така и тук - Господ е у вас, но Неговата светлина не се вижда поради мъглата на разнообразните помисли, макар тая мъгла да се разрежда вече от Господа. Господ е у вас, но Неговата топлота още не се усеща напълно поради хладността на улегналите в сърцето земни и житейски желания, макар те вече да се топят от огъня на Господа. Господ е у вас и вече ви лекува, но за ваше добро скрива от вас Своята лечебна сила под видими ваши немощи. С други думи: общението с Господа вече се е извършило и действа у вас, но поради неизправност на духовния вкус още не се чувства и не се различава явно.

И така, утвърдете се в мисълта, че Господ е у вас. Така ще почетете и Дарителя, и дара, и себе си. По силата на това, сами ще видите какво трябва да вършите. Особено трябва да проявите грижа да не се лишите някак от Господа, Който съкровено пребивава у вас и действа. Ще запитате как ще стане това? Не мислете, че се иска много труд. Не. Средството за това е твърде просто. Ето какво е нужно: ***1*** *. Да пазим своята съвест чиста по отношение на Бога, ближните, всеки предмет и всяка работа. За всичко, което вършим, трябва да имаме свидетелството на Словото Божие и да го вършим със смирение и усърдие, без каквото и да е своеволие и небрежност.* ***2*** *. Да не допускаме нищо нито в думите си, нито в делата си, което не би се отнасяло към Божията слава и би нанесла някакъв ущърб на делото на нашето спасение.* ***3*** *. Макар да бихме притежавали целия свят, така да се чувстваме в сърцето си, както се чувстват странниците - пришелци на земята, които нямат тук свой град, а бъдещия търсят.* Това е всичко!

И тъй, три неща са нужни: *да пазим нашата съвест чиста, да вършим всичко за слава Божия и за свое спасение и да се чувстваме странници на земята*.

Няма да ви изяснявам подробно тези три неща. Ще кажа само, че в тях се съдържа всичко, както ще видите, когато ще започнете да действате според тях. Създайте такова настроение у себе си и проявете усърдие и ревност винаги да действате според това настроение. И Господ не само неотлъчно ще бъде у вас, но често ще Го чувствате осезателно у себе си. Това усещане особено ще изпълва вашето сърце всеки път, когато трябва да направите някакво самопринуждение в борбата със страстите. И вие ще направите това без себежалене, с пълна и усърдна покорност на Божията воля. С това Господ утешава и укрепва Своите, давайки им осезателно да знаят, че техният труд не е напразен и пътят им не е погрешен. И колкото повече у някого има ревност и труд, толкова повече духовни утешения има той, или осезателни вкусвания на Господа - тези духовни причастявания с Него. Тук става същото, както и в природата, когато слънцето ту се покаже,

ту се скрие в облаците, отново се покаже и отново се скрие. И когато всички облаци се разпръснат, слънцето величествено шества по цялата небесна шир.

Желае ли някой по-бързо да влезе в състоянието на постоянно усещане или вкусване на Господа, трябва да употреби труд, насочен нарочно към обучение на нашите духовни сетива. Окото на ума да съзерцава тайните на Божественото Откровение, започвайки от Пресветата Троица, през сътворението и изкуплението до бъдещото възстановяване на всичко. Духовното ухо да се обучава да чува и да разбира Божиите внушения, запечатани непосредствено в сърцето, или съобщавани посредством Словото Божие и други външни указания. Духовният вкус да се упражнява да вкусва истинско святото и божественото. Да свиква да приема с духовното обоняние Христовото благоухание в духовната радост и веселие и да усеща съприкосновението на Неговия огън в топлотата, която сгрява цялото му същество - и духовно, и душевно, и телесно.

Обучението на духовните сетива завършва делото на труда във възкачването към непрестанно усещане на общението с Господа. Чрез тяхното обучение пада средостението, което ни разделя с Него. Както, когато очите са отворени и е светло, ние, разбира се, виждаме всичко наоколо. Когато има благоухание и нашето обоняние не е разстроено, ние усещаме благоуханието. Така, когато нашите духовни сетива са обучени и очистени, ние ще бъдем в състояние да приемаме чрез тях Господа в съответните Негови действия у нас, или ще се намираме в състояние на вкусване на Господа - в състояние на постоянно причастяване.

Братя, нека осветим по този начин *Господа в сърцата си* (1 Петр. 3:15). И Той, бидейки милостив, ще пребъде у нас и нас ще задържи у Себе Си и със Себе Си. Неговата благост да ни дари всичко това. Амин.

ВЕЛИКИ ЧЕТВЪРТЪК

О, как беззаконното сборище
осъди Царя на тварите на смърт
и не се засрами от благодеянията,
които им напомняше, говорейки:
Люде Мои, какво ви сторих,
не изпълних ли Иудея с чудеса,
не възкресих ли мъртвец с една дума,
не изцелих ли всяка болест и недъг,
с какво Ми отвръщате,
защо не Ме помните;
за изцеленията Ми нанасяте рани,
за живота Ме умъртвявате,
приковавате на дърво
Благодетеля като злодей,
Законодателя като беззаконник,
Царя на всички, като осъден.
Дълготърпеливи Господи,
слава на Тебе.

Страшно и преславно тайнство
се вижда днес;
Неосезаемият бива задържан,
Развързалият Адам от клетвата
бива свързан,
Изпитващият сърца и утроби
бива неправедно изпитван.
Заключващият бездната
бива затворен в тъмница.
Предстои пред Пилат Този,
пред Когото с трепет предстоят
Небесните сили.
Създателят бива ударен
от ръка на създание.
Бива осъден на разпятие
Съдията на живи и мъртви.
Бива затворен в гроб
Разрушителят на ада.
Ти, Който милосърдно всичко търпиш
и всички спасяваш от клетвата,
незлобиви Господи,
слава на Тебе.

... няма в Него ни изглед, нито величие;
ние Го видяхме, и в Него нямаше изглед,
който да ни привлича към Него.

Той беше презрян и унизен пред людете,
мъж на скърби и изпитал недъзи,
и ние отвръщахме от Него лице си;

Той беше презиран,
и ние за нищо Го не смятахме.

Но Той взе върху Си нашите немощи
и понесе нашите недъзи;
а ние мислехме, че Той беше поразяван,
наказван и унизяван от Бога.

А Той бе изпоранен за нашите грехове
и мъчен за нашите беззакония;
наказанието за нашия мир биде върху Него,
и чрез Неговите рани ние се изцелихме.

Всички ние блуждаехме като овци,
отбихме се всеки от пътя си,
- и Господ възложи върху Него
греховете на всинца ни.

Той бе измъчван, но страдаше доброволно
и уста Си не отваряше;
като овца биде Той заведен на клане,
и както агне пред стигачите си е безгласно,
така и Той не отваряше уста Си.

От затвор и съд Той биде грабнат;
но рода Му кой ще обясни?
защото Той бе изтръгнат от земята на живите;
за престъпленията на Моя народ
претърпя смърт.

Отредиха Му гроб със злодейци,
но Той биде погребан у богатия,
защото не бе сторил грях,
и в устата Му нямаше лъжа.

Но Господу биде угодно да Го съкруши,
и Той Го предаде на мъчение;
а кога душата Му принесе умилостивна жертва,
Той ще види дълговечно потомство,
и волята Господня успешно ще се изпълнява
чрез Неговата ръка.

(Исаия 53:2-10)

ВЕЛИКИ ПЕТЪК

О, как беззаконното сборище
осъди Царят на тварите на смърт
и не се засрами от благодеянията,
за които им напомняше, говорейки:
Люде Мои, какво ви сторих?
Не изпълних ли Иудея с чудеса?

Не възкресих ли мъртвец с една дума?
Не изцелих ли всяка болест и недъг?
С какво Ми отвръщате,
защо не Ме помните;
за изцеленията Ми нанасяте рани,
за живота Ме умъртвявате.
Приковавате на дърво
Благодетеля като злодей,
Законодателя като беззаконник,
Царя на всичко, като осъден.
Дълготърпеливи Господи,
слава на Тебе.

Теб, облечения със светлина като с дреха,
сне Иосиф от кръста с Никодим
и като видя Твоето тяло
мъртво, голо и непогребано,
плачеше жално и говореше;
Уви, сладчайши Иисусе,
Когото слънцето не изтърпя да гледа
висящ на кръста и се покри с мрак,
и земята се разтресе от страх,
и се раздра църковната завеса,
и ето сега Те виждам
доброволно приел смърт заради мене.
Как да Те погреба, Боже мой,
или с каква плащаница да Те обвия?
С какви ръце да докосна
Твоето нетленно тяло
или какви песни да пея
при разлъката с Тебе, Щедри;
Величая Твоите страдания,
възпявам Твоето погребение
и възкресение, зовейки:
Господи, слава на Тебе.

ВЕЛИКА СЪБОТА

Днес гробът държи
Държащия в Своята длан цялата твар.
Камък покрива Покриващия небесата
със Своята добродетел.
Животът спи, адът трепери
и Адам се освобождава от оковите.
Слава на Твоя промисъл,
с който си изпълнил всичко
и си ни дарил вечно упокоение, Христе Боже,
чрез святото Твое възкресение от мъртвите.

Каква гледка,
какво истинско упокоение.

Царят на вековете,
понесъл промислителните страдания,
почива в гроба,
дарявайки ни нов покой.
Да възкликнем към Него:
Възкресни, Боже, съди земята,
защото Ти царуваш во веки,
имайки безмерно велика милост.

Дойдете да видим нашия Живот,
лежащ в гроба, за да оживи
лежащите в гробовете.
Дойдете днес и като видим Спящия от Иуда,
да възкликнем пророчески;
Заспал като лъв, кой ще Те вдигне, Царю,
но стани самовластно,
отдал самоволно Себе Си за нас, Господи,
слава на Тебе.

Моисей тайно предизобразяваше
днешния ден, казвайки:
И благослови Бог седмия ден,
това е благословената събота.
Това е денят за упокоение,
в който почина от всички Свои дела
Единородният Син Божий,
промислително приел смърт
и упокоил се по плът.
И чрез възкресението става пак, което е бил,
дарувайки ни живот вечен,
като едничък благ и човеколюбец.

Като видяхме Христовото възкресение,
нека се поклоним на светия Господ Иисус,
Който едничък е безгрешен.
На Твоя Кръст се покланяме, Христе,
и Твоето свято възкресение
възпяваме и славим;
Ти си наш Бог, освен Тебе другиго не знаем
и с Твоето име се именуваме.
Дойдете всички верни да се поклоним
на светото Христово възкресение;
ето, чрез кръста изгря радост за целия свят,
винаги благославящи Господа
да възпяваме Неговото възкресение;
като претърпя разпятие
със смърт смъртта разруши.

Тържествувай,
тържествувай нови Иерусалиме,
славата Господня възсия над Теб.
Ликувай сега и се весели, Сионе.
И Ти, чиста, радвай се за възкресението
на Родилия се от Теб.

О, пасха велика и най-свещена, Христе;
о, мъдросте и Слове Божий и сило;
дай ни наистина да се причастяваме с Тебе
в незалязващите дни
на Твоето Царство.

ПАСХАЛНО ПРАВИЛО

Христос воскресе из мертвых, смертию смерть поправ и сущим во гробех живот даровав. *(три пъти)*

Воскресение Христово видевше, поклонимся святому Господу Иисусу, Единому Безгрешному. Кресту Твоему покланяемся, Христе, и святое Воскресение Твое поем и славим: Ти бо еси Бог наш, разве Тебе иного не знаем, имя Твое именуем. Приидите, вси вернии, поклонимся святому Христову Воскресению: се бо прииде Крестом радость всему миру. Всегда благословяще Господа, поем Воскресение Его, распятие бо претерпев, смертию смерть разруши. *(три пъти)*

Предварившия утро яже о Марии, и обретшия камень отвален от гроба, слышаху от Ангела: во свете присносущнем Сущаго с мертвыми что ищете яко человека? Видите гробныя пелени, тецыте и миру проповедите, яко воста Господ, умертвивый смерть, яко есть Сын Бога, спасающаго род человеческий.

Аще и во гроб снизшел еси, Безсмертне, но адову разрушил еси силу, и воскресл еси яко Победитель, Христе Боже, женам мироносицам вещавый: радуйтеся! и Твоим апостолом мир даруяй, падшим подаяй воскресение.

Во гробе плотски, во аде же с душею, яко Бог, в раи же с разбойником, и на престоле был еси, Христе, со Отцем и Духом, вся исполняяй, Неописанный.

Слава: Яко Живоносец, Яко рая краснейший, воистину и чертога всякаго царскаго показася светлейший, Христе, гроб Твой, источник нашего воскресения.

И ныне: Вышняго освященное Божественное селение, радуйся! Тобою бо дадеся радость, Богородице, зовущим: благословена Ты в женах еси, Всенепорочная Владычице.

Господи помилуй *(40 пъти).*

Слава Отцу и Сыну и Святому Духу, и ныне и присно, и во веки веков, амин.

Честнейшую Херувим и славнейшую без сравнения Серафим, без истления Бога Слова рождшую, сущую Богородицу Тя величаем.

Христос воскресе из мертвых… *(три пъти).*